

Rapport

Aan [REDACTED]
Van [REDACTED]
Kopie aan [REDACTED]
Datum 24 juni 2021
Ons kenmerk 37184-WEG0202-HO
Bijlage(n)
1. Archieven algemeen
2. Centraal Tekeningen Archief
3. Te raadplegen bronnen

Onderwerp Historisch bodemonderzoek Oude Waal 2-43

Opsteller	Beoordeeld door	Datum
[REDACTED]	[REDACTED]	24-06-2021

Historisch bodemonderzoek Oude Waal 2-43

Inhoud

Inleiding	4
Verklarende woordenlijst.....	5
Situatie	6
Locatiefoto's	8
Historie algemeen	9
Historie Lastage.....	9
Kaart omstreeks 1560.....	11
Eerste uitleg in 1585	12
Na 1599	13
Waalseiland 1634 - 1647.....	15
Oevervoorziening Oude Waal vanaf 1625	16
Zeedijk langs de Buitenkant.....	17
Aannemers Mollers en Van der Heijden bouwen landhoofden brug 280	23
Bedrijfsactiviteiten in de 19 ^{de} eeuw	27
Riolen in 1853-1855	30
Bouw en aanpassing bruggen 280 en 283 in 1854-1856.....	31
Bouw brug 283 in 1862	35
Uitdiepen Waalseilandsgracht in 1872 en 1877	38
Puinschuit 1877-1889-1922	42
Duinwaterleiding 1888-1889.....	43
Bedrijfsactiviteiten vanaf 1887	44
Christiaan Pieter Kruize: 33 m ³ hout voor brug 280 in 1902.....	49
Bedrijven vanaf 1905	50
Aannemer Oberink verandert ophaalbrug 280 in vaste brug in 1908	51
Het Politieposthuis 1906-1909	56
Vernieuwing van 53 m kademuur in 1910	58
Aannemer De Leon vernieuwt twee bovengedeelten kademuur in 1910.....	60
Onderhoud brug 283 in 1911	61
Nieuwbouw brug 283 in 1914	62
Reconstructie buurt vanaf 1926.....	66
Woningkaarten 1924-1953.....	67
Aannemer Gerrit Boon op de Oude Waal 18-21 van 1883 tot 1921	70

Firma Van Wijk en Janssens legt riool aan in 1936-1937	76
Tweede Wereldoorlog	79
Naoorlogse periode.....	84
Jaren vijftig en later	84
Aannemer M. Assendorp herstelt kademuur in 1954	86
Vorbereiding aanleg metro eind 1971	94
Afbraak, bouw en schade door aanleg metro	98
Herstel vanaf 1980 na aanleg metro	104
Montelbaanstoren 1512- 1611-1995.....	115
Archeologie	123
Bodemkwaliteit	124
Algemeen	124
Bedrijfsactiviteiten, branden en functies	124
Bodemonderzoeken in SAA en ODNZKG	125
Ontplofbare oorlogsresten	130
Datering en ondergrondse obstakels.....	131
Conclusies en aanbevelingen	133
Bronnen	134
Bijlagen.....	136
Bijlage 1: Archieven algemeen	136
Bijlage 2: Centraal Tekeningenarchief	138
Bijlage 3: Te raadplegen bronnen	140

Inleiding

De kademuur langs de Oude Waal verkeert in slechte staat. Vanaf december 2020 wordt er zwaar verkeer geweest.

Vooruitlopend op de geplande herstelwerkzaamheden is inzicht gewenst in potentiële risico's tijdens de uitvoering. Daartoe is ingegaan op archeologische verwachtingen, bodemkwaliteit (land- en waterbodem), ontplofbare oorlogsresten en ondergrondse objecten. Ook wordt er getracht de kademuren te dateren.

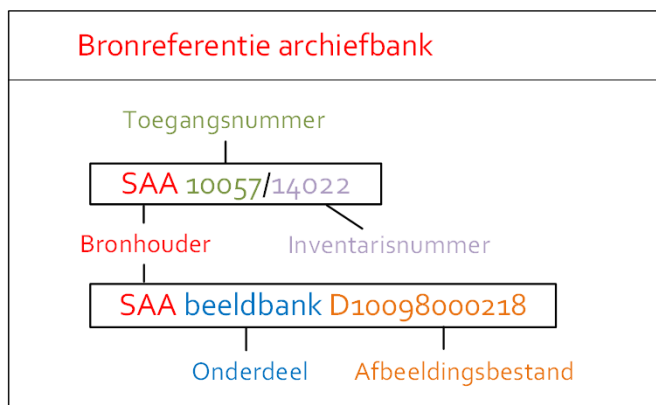
Vooraf om oude kadeconstructies, verlaten riolen en dergelijke in kaart te brengen, wordt allereerst de historie van de locatie nagegaan. Een belangrijk object, net buiten de onderzoekslocatie gelegen, is de tunnel van de Oostlijn die van invloed kan zijn op de grondwaterstroming.

Het historisch feitenmateriaal uit de geraadpleegde archieven, kaarten, kranten en boeken is chronologisch gepresenteerd. De geïnventariseerde gegevens worden vervolgens thematisch geanalyseerd en toegelicht in aparte hoofdstukken. Het rapport sluit af met conclusies en aanbevelingen.

De geraadpleegde secundaire en primaire bronnen zijn aan het eind van het rapport gespecificeerd.

Verklarende woordenlijst

- BKK: Bodemkwaliteitskaart
- BMIDMS: Bouwen met informatie; Document Management System
- BUS: Besluit Uniforme Saneringen (gestandaardiseerde bodemsanering)
- BWT: Dienst Bouw- en Woningtoezicht (voormalig organisatieonderdeel van gemeente Amsterdam)
- CTA: Centraal Tekeningen Archief (Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer 10057)
- HO: Historisch onderzoek
- KLIC (melding): Kabels en Leidingen Informatie Centrum
- K&L: Kabels & Leidingen
- M&A: Monumenten & Archeologie (organisatieonderdeel van gemeente Amsterdam)
- NAZCA: Bodeminformatiesysteem van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
- NSX: Verwachte verontreinigingsniveau
- ODNZKG: Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
- OIS: Onderzoek, Informatie & Statistiek (organisatieonderdeel van gemeente Amsterdam)
- PBK: Programma Bruggen en Kademuren
- PFAS: Poly- en perfluoralkylstoffen
- PFOA: Perfluorooctaanzuur
- PFOS: Perfluorooctaansulfonaat
- RCE: Rijks Cultureel Erfgoed (onderdeel van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
- SAA: Stadsarchief Amsterdam
- UBI: Uniforme Bron Indeling (potentieel bodemvervuilende activiteiten)
- VO: Verkennend bodemonderzoek
- WBB: Wet Bodembescherming
- WBO: Waterbodemonderzoek

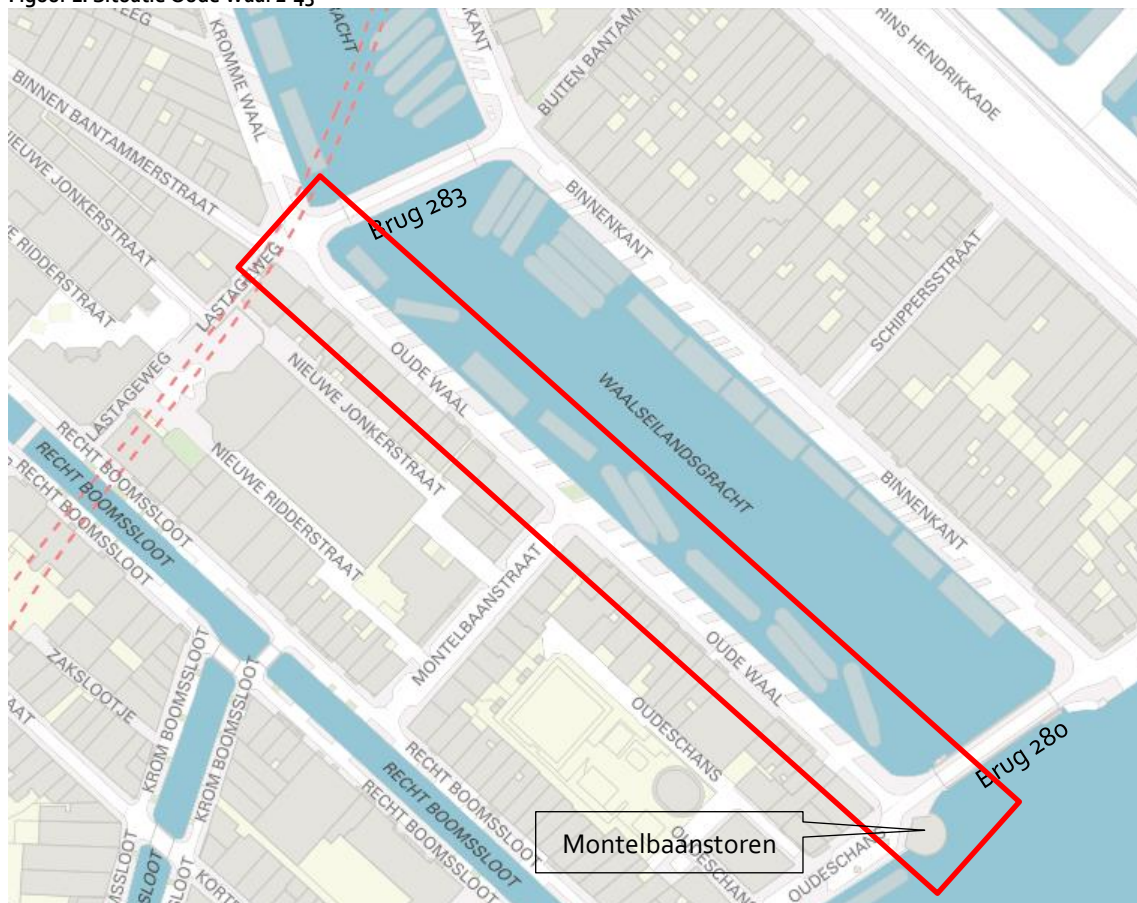

Situatie

De Oude Waal bevindt zich langs de zuidzijde van de Waalseilandsgracht en is gelegen in de Nieuwmarktbuurt. De locatie Oude Waal 2-43 is gelegen tussen de Bantammerbrug (brug 283) en brug 280 tussen de Oude Schans en de Kalkmarkt (zie figuur 1). Aan de zuidoostzijde van de onderzoekslocatie, op de hoek bij de Montelbaanstoren, is het perceel met adres Oudeschans 4 gelegen. De kademuur heeft rak nummer WEGo202 en heeft een lengte van 217 meter. De kademuur ten westen van brug 283, waaronder de metrotunnel ligt, heeft code WEGo202 (zie figuur 4).

In het onderzoeksgebied liggen de (landhoofden van de) beide bruggen. De metrobus van de Oostlijn ligt net buiten het onderzoeksgebied in enge zin. Volledigheidshalve wordt ook de aanleg en reconstructie na de aanleg bij het onderzoek betrokken.

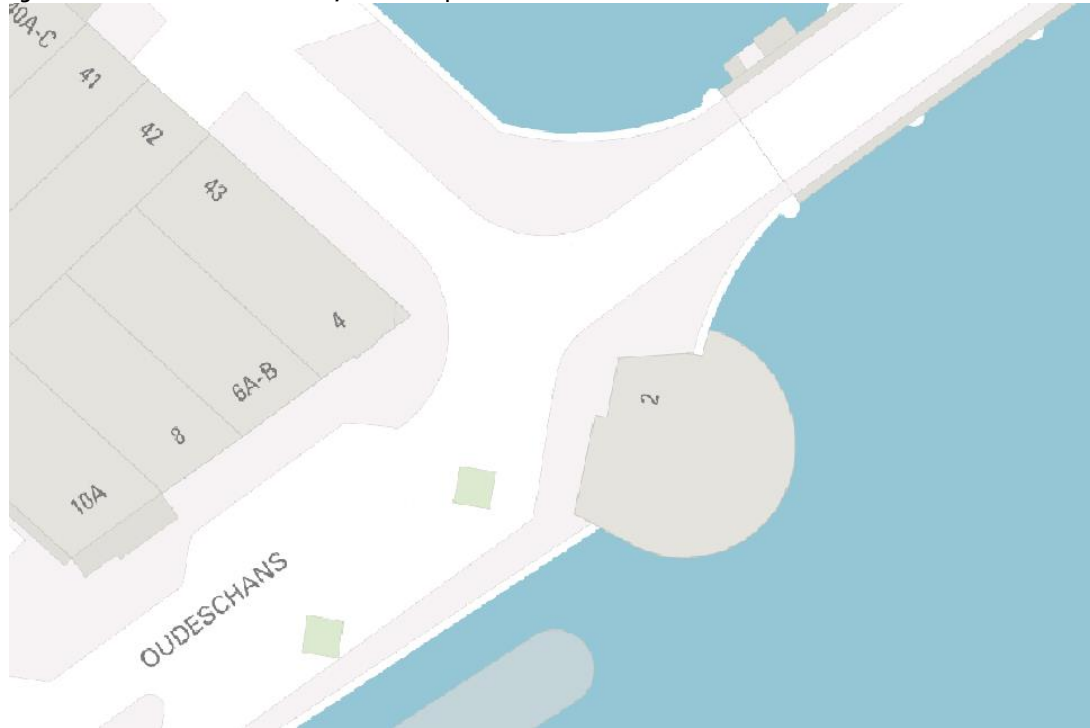
Figuur 1: Situatie Oude Waal 2-43

Bron: bewerkt naar data.amsterdam.nl

De Montelbaanstoren, waaraan een apart hoofdstuk is gewijd, heeft als adres Oude Schans 2. De toren ligt tegenover het hoekpand met de adressen Oude Schans 4 – Oude Waal 43 (zie figuur 2).

Figuur 2: Situatie Montelbaanstoren; detail met perceelnummers

Bron: data.amsterdam.nl

Locatiefoto's

Langs vrijwel de volledige kadelengte liggen woonboten afgemeerd. Alleen van de gedeelten ter hoogte van de bruggen 280 en 283 kon de kademuur gefotografeerd worden.

Figuur 3: Foto vanaf brug 283 in oostelijke richting

Bron: Google Streetview

Figuur 4: kadetraject WEGo202

Bron: Theo Kremer 18-06-2019

<https://ib-amsterdam.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=f47a5387534841a29172343f249bd667>

Historie algemeen

Historie Lastage

De locatie ligt in een voormalige voorstad van Amsterdam, de Lastage, die tot het eind van de zestiende eeuw buiten de ommuring lag aan het IJ. Volgens Hofman (1975) is de IJ-oever in het begin van de zestiende eeuw door 'aanlanding' rechtgetrokken.

Het ontbreken van een verdedigingsmuur leidde tot diverse aanvallen door de Geldersen, die de Lastage herhaaldelijk plat brandden, onder andere in 1512.

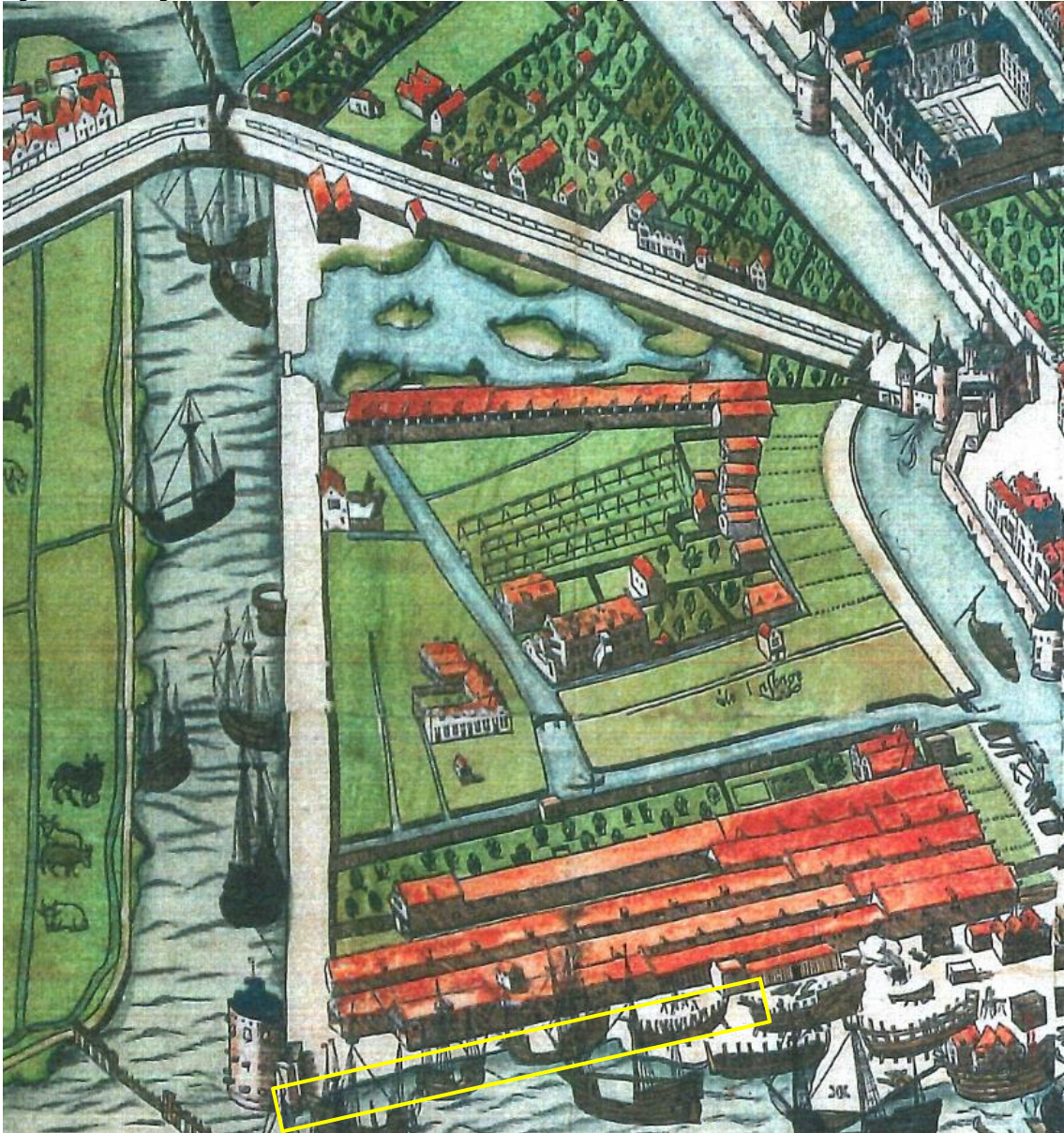
De oudste afbeelding van de stad is een schilderij van Cornelis Anthonisz uit 1538.

Figuur 5: De Lastage met Montelbaanstoren in 1538

Bron: Amsterdam Museum

Cornelis Anthonisz heeft later ook een (ingekleurde) houtsnede gemaakt van de toenmalige stad Amsterdam. In de Lastage lagen vele slootjes, de zogenaamde zakslootjes, waarvan enkele nabij het onderzoeksgebied lagen.

Figuur 6: De Lastage in het midden van de 16de eeuw en het onderzoeksgebied

Bron: Cornelis Anthonisz. in Hameleers 2013

In het Jaarboek Amstelodamum (1908 'p' 155) schrijft men: "Daar verreezen sloopstimmerwerven, lijnbanen, met al wat er bij behoort, en natuurlijk ook woningen. Alles echter van hout, zoodat het gemakkelijk was weg te ruimen of te verbranden. Zoo werd op 23 mei 1508, toen er oorlog met Gelderland was en Karel van Gelder zich reeds van Muiden en Weesp had meester gemaakt, aan alle werklieden, die breekinstrumenten hanteerden, last gegeven, alles wat buiten de stad was gebouwd af te breken en de goederen naar binnen te brengen: wat 's avonds nog stond zou worden verbrand! Wel werd, niet lang daarna, in Montelbaanstoren en Oude Schans een bolwerk tegen de Gelderschen opgeworpen, doch dit neemt niet weg dat men en in 1517 en in 1543 weer alles liet wegruimen. [ ]"

In 1542 gaven de bewoners van de Lastage de opdracht aan Cornelis Anthonisz een kaart te tekenen van de stad Amsterdam, waarop het gebied zeer duidelijk is afgebeeld. In 1543 ging het gerucht dat de Gelderse krijgshere Maarten van Rossum in aantocht was. De bewoners en eigenaren op de Lastage vroegen Maria van Hongarije toestemming de Lastage te ommuren. Desnoods zouden zij de kosten betalen uit eigen zak.

Boom had een huis laten bouwen, dat in 1545 verzakte vanwege de drassige ondergrond. Hij vroeg toestemming op het terrein een scheepswerf te beginnen waar wel vijfhonderd mensen werk zouden kunnen vinden.

In het Jaarboek Amstelodamum (1918, p. 58 [96]) staat over de Montelbaanstoren: "bij Cornelis Anthonisz. als een grooten sterken vestingtoren afgebeeld zien, bij Bast maar een vormlozen, lagen romp terugvinden, dan ligt dit zeker daarin, dat hij in 1585 verlaagd is tot den rang van wachthuis of magazijngebouw in het bolwerk, en daarboven niet uit mocht steken."

Kaart omstreeks 1560

Jacob van Deventer maakte omstreeks 1560 een kaart van Amsterdam. De oever langs de (Oude) Waal is nog bochtig.

Figuur 7: Kaart omstreeks 1560

Bron: Jacob van Deventer

De Lastage had te kampen met overstromingen in 1562 en 1564.

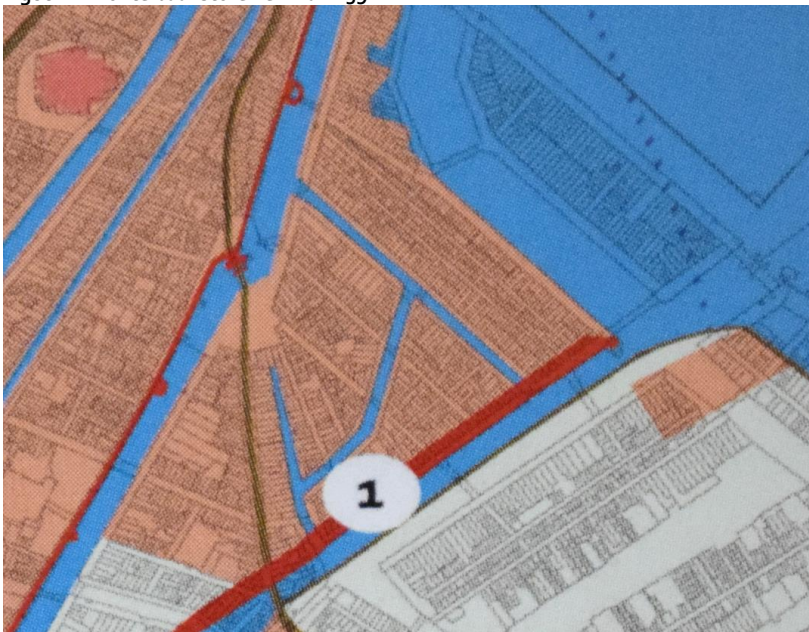
Eerste uitleg in 1585

In het Jaarboek Amstelodamum 1995 beschrijft Boudewijn Bakker de ontwikkeling in de periode vanaf 1578, waarbij hij zich baseert op Kannegieter (1943) en C. P. Burger

"Dr. C. P. Burger Jr. heeft het indertijd aannemelijk gemaakt, dat de vergroting en omwalling van Amsterdam tussen 1578 en 1600 in twee etappes is uitgevoerd. Hij onderscheidde een uitleg van 1585 en een van 1593. Omstreeks 1585 [voerde een aardenwal] van den Montelbaanstoren langs de Oudeschans en den Zwanenburgwal"(Kannegieter 1943).

Boudewijn Bakker vervolgt: "Na de Alteratie in 1578 begon men opnieuw, nu met de beroemde vestingbouwer Mr. Adriaen Anthonisz, adviseur van de Prins, en met de al even befaamde landmeter en planoloog Mr. Joost Jansz Bilhamer (alias Beeldsnijder). Aan de oostzijde werd allereerst vanaf de Montelbaanstoren een eenvoudige schans met twee bolwerken aangelegd (de Oude Schans) ter beveiliging van de haven (de Oude Waal) en het buiten de Sint Anthoniesdijk gelegen industriegebied de Lastage. Hierna bleef het werk liggen tot 1585. Vermoedelijk onder druk van de oorlogsdreiging na de val van Antwerpen werd toen evenwel in korte tijd volgens een ontwerp [ ] Zwanenburgwal in het verlengde van de Oude Schans (de eerste uitleg). Spoedig bleek het nodig na de westzijde, ook de oostzijde beter te beveiligen. [ ] Nadat het plan was goedgekeurd door de Staten van Holland werd het in 1592 in de raad aangenomen. Op grond hiervan werd de bestaande paalhaven of 'Waal' (het tegenwoordige gebied van Waalseiland en Waalseilandsgracht) verruimd naar het oosten en werden voor de scheepsbouw de drie grote 'eilanden' Uilenburg [ ] aangelegd in het drassige buitendijkse land. " (p. 78)

Figuur 8: Montelbaanstoren en wal -1591

Bron: Jayasena 2020

De geschiedenis van het huis Oude Waal 16 gaat terug tot 1592. Toen werd Pieter Sybrantsz Soetelijck of Soetelief eigenaar van een strook grond van 48 voet breed langs de Waal, die zich uitstreckte tot een gemeenschappelijke sloot. Die was of werd toen gedempt, want in de akte van overdracht van 19 mei werd bepaald, dat Pieter een uitgang zou hebben in het achtersteegje van zes voet breed en ook in het zijsteegje van vijf voet breed, dat het erf aan de zuidoostzijde belendde. Pieter Soetelief was de eerste die hier bouwde en daarom gingen beide steegjes zijn naam dragen. Het steegje naast zijn huis werd kort na 1945 afgesloten door een muurtje om het huis no. 16 te steunen, later aan de achterzijde met een hek. Het steegje achter het huis ging op den duur Kollegat heten. (Eeghen 1983, p. 38)

Tot de uitgeoefende beroepen behoorden kuipers, kompassenmakers en (later) boekverkopers. Bonk (Gerrit), kuiper op de Oude Waal bij de [Oude] Schans 1 (JB 1932), en Meurs (Hendrik), kompassenmaker op de Lastage hoek Oude Waal (JB 1932)

Eeghen (1983) noemt een boekverkoper op Oude Waal 34: "Vermoedelijk in 1815 verhuisde hij naar de Oude Waal 77, thans no. 34 [ ] Het uithangteken liet hij weg en van boekdrukker werd hij boekverkoper. Van 1816 tot 1822 zouden de Almanakken, die hij uitgaf, niet in Amsterdam maar bij zijn relatie van Leeuwen in Den Haag worden gedrukt. Daarna, te beginnen met 1823 verschijnen ze weer met adres van de Gebroeders van Staden op de Oude Waal 77."

In 1854 vond een omnummering van de percelen in Amsterdam plaats.

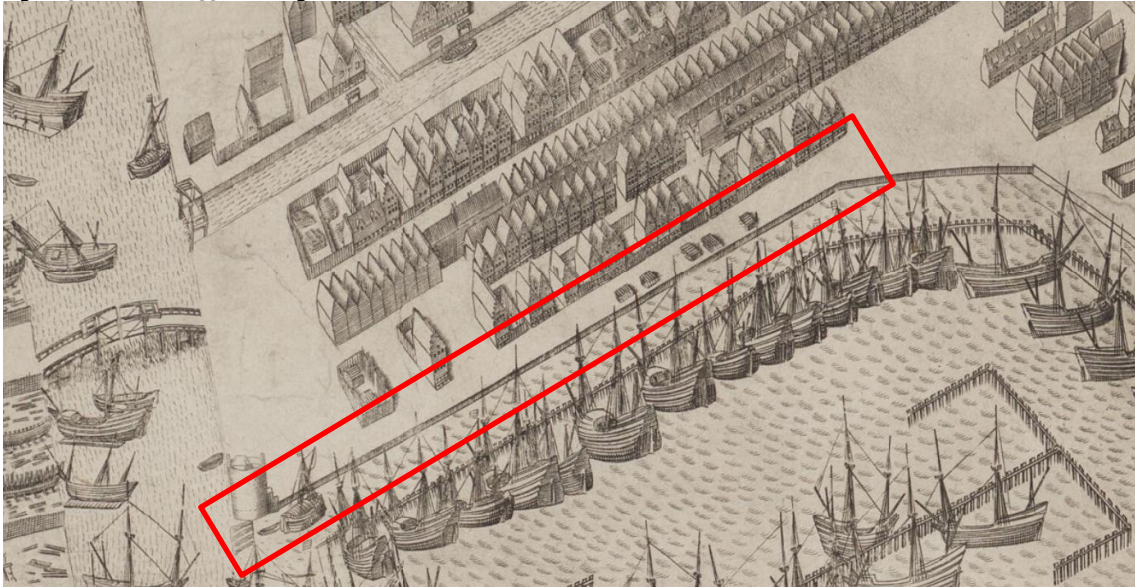
Van Nierop (1955) beschrijft de geschiedenis vanaf 1504. "[ ] eerst in 1504 bevolen wordt de houtwaren, die niet benodigd zijn voor de scheepsbouw langs de Veste "ufter Lastaige" naar elders in de stad of in de vrijheid te vervoeren, tegen betaling van huur en op straffe bij ongehoorzaamheid. In de ergste dagen van de Gelderse krijg wordt 23 mei 1508 voorgeschreven de huizen aldaar af te breken, de goederen weg te halen of anders te verbranden. Nu loopt alles goed af, maar in Dec. 1512 wordt de Lastage door de vijand platgebrand. Dientengevolge wordt tussen 1515 en 1518 de Oost-zijde van de voorstad versterkt door het graven van een "Nieuwe Gracht" (spoedig de Montelbaansgracht of Oude Schans geheten) tot aan de Montelbaanstoren aan het IJ, en door met de uitgegraven aarde een schans op te werpen. Op de wal van de gracht, die aansluit op de O.Z. Waal, zouden naar mening van de overheid ook schepen kunnen worden getimmerd, in de ruimste zin des woords. De zware brand op de Lastage in 1530 verhindert dit wel weer voorlopig, doch in 1537 krijgen Cornelis Pietersz. Boom, burgemeester, en Mr Cornelis Dobbensz., schout, verlof op hun erven langs de Nieuwe Gracht de kade te slechten en scheepshellingen op te richten.

Na 1599

Uit 1599 dateert een beschrijving van de aanleg van een kade vanaf de Kromme Waal naar de Montelbaanstoren: "ende voorts van de Stadts timmerwerff oostwaerts op langes de Wael tot Montelbaen, zall langs de straet getimmerd mogen worden tot Heyndrick Joosten toe (Oude Waal) Ende datmen die drye lijnbanen voor deser tijt zal laten blyven." (Jaarboek Amstelodamum 1918, p. 57).

Op de kaart van Pieter Bast is eind 16de eeuw een rechte oever te zien. Op de kade ligt hout opgetast. In het IJ is met palen een gebied afgebakend, waarbinnen schepen kunnen afmeren: de Oude Waal.

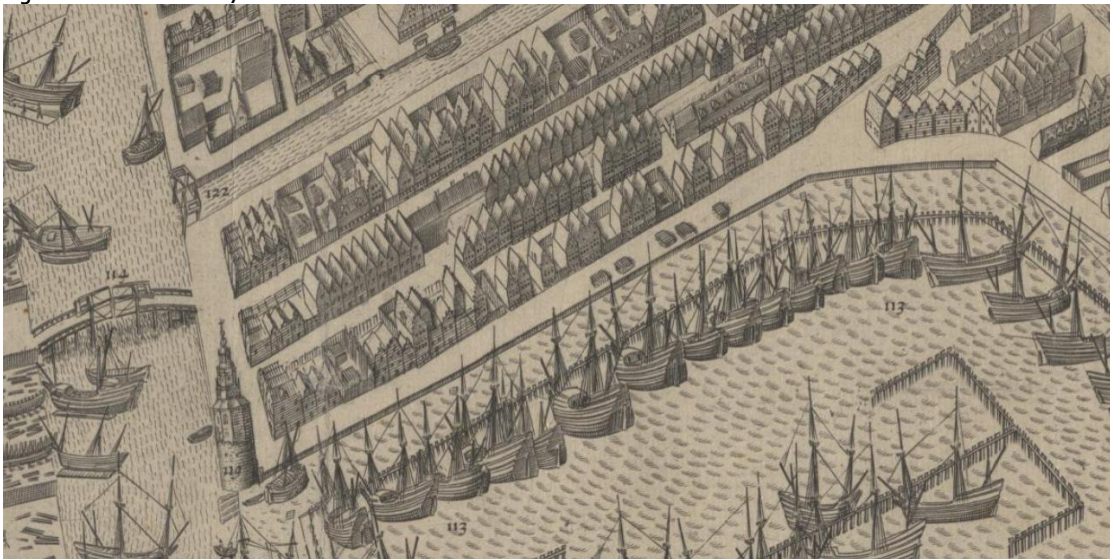
Figuur 9: Situatie in 1597 (2de uitgave)

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010001001030

Het kaartbeeld van achttien jaar later laat een aaneengesloten bebouwing zien langs de Oude Waal. De Montelbaanstoren is van een spits voorzien.

Figuur 10: Situatie in 1617

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand KOG-AA-3-01-02-4

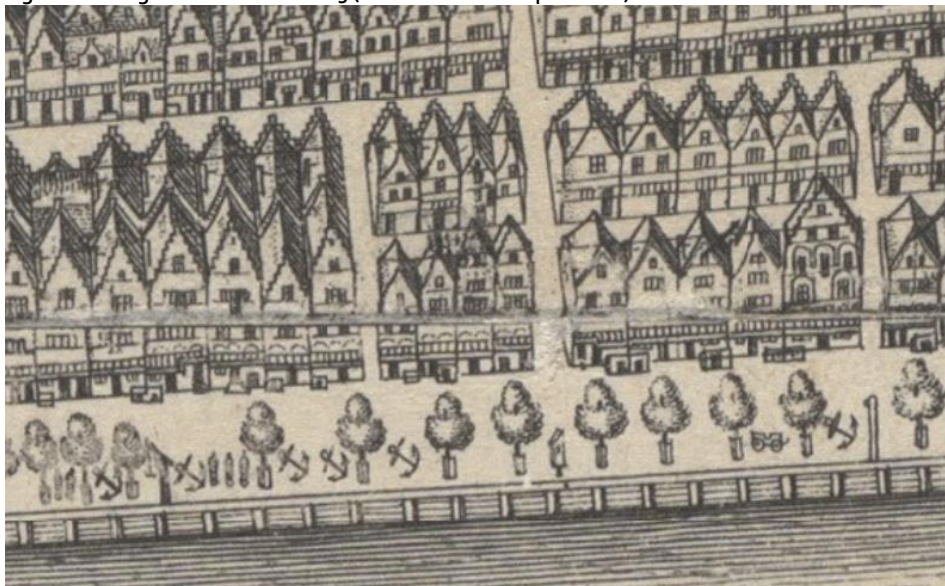
Op zijn kaart uit 1625 tekende Van Berckenrode een houten oeverconstructie langs de over van de Oude Waal, ankers op de kade, een paal, een kraan en een [overdekte hijsinstallatie?]

Figuur 11a: Vogelvluhtkaart uit 1625

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand UZFA00002000001

Figuur 11b: Vogelvluhtkaart uit 1625 (detail met ankers op de kade)

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand UZFA00002000001

Waalseiland 1634 - 1647

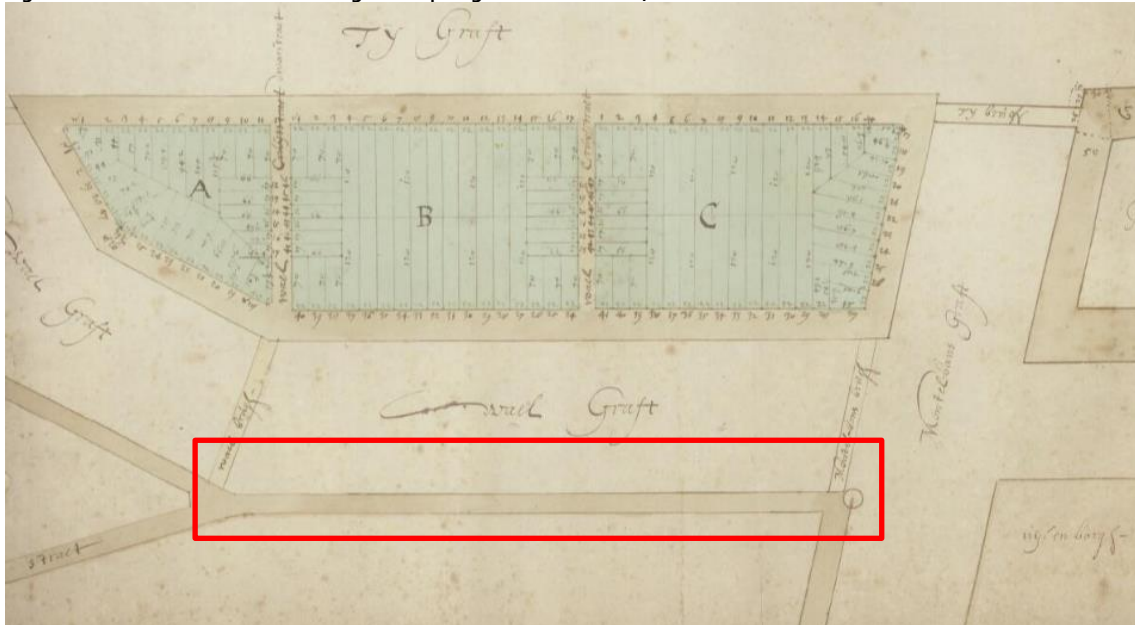
De Oude Waal lag tot omstreeks 1641 min of meer direct aan het IJ. De aanplemping van het Waalseiland veranderde de situatie: de Waalseilandsgracht ontstond.

In 1634 overwoog de vroedschap om een eiland in de Oude Waal aan te leggen dat als golfbreker voor de daarin afgemeerde schepen zou kunnen fungeren.

Het voorstel kwam weer aan de orde in 1641. Kort daarop is het Waalseiland aangeplempt. "Het rechthoekige grondplan werd, volgens Commelin in 1694, eerst uitgezet met een beschoeiing van ingeheide palen en vervolgens met 'alderley hoging in geplempt'. Bij het ontwerp werd geopperd om als ophogingsmateriaal de baggerspecie te gebruiken die vrijkwam bij de hoognodig uit te baggeren Oude Waal (Abrahamse 2010, p. 111 en Jayasena 2020).

Na enkele jaren inklinking en zetting was het eiland rijp om bebouwd te worden. Het eiland werd in drie blokken van huiserven verdeeld en de erven werden in 1645 verkocht. Landmeter Cornelis Danckertsz de Rij maakte een uitgiftekaart, waarop de blokken A, B en C zijn aangegeven.

Figuur 12: Waalseiland en onderzoeksgebied op uitgiftekaart circa 1646

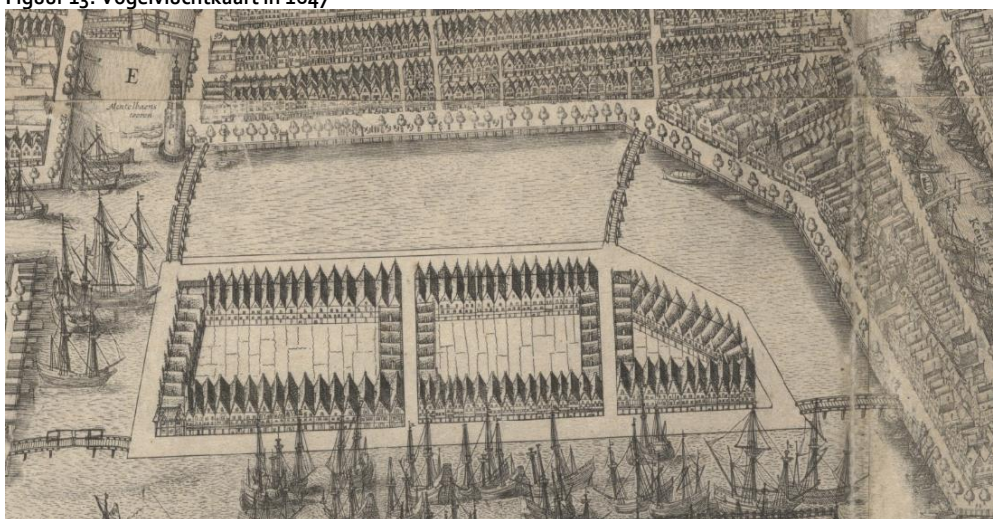
Bron: Stadsarchief Amsterdam 5039.KA / 20013948 Uitgiftekaart van erven tussen Ty Graft, Montelbaens Graft en Wael Graft

Over de Waalseilandsgracht werden de toen zo geheten Wael brugh en Montel-bans brugh in hout gebouwd.

Oevervoorziening Oude Waal vanaf 1625

Op de in 1647 bewerkte kaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode is de Oude Waal nog steeds van een houten beschoeiing voorzien. De Montelbaanstoren was al op de kaart uit 1617 van een spits voorzien.

Figuur 13: Vogelvluhtkaart in 1647

Bron: Balthasar Florisz van Berckenrode, 2de druk, SAA Beeldbank UZFA00001000001

Vanaf 1665 bevond zich een grutterij "op de Oude Waal, in een huis 'daar het Rijkkelijk Banket voor de luifel staat', het huidige nummer 3." (JB Amstelodamum 2011, p. 88).

Zeedijk langs de Buitenkant

De locatie stond tot 1683 bloot aan hoog water op het IJ. Op voorspraak van burgemeester Hudde, tevens waterbouwkundige, kwam in 1683 langs de IJ-oever een constructie die de binnenstad van hoog water moest vrijwaren. Aan weerszijden van het Waalseiland werden bruggen getransformeerd in sluizen, de Kraansluis aan de westzijde en de Kent u zelve- of Kikkerbils Sluis aan de oostzijde. De huizen langs de Oude Waal hadden voortaan geen last meer van hoge vloedstanden op het IJ.

In de nacht van 24 op 25 december 1717 steeg het waterpeil in het IJ na een zuidwesterstorm tot grote hoogte. Langs de Buitenkant liepen alle kelders onder (Ter Beek 1957, p. 48 [ook in een ander jaar liep de Buitenkant onder water]). Dit ondanks het op zeedijkshoogte brengen van de Buitenkant.

Jan van Cal (1656-1703/1706) maakte in de periode 1690-1700 een prent van de Montelbaanstoren, Torenbrug en Binnenkant.

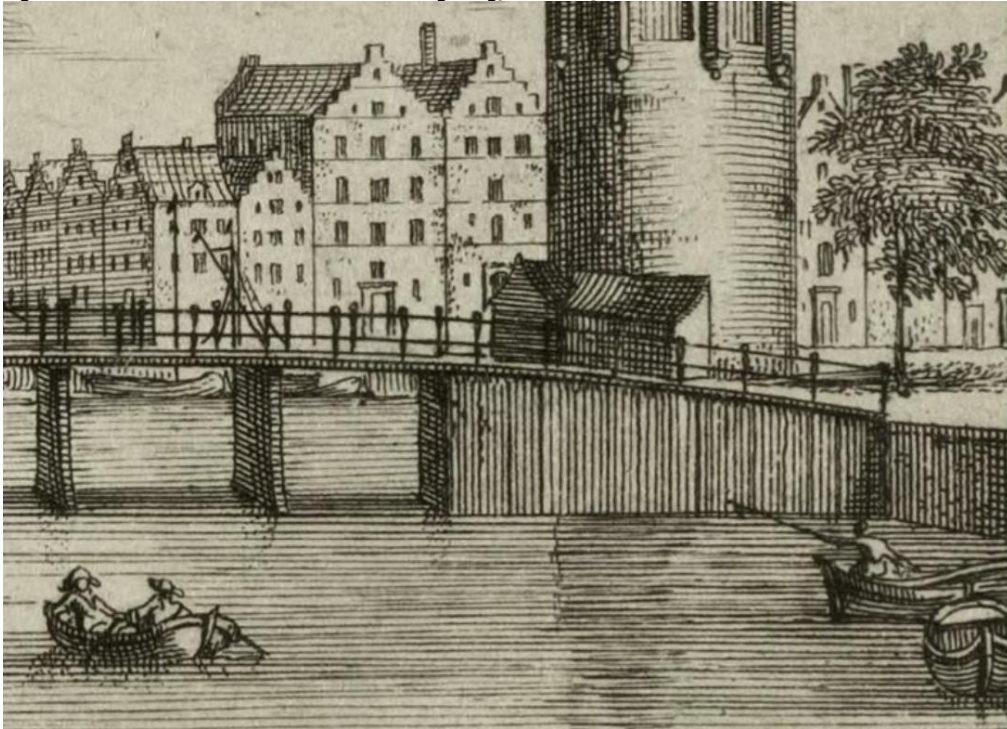
Figuur 14a: Prent van de Binnenkant 1690-1700

Bron: NHA Beeldbank NL-HlmNHA_359_051279_K

In de oevervoorziening van de Oude Waal zijn geen verticale houten stijlen te zien. Er lijkt een kademuur met dekstenen aanwezig te zijn.

Figuur 14b: Prent van Montelbaanstoren en omgeving, detail 1690-1700

Bron: NHA Beeldbank NL-HlmNHA_359_051279_K

Een vergelijkbare ingekleurde prent is bekend van Pieter Schenk (1660-1713). Helaas is de aard van de oevervoorziening langs de Oude Waal niet te zien.

Figuur 15: Prent van de Binnenkant omstreeks 1700

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010094004499

De oevervoorziening langs de Oude Schans bestond in de periode 1700-1735 bij de Montelbaanstoren (tekening van Abraham Rademaker 1675-1735) nog uit een houten beschoeiing.

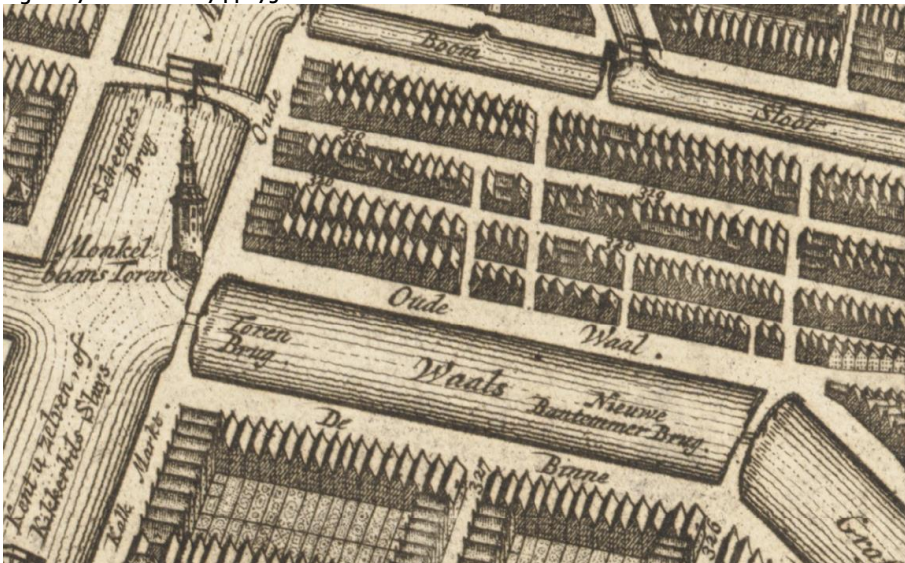
Figuur 16: Tekening Montelbaanstoren en brug 280 in de periode 1700-1735

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010094001464

Op een vervolgdruk van De Broen' kaart uit de periode 1744-1750 zijn geen veranderingen zichtbaar.

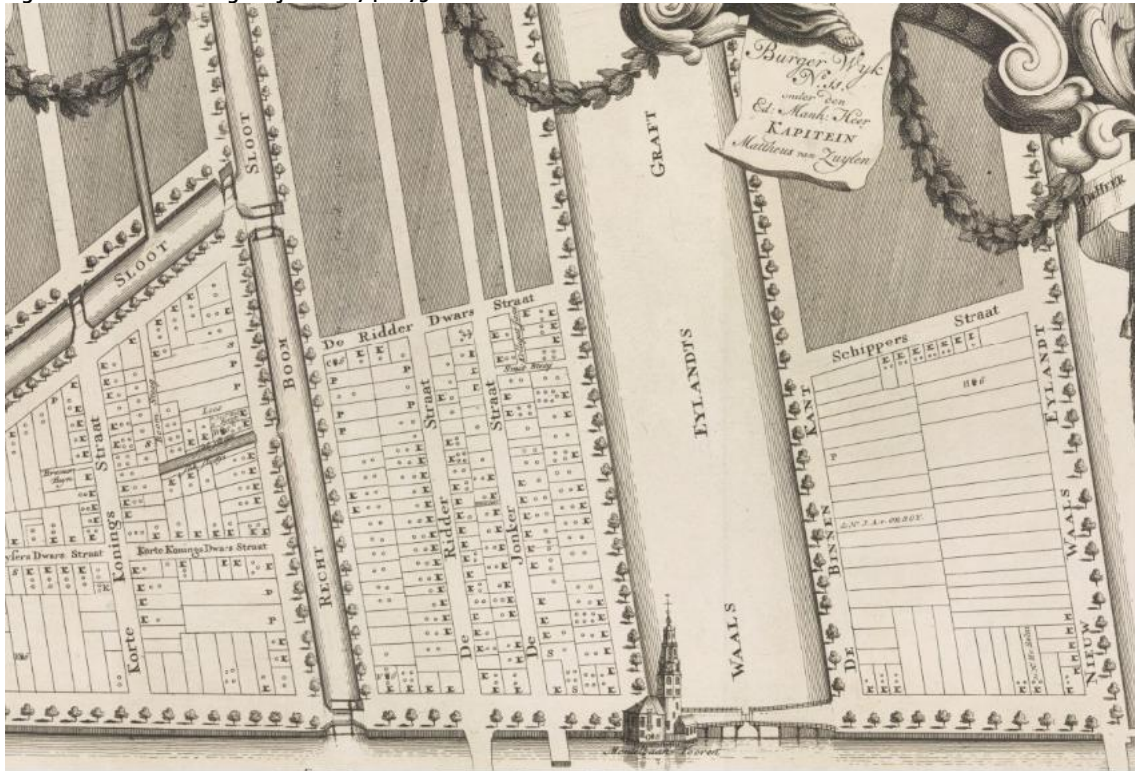
Figuur 17: Situatie in 1744-1750

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand KOKA00142000001

Een deel van de percelen aan de Oude Waal is gedetailleerd weergegeven op een Burgerwijkkaart van Hendrik de Leth uit 1748-1750.

Figuur 18: Kaart van Burgerwijk 11 in 1748-1750

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank Afbeeldingsbestand ANWK0000900001

G.G. Winckler en P. van Blankaert maakten in 1725-1750 een prent van de Binnenkant gezien vanaf de Schippersstraat naar het oosten, met op de achtergrond de Rapenburgwal.

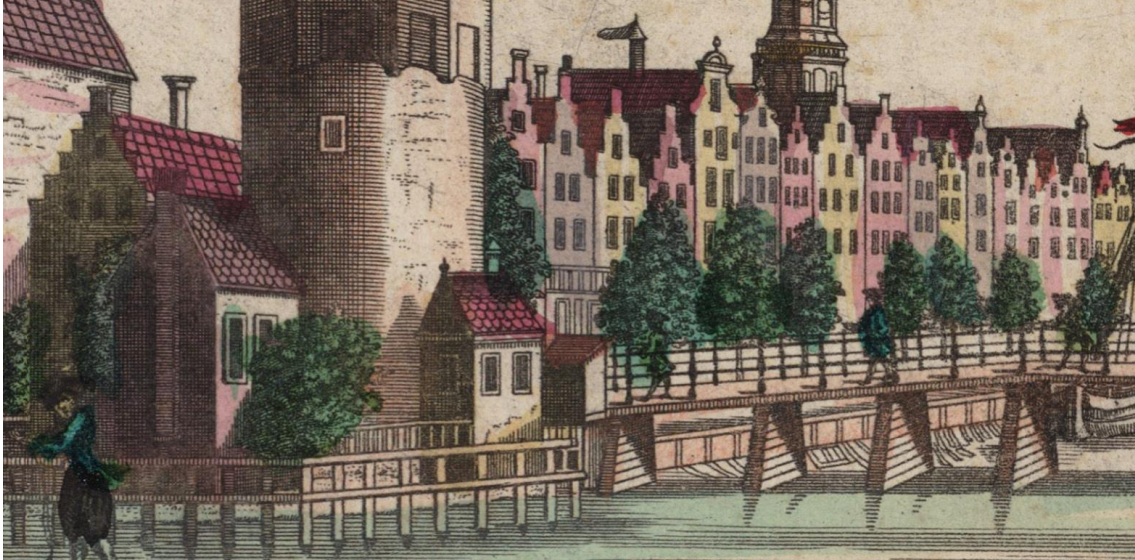
Figuur 19: Binnenkant 1725-1750

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010097011453

Zij maakten met Georg Balthasar Probst ook een prent vanaf Rapenburg in westelijke richting. Langs de Oude Waal is een houten beschoeiing getekend. Dit in tegenstelling tot de Binnenkant, die vanaf het begin (kort daarna de aanplemping binnen ingeheide palen) een stenen kademuur had.

Figuur 20: Montelbaanstoren, brug 280 en Oude Waal; prent vanaf het Rapenburg gezien

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010097011399

Reinier Vinkeles tekende in 1765 de Montelbaanstoren en (het zuidelijk landhoofd van) brug 280. Langs de Oude Schans is een kademuur getekend.

Figuur 21: Tekening van Montelbaanstoren in 1765

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010001000510

In een rapport uit 1774-1776 is sprake van noodzakelijk herstel aan de ophaalbrug bij de Montelbaanstoren (SAA 5040/84, scan 23/47).

In 1776 zijn aan de torenzijde twee nieuwe schepstukken nodig (SAA 5040/85, scan 4/7). In de zelfde bron staat: "De Wallen op de Punthoek van de buijte Waal te vernieuwen; noodig een Pisbak op d'Lastage aan d'Bantemerbrug" (SAA 5040/85 scan 5/7).

Tabel 1: Extract; uijt d'Brand- en Waterschouw, van de Maanden september en oktober 1776: betreffende het

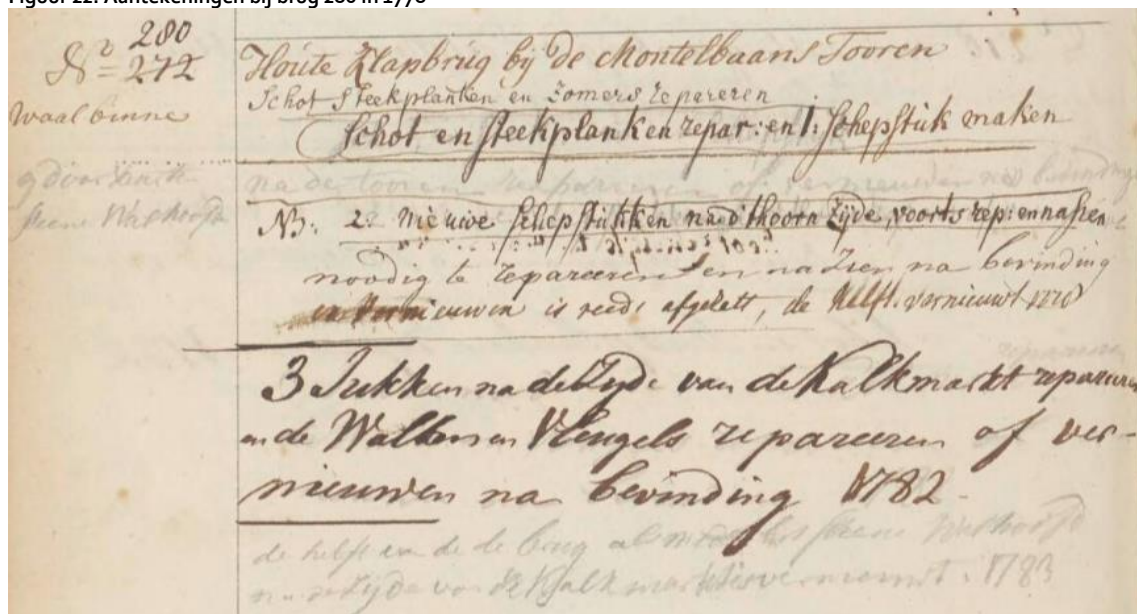
Metzelaarswerk, der Stad Amsterdam
De steene wal op d'agterburgwal, voor d'munnikestraat, repar:
De Wal, voor 't Gebed sonder End, en aan d'Grimmenis Sluijs te vernieuwen of repareren;
D'Wal, en Vleugel, op d'Colveniersburgwal, voor d'Staalstr: repar:
D'Wal op d'hoek van den amstel en swaneburgwal, vernieuwen;
D'Wal hoek Strooijmarkt, en Leprose burgwal, langsheen repar:
D'Wal, op de Strooijmarkt, voor d'lange houtstraat, repareren;
D'wal, op den amstel, voor het Waaijgat van d'Zwanenburgerstraat, repareren;
D'Wal, hoek oostersekaaij, repareren;
D'Wal op den Amrak, voor d'Karnemelksteeg, nodig verhelpen;
D'Wal op d'agterburgwal, voor d'mosterpotsteeg, repareren;
D'Wal op d'Voorburgwal, voor d'Huijszitten steeg repareren;
D'Wal, op d'Cingel, voor d'openhartsteeg, repareren;
D'Wal, op d'Cingel, voor d'romijnarmsteeg repareren;
D'Wal, op Cingel voor d'Bergstraat, repareren;

Bron: SAA 5040/85, scan 6/7

De directeur Waterwerken, Johan Schilling, stelde in 1778 een generale index samen, waarin de mankementen en reparaties aan bruggen werden genoteerd. Bij de "Houte Klapbrug bij de Montelbaans Tooren" staat: "Schot- Steekplanken en zomers repareren" (ankerschot).

In 1778 is "de helft" van brug 280 vernieuwd.

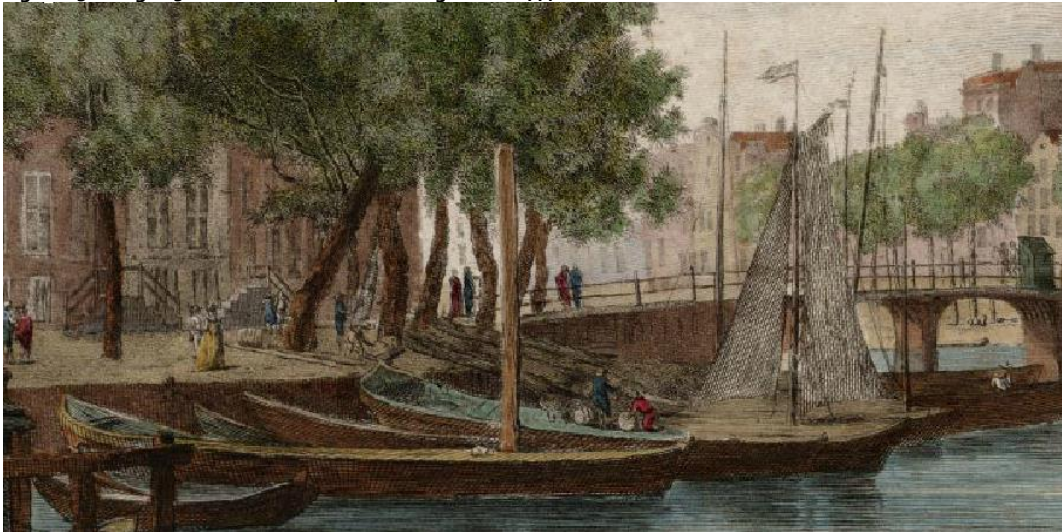
Figuur 22: Aantekeningen bij brug 280 in 1778

Bron: SAA 5040/702 Generaale Index

In 1777 maakte J.P. le Bas een prent "Vue d'un Canal de la Ville d'Amsterdam pres du Port.

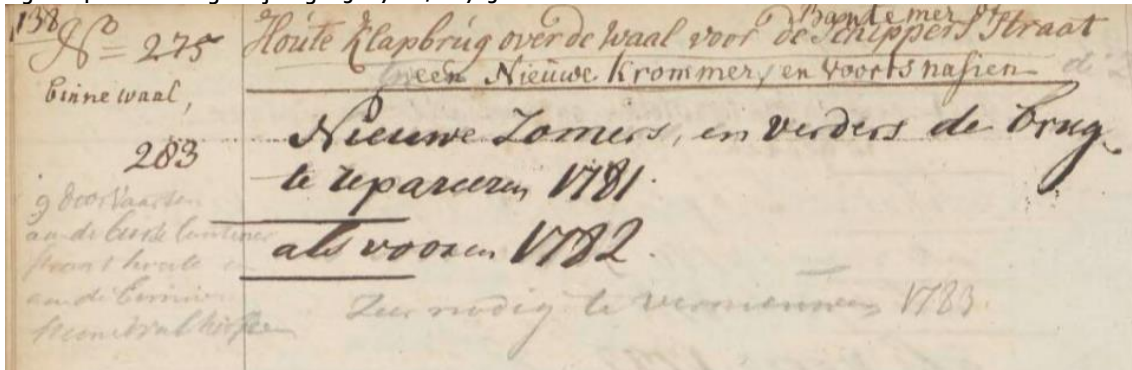
Figuur 23: Brug 283 en Oude Waal op de achtergrond in 1777

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010097006145

In 1781, 1782 en 1783 was dringend onderhoud nodig aan brug 283.

Figuur 24: Aantekeningen bij brug 283 - 1781 t/m 1783

Bron: SAA 5040/702 Generaale Index

Aannemers Mollers en Van der Heijden bouwen landhoofden brug 280

Aannemer Carel Mollers schreef op 1 mei 1783 in voor f 1.947,- op een bestek voor "Graaf en Timmerwerk van de fondeering van een Steene Walhoofd en Vleugels van de houte Brug No 280 leggende over de binnenkant bij de Kalk markt".

De oevervoorziening naast de brug bestond uit een "houten wal" blijkt uit onderstaande bestekstekst:

"Ten uitersten 3 dagen na den dag der Aanneming of zo dra van Stads weegen het eijke dek en leggers van de brug afgebroken zijnde zal de Aanneemer moeten een begin maken met het afbreken van de houte wal en walhoofd voor zo verre als zulks zal moeten werden vernieuwt" (SAA 5180/584).

Op de fundamenten bouwde Hendrik van der Heijden de stenen walhoofden en vleugels (inschrijving op 1 mei 1783 voor f 1.818,-).

Op een voorgedrukte lijst met brugnummers en omschrijvingen van de bruggen staat dat brug 280 gemaakt is in 1778 en voorzien van stenen landhoofden in 1783. In 1786 is genoteerd: "Klapmutsen en steekpalen te repareren"

Figuur 25: Brug 280 met aantekeningen in 1783, 1784 en 1785

280	Houte Klapbrug over de Waal aan de Montalbaans Tooren met steene Walhoofden	1778 1783
	<i>de helft van de brug met het steene Walhoofd na de zijde van de Kalkmarkt vernieuwt 1783</i>	
1786	<i>Klapmutsen en steekpalen te repareren</i>	
1785	<i>een buigen spijl van 't middelfte gat te vernieuwen; Schot en steekplanken te repareren</i>	

Bron: SAA 5361/343 Defecten [ ] 1783, 1784 en 1785

Een krommer van brug 283 moest in 1785 vernieuwd worden.

Figuur 26: Brug 283 met aantekeningen in 1784 en 1785

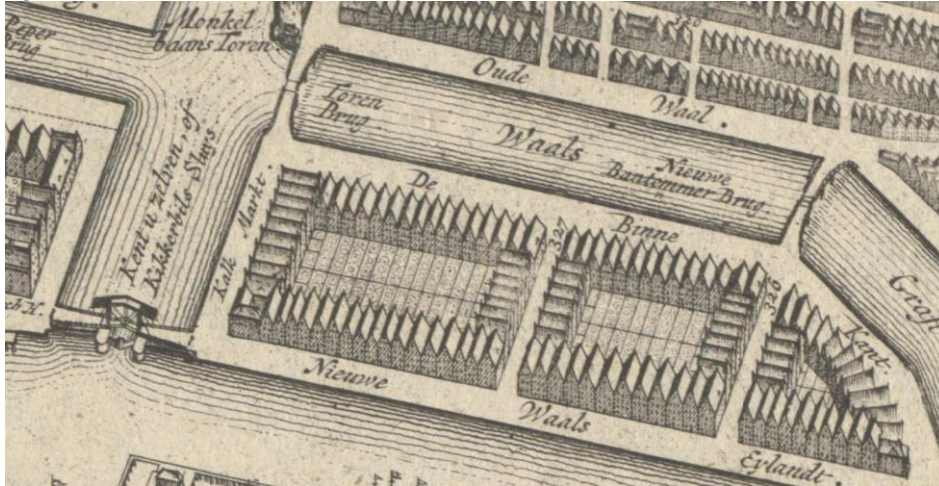
142 Nom- mer	Plaatzten waar de Bruggen leggen.	Vernieuwt Anno
N ^o .283	Houte Klapbrug over de Waal voor de Bantemerstraat met steene Walhoofden	
	<i>Seer nodig te vernieuwen 1783. de helft na de zijde van de Brugtenkant.</i>	
1784	<i>De steene Walhoofden aan de zijde van de buigenkant vernieuwt, alsmede de halve brug aan de zijde gerepareert.</i>	
1785	<i>een krommer nodig te vernieuwen.</i>	

Bron: SAA 5361/343, Defecten [ ] 1783, 1784 en 1785

In 1783 verscheen een vierde druk van Gerrit de Broen' kaart. Het was de laatste druk van de serie vogelvluchtkaarten waarmee Gerrit de Broen begon in 1725.

Figuur 27: Situatie in 1783 (Gerrit de Broen jr.)

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand KOG-AA-3-03-64

De aard van de oevervoorziening langs de Oude Waal [zie ook prent 1700-1710] is in de loop van de achttiende eeuw veranderd van een houten beschoeiing in een stenen kademuur. Dit wordt afgeleid uit afbeeldingen van de belendende Kromme Waal.

Jan de Beijer maakte in 1760 een tekening van de kop van de Kromme Waal, waarop een kademuur te zien is (SAA beeldbank 010001000415).

Hendrik Tevernier tekende in 1785 (datum voorstelling: 1766) de Kromme Waal (met de punt van een anker op een deksteen), die toen voorzien was van een kademuur (SAA beeldbank 010097010732).

Het type winkels op de Oude Waal is vermeld in een naamregister (Anonymus 1767).

Het Waalseiland werd zelfs in 1798 nog betiteld als het "Nieuwe Land" [afgeleid van Nieuwe Eyland], toen een huis "aan de Binnenkant, naast het Hoekhuis, bezyden de Montelbaansbrug" te koop werd aangeboden (Amsterdamse Courant 31-07-1798).

De houten klapbrug no. 283, met stenen walhoofden, is 'half' vernieuwd in 1800 en werd bij inspectie in 1813 en 1814 "Wel Bevonden".

Figuur 28: Brug 283 half vernieuwd in 1800

Nom-mer.	Plaatsen waar de Bruggen leggen.	Vernieuwt Anno
N. 283.	Houten Klapbrug over de Waal, voor de Bantemerstraat, met Steenen Walhoofden; is half vernieuwt in - - - -	1800.
1813 1814	} Wel Bevonden.	

Bron: SAA 5361/344

Reinier Vinkels maakte in 1801 weer een tekening van de Montelbaanstoren. Langs de Oude Schans bevindt zich een 'klassieke' kademuur met dekstenen, ijzeren leuning en op de waterlijn rioolmonden.

Figuur 29: Tekening van Montelbaanstoren en Oude Schans in 1801

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010001000511

In 1814 was bij brug 280 reparatie aan de steekplanken nodig. Waarschijnlijk moet hieronder het ankerschot verstaan worden.

Figuur 30: "Steekplanken repareren" bij brug 280 in 1814

280.	Houten Klapbrug over de Waal, aan de Montelbaans Tooren, met Steenen Walhoofden	{ 1778. 1783.
1813.	<i>wel bevonden.</i>	
1814.	<i>Steekplanken repareren.</i>	

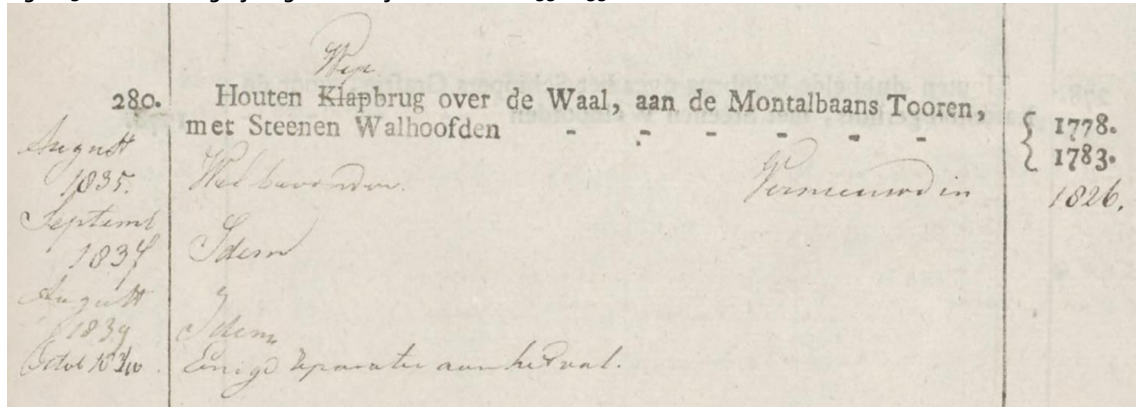
Bron: SAA 5361/344

Pijtak (1848, p. 304) heeft het namelijk over steek- of ankerpalen: "Elk landvest voorziet men in den grond van een kruishout, waarvoor twee anker- of steekpalen in den grond loodregt, of iets achteroverhellende geheid worden; deze ankerpalen moeten steeds in den ongeroerden of vasten grond geheid zijn, waarnaar men de lengte deer landvesten regelt."

Uit 1814 dateert een "concessie tot gratis houtopslag op de Oude Schans en Waalseilandgracht" (SAA Stadswerken en Gebouwen 5361/399).

Brug 280 is vernieuwd in 1826. Waarschijnlijk is de brug toen van een klap- in een wipbrug getransformeerd.

Figuur 31: Aantekening bij brug 280 in de jaren 1826 en 1835-1839

Bron: SAA 5361/345

In 1839 geschiedde "onder auspiciën van de Directeur van Stads werken den 1en Februarij 1839 [directeur C. W. M. Klijn] de aanbesteding van het herstel van de kademuur over een lengte van 293 El" [= m²]. Het is niet duidelijk of het om de Binnen- of Buitenkant van het Waalseiland gaat.

Tabel 2: Stadskaden en walbeschoeiing: Waalseiland

jaar	omschrijving	Laatste drie cijfers van Klac
1839	No. 1 Walle Nieuw Waalseiland ter lengte van Cirka 293 strekkende El hieraan te verwerken 90 kub El Metselwerk en 600 vierkante El voegwerk. 293 strekkende El dekst. opnemen en weder leggen de ontbrekende dekstukken zullen door de stad worden bijgeleverd.	121

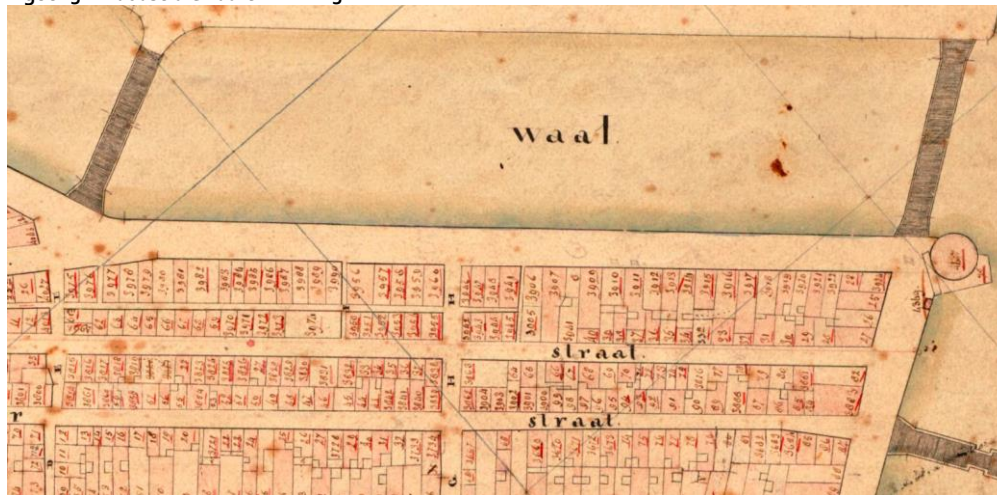
Bron: SAA 5361 / 373 Stukken [ ] stadskaden en walbeschoeiingen (in Ingenieursbureau 2020)

Noot: IJgracht heeft afzonderlijke aanduiding

Bedrijfsactiviteiten in de 19de eeuw

De economisch-historicus L. van Nierop heeft in de jaren dertig overzichten gemaakt van historische beroepen, bijeengelezen uit advertenties in de Amsterdamsche Courant. Zo adverteerde "Erve C. Hardenberg op de Oude Waal 12, in de oude Vlaggen- en compassenmakerij, die 23 April 1816 geannonceerd had, dat hij ook allerlei soorten meet-, natuur- en zeevaarkundige instrumenten maakte" (AC 23 April 1816 in JB 1934).

Figuur 32: Kadastrale kaart 1820-1832

Bron: RCE, kadastrale sectie G, tweede blad

In 1823 was sprake van een "ankersmederij, staande en gelegen op de Oude Waal of Lastagie tusschen de Binnen-Bantammerstraat en Oude Schans, in wijk 10 No. 2795, staande voor hetzelfde een kraan op den wal ..." (AC 6 jan 1823 in JB 1934)

De Opreche Haarlemse Courant uit 1827 bevatte een advertentie "Een hecht sterk WINKELHUIS en ERVE, waarin een Tappers-Affaire wordt gedaan, op den Ouden Waal, bij de Tweede Jonkerdwarstraat, Wijk 11, No. 2910".

De houten klapbrug no. 283 werd in de jaren 1837, 1839 en 1840 'Welbevonden'.

Figuur 33: Brug no. 283 in de jaren 1835-1840

N. 283.	Houten Klapbrug over de Waal, voor de Bantemerstraat, met Steenen Walhoofden; is half vernieuwt in	1800.
August 1835.	Wegens Lauritling vande brug voorstellen de Lieve te verlagen en tot een klapbrug ontworpen in maniere n ^o 280.	
Septemb 1837.	Welbevonden	1837
August 1839.	Idem	
Octob 1840.	Idem	

Bron: SAA 5361/345

Medio negentiende eeuw waren langs de Oude Waal café's, boekhandelaren en andere winkels en bedrijven te vinden, zoals een "TAPPERS-AFFAIRE op den hoek van de Jonkerdwarstraat No. 15" (Algemeen Handelsblad 24-10-1843).

Boekhandelaar T. Nusteege Jr., woonde op de Oude Waal bij de Oude Schans No. 84 (Algemeen Handelsblad 19-04-1844). Daar woonde in 1850 ook "Opzigter der Wegen, in de respective Steden, alsmede bij den Algemeenen Opzigter, L. RIETSNIJDER, te Amsterdam, op de Oude Waal, bij de Oude Schans, No. 73" (Oprechte Haarlemse Courant 20-6-1850).

Een andere boekverkoper, Heer Van Staden, woonde ook op de Oude Waal (Algemeen Handelsblad 28-7-1852). Een "Smids-Affaire" was te vinden op de "Oude Waal en hoek der Eerste Jonkerdwarstraat, N, Verp.-No. 3782" (Algemeen Handelsblad 12-05-1852).

Een "Winkelhuis (waarin Grutters-Affaire wordt uitgeoefend), [ ] op den Oude Waal, bij de 2^e Jonkerdwarstraat, N 49" (Algemeen Handelsblad 11-09-1865).

Een huis en erf, waarin Boekhandel, op de Waal bij de 2^e Jonkerdwarstraat, N 56 (Algemeen Handelsblad 13-3-1866)

W. Teunissen, Apotheker, woonde in 1860 op Oude Waal no. 50 te Amsterdam.

Boekverkooper H. Moolenijzer, JZoon, Oude Waal, N 56 (Algemeen Handelsblad 2-2-1863).

Holtz Electricermachines worden voortdurend vervaardigd in de Fabriek van Natuurkundige

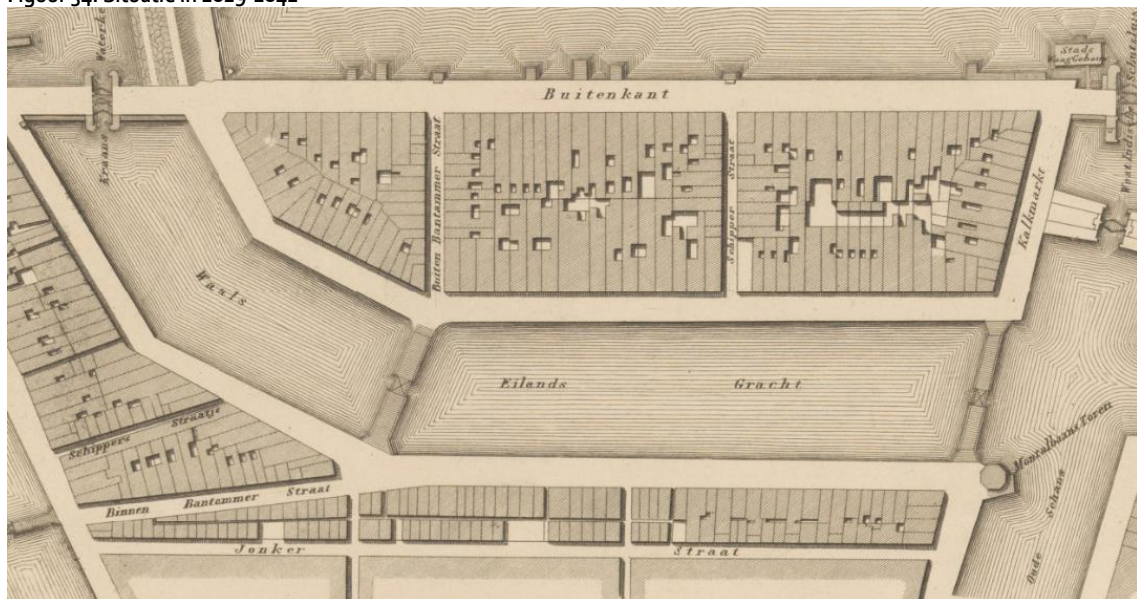
Werktuigen, Oude Waal, 53, A. J. Schokking Jr. Instrumentenmaker v/h Athenaeum III. (Algemeen Handelsblad 8-8-1870).

Een winkelhuis met Bovenwoningen op de Oude Waal van de Eerste Jonkerdwarstraat en Westerhoek (Algemeen Handelsblad 11-12-1872).

"Mejuffrouw A. Nottet heeft de eer haren Dames te berichten, dat zij de Nieuwste en Elegantste Modellen van Dames- en Kinderenhoeden heeft ontvangen. Oude Waal, No. 12. Tevens bestaat er gelegenheid tot plaatsing van een leerling." (Algemeen Handelsblad 4-11-1875)

Daniel Veelwaard en Zoon maakten in 1829-1841 een kaart van het Oostelijk Havengebied.

Figuur 34: Situatie in 1829-1841

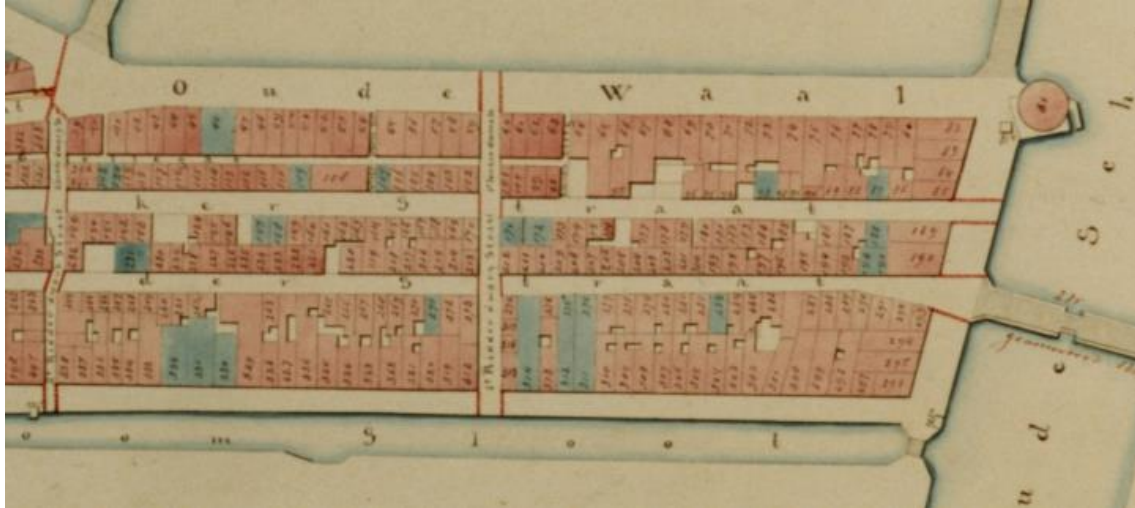

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand ANWK00023000001

Riolen in 1853-1855

Het Stadsarchief Amsterdam bevat een lijst met riolen uit 1855 (zie tabel 3), waarvan enkele zijn weergegeven op een kaart uit 1853.

Figuur 35: Situatie met riolen in 1853

Bron: Stadsarchief Amsterdam

Omstreeks 1855 is een overzicht van riolen gemaakt: "Lijst buurtgewijze opgemaakt van alle de Steenen, Afloop en Spuiriolen, of groote en kleine Duikers en houten Kokers, zijne eigendom der Stad Amsterdam". In de buurt N zijn langs Oude Waal enkele riolen benoemd.

Tabel 3: Riolen in buurt N

Volg	Plaats van Aanvang	Rigting en Uitlozing	Lang N.El	Omschrijving der Soort, Constructie en Materiaal
1	Door het Smidsteegje op de Kromme Waal	Rigting nemende evenwijdig met de Percelen naar het Kamperhoofd en mede evenwijdig met de aldaar staande percelen naar en in de Gelderschekade bij N. 465	70	Gemetseld riool plat gedekt
2	Vanuit het midden der Smidssteeg	Regt naar en in de Gelderschekade	8	
3	Van uit het midden van het Leliestraatje	Idem	8	
4	Van de hoek van het Schipperstraatje NoordZijde	Idem	8	
5	Idem ZuidZijde	Idem	8	
6	Van de hoek der Bantammerstraat NoordZijde	Idem	8	Gemetseld overwulfd riool
7	Idem ZuidZijde			Idem
8	Van de hoek der Jonkerstraat NoordZijde	Idem	10	Gemetseld riool plat gedekt
9	Idem ZuidZijde	Idem	10	Idem
10	Van de hoek der Ridderstraat NoordZijde	Idem	10	Idem
11	Idem ZuidZijde	Idem	10	Idem

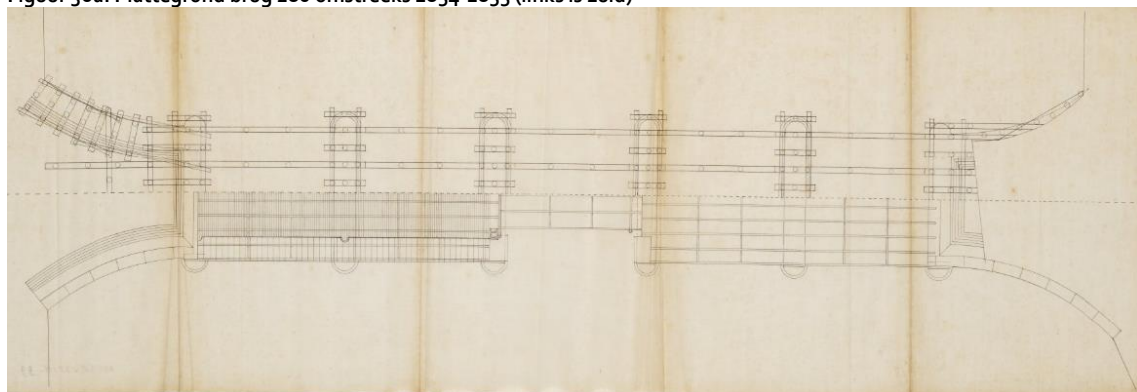
12	Van de hoek der 2 ^e Ridderdwarstraat WestZijde	Regt naar en in Regtboomsloot	8	Gemetseld riool plat gedekt
13	Idem OostZijde	Idem	8	
14	Van de hoek der 1 ^e Ridderdwarstraat WestZijde		6	
20	Van de hoek der 1 ^e Jonkerdwarstraat	Regt naar en in de Waals Eilandsgracht	10	Gemetseld riool plat gedekt
21	Idem Oostzijde	Idem	10	idem
22	Van de hoek der 2 ^e Jonkerdwarstraat WestZijde	Regt naar de NoordWestvleugel der Bantammerbrug en in de Waals Eilandsgracht	22	Gemetseld overwelfd riool
23	Idem Oostzijde	Naar en in laatst genoemd riool	5	
24	Van de hoek der Bantammerstraat NBoorDd:	Naar en in het riool onder No. 22 omschreven	3	
25	Van de hoek van het Schipperstraatje NoordZijde	Naar en in de Waals Eilandsgracht	9	
26	Idem ZuidZijde	Naar en in genoemd riool	?	
27	Van de hoek van het Leliestraatje ZuidZ	Regt naar en in de Waals Eilandsgracht	10	
28	1 ^e Ridderdwarstraat van No. 212	Dwars over de Ridderstraat in de goot van N: 274	6	
29		Idem van N: 273	6	
30		Idem van N: 254	8	
31		Idem van N: 253	8	
32	1 ^e Jonkerdwarstraat van No. 171	Dwars over de Jonkerstraat in de goot van No. 101		
38	2 ^e Jonkerdwarstraat van N: 342	Dwarws over het Kollegat in de goot van N: 39	2	Houten goot met eene losse gootplank gedekt

Bron: Stadsarchief Amsterdam 5361/368 [in Ingenieursbureau 2021]

Bouw en aanpassing bruggen 280 en 283 in 1854-1856

Willem Springer (1815-1907) maakte omstreeks 1854-1855 een plattegrond met het palenplan van brug 280.

Figuur 36a: Plattegrond brug 280 omstreeks 1854-1855 (links is zuid)

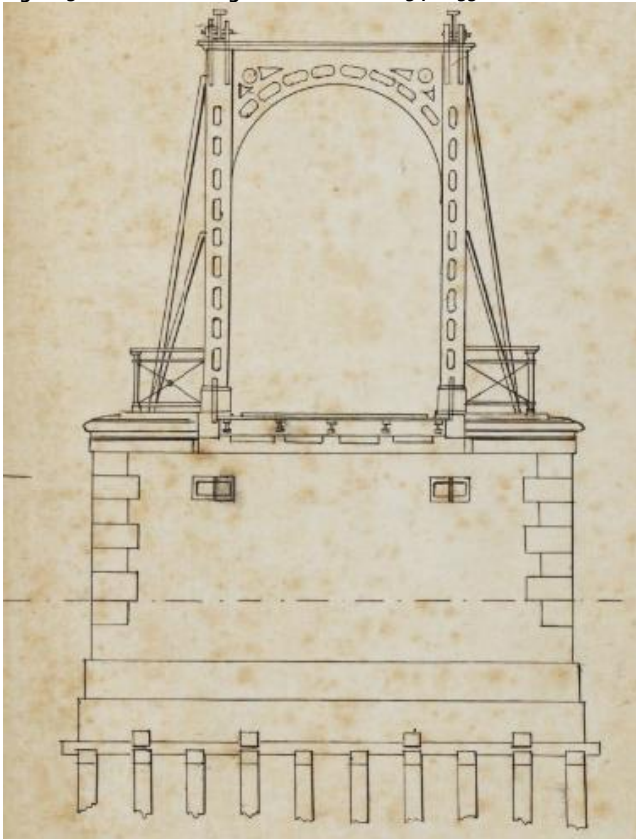

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand B00000032029

Noot: geen noordpijl of straatnamen

Ook tekende Springer toen een aanzicht van brug 280.

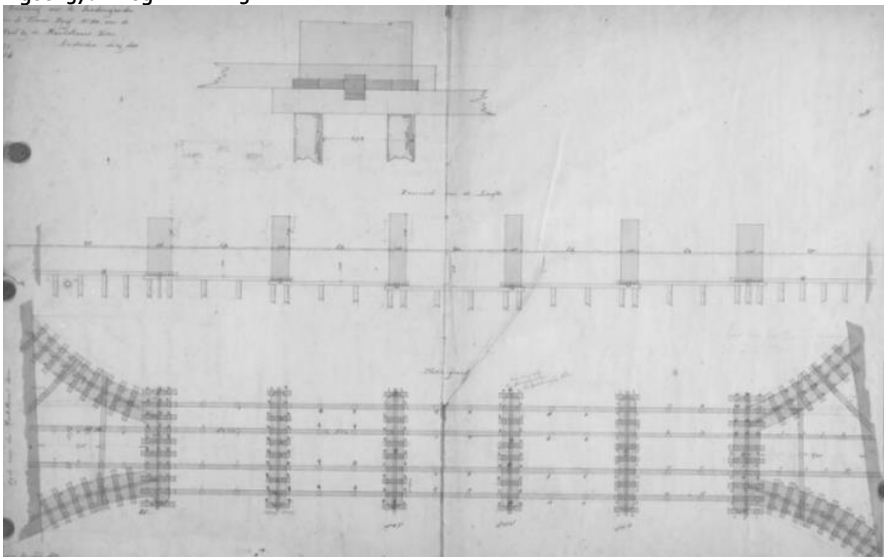
Figuur 36b: Aanzicht brug 280 omstreeks 1854-1855

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand B00000032030

Brug 280: Waalseiland "De eerste ijzeren ophaalbrug kwam uit de pen van stadsarchitect Bastiaan de Greef [in 1856]" (Wikipedia).

Figuur 37a: Brug 280 in 1856

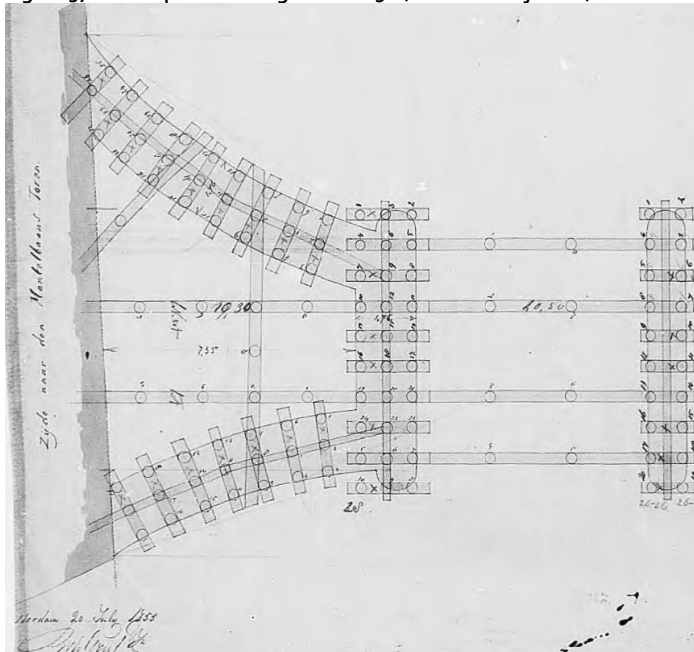

Bron: CTA 14280-1

Noot: zijde Montelbaanstoren links

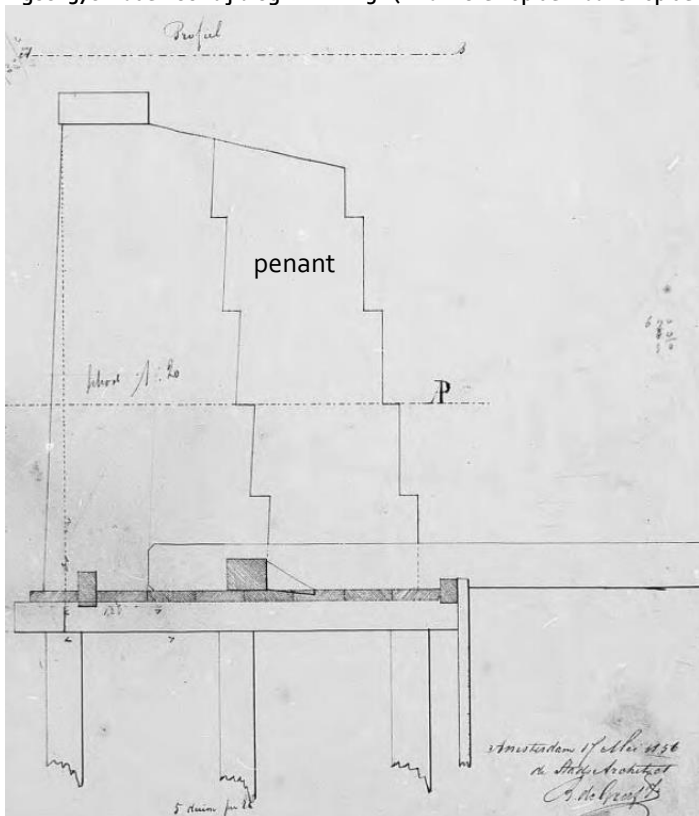
Figuur 37b: Palenplan van brug 280 in 1856 (detail zuidelijk deel)

Bron: CTA 14280-1

In onderstaande figuur 25c staat bij de middelste paal genoteerd 5 duim /m EI, hetgeen waarschijnlijk op de helling van de schoorpaal duidt. De doorsnede van de kademuur is overgenomen op een tekening uit 1995 (hulpbrug bij brug 280).

Figuur 37c: Kademuur bij brug 280 in 1856 ("Walmuren op de Waal en op de Binnenkant")

Bron: CTA 14280-2: Amsterdam, 17 Mei 1856, de Stadsarchitect B. de Greef Jz

Op de funderingsvloer, die aangelegd is op twee niveaus;
1,20 El, variabel en 0,85 El, 1,25 El [tot onderkant deksteen], staat genoteerd:

In aanleg 6 ½ steen Bovendikte 4 ½ steen

In aanleg 6 steen Bovendikte 4 steen

In aanleg 5 ½ steen Bovendikte 3 ½ steen

Tabel 4: Dikte kade- en vleugelmuur brug 280 in 1856

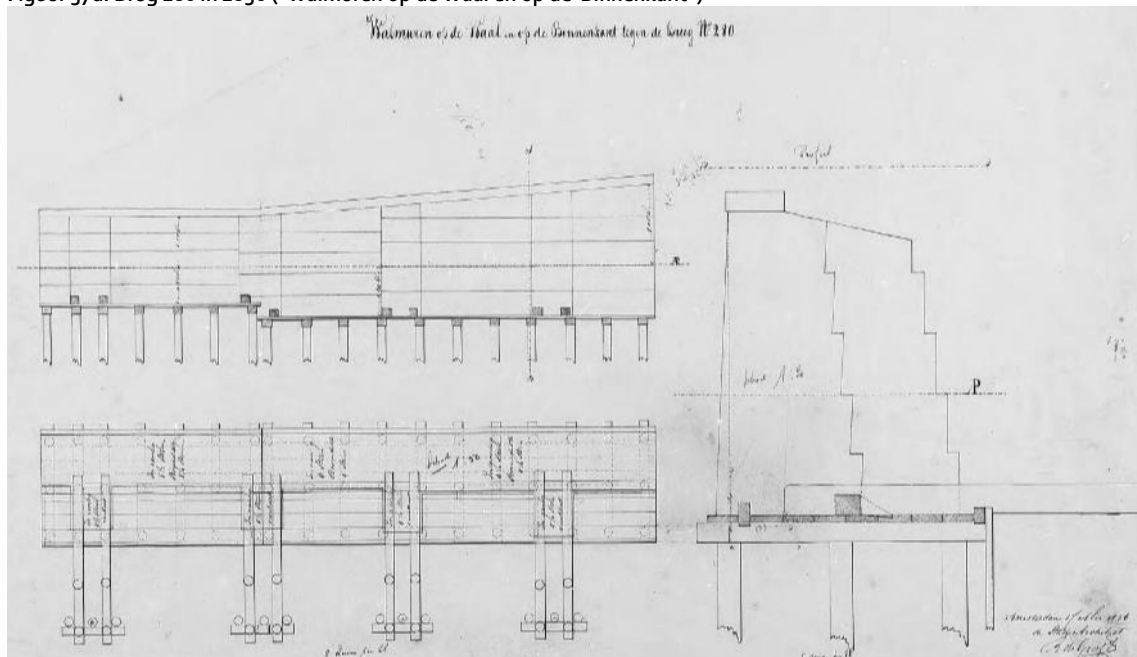
Aanleg niveau -AP	Aanleg dikte	Bovendikte
0,85	5 ½ steen	3 ½ steen
1,20	6	4
1,20	6 ½ steen	4 ½ steen

Bron: CTA 14280-2

Op de tekening CTA 14280-2 zijn vier penanten te zien.

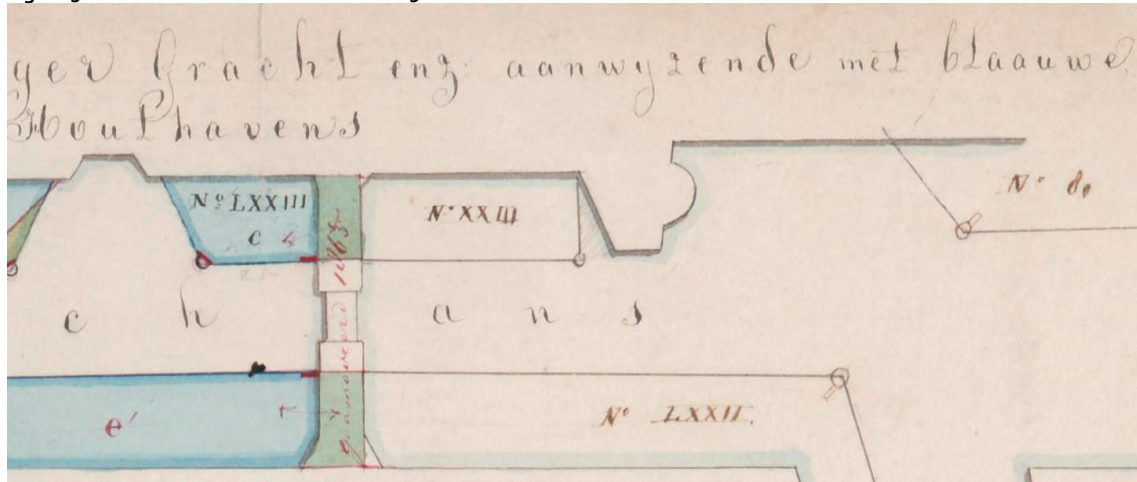
Stadsarchitect B. de Greef Jzn maakte op 17 mei 1856 tekeningen van brug 280 en de belendende kademuren.

Figuur 37d: Brug 280 in 1856 ("Walmuren op de Waal en op de Binnenkant")

Bron: CTA 14280-2 : Amsterdam 17 Mei 1856 de Stadsarchitect B. de Greef Jz

Figuur 38: Houthavens in Oude Schans in 1856

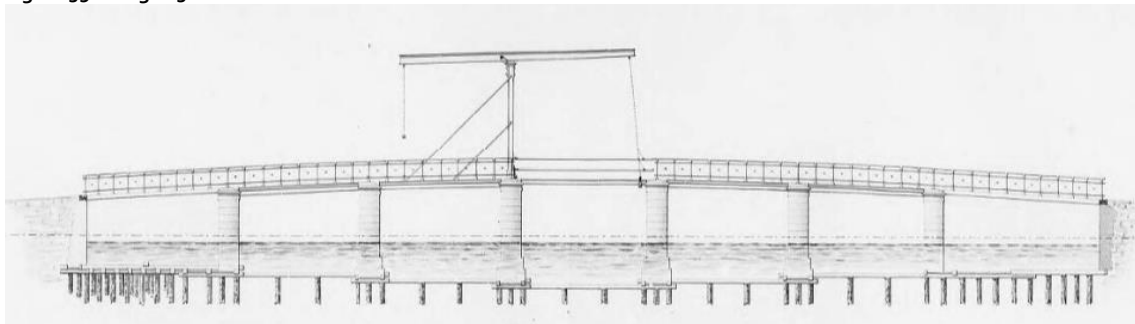

Bron: SAA 10033/136

Bouw brug 283 in 1862

Zes jaar na de bouw van brug 280 maakte de Dienst der Publieke Werken een bouwtekening van brug 283:

Figuur 39: Brug 283 in 1862

Bron: CTA 14283-1

Diverse kranten schreven in 1862 over de aanbesteding en gunning van de bouw van brug 283:

De WETHOUDER belast met de Publieke Werken der Stad Amsterdam zal op Maandag den 14den April 1862 [ ] Aanbesteden:

3°. Het Maken van een ONDERHEIDE FUNDERING met het Optrekken der GEMETSELDE PENANTEN en WALHOOFDEN voor eene nieuwe Brug, ter vervanging van de bestaande Houten Ophaalbrug No. 283, over de Waals-Eilandsgracht (NRC 31-03-1862).

Aannemer de heer E. H. Brokmeier, voor f 22,300.

4°. Het maken van een ijzeren balans-gebint met balans en val, het plaatsen van ijzeren leggers en leuningën voor de nieuwe ophaalbrug No. 283 over de Waals-Eilandsgracht, voor de beide Bantammerstraten. Aannemer de heer Wispelwij, te Zwolle, voor f 7769. " (NA H en E blad 15-04-1862) Wispelwy, te Zwolle (RC 16-4-1862).

Ernst Heinrich Brockmeijer is geboren in Pruisen in 1802. Begonnen als werkmans (bij zijn huwelijk in 1837) in Amsterdam, krom hij op tot een belangrijke aannemer van publieke werken (v.a. minimaal 1861) in de stad.

Jacob Olie (1834-1905) fotografeerde in september-oktober 1863 brug 283 met op de achtergrond de panden Binnenkant 17, 18, 19 enz. Het huis Binnenkant 18 stond in de steigers.

Figuur 40: Foto Binnenkant 17- in 1863

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 10019A000311

Jacob Olie (1834-1905) fotografeerde in augustus-oktober 1863 de bouw van een kademuur ten noordwesten van de Oude Waal (Kromme Waal 9-21). De foto geeft een goed beeld van de toenmalige werkwijze met een aarden dam in de gracht waarmee de bouwput gecreëerd werd.

Figuur 41: Werkzaamheden aan kademuur Kromme Waal 9-21 in 1863

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 10019A000326

In 1863 maakte Jacob Olie een foto van de 'houthavens' aan de Binnenkant en de Oude Waal gezien vanaf brug 280.

Figuur 42: Foto vanaf brug 280 in 1863

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 10019A000309

Jacob Olie fotografeerde in februari 1863 de Waalseilandsgracht, een van de grachten die voor de opening van de Houthaven als houthaven fungeerde. Op de achtergrond is een bouwkuip zichtbaar voor de nieuwbouw van brug 283 en daarachter een hulpbrug.

Figuur 43: Foto door Jacob Olie in februari 1863

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 10019A000308

Uitdiepen Waalseilandsgracht in 1872 en 1877

De Waalseilandsgracht is in 1872 uitgebaggerd conform bestek no. 10 [doorgestreept, in potlood 14] (SAA 5180/) uit dat jaar.

Voor het Tweede Perceel hielden de uitdiepingswerkzaamheden in:

- De Oude Schans van de West-Indische sluis tot de St. Antonie sluis
- De Waals-Eilandsgracht van de Kraan-Waterkering tot de Oude Schans [scan 165/610]

Dat door de Waals-Eilandsgracht ter lengte van 390 Meters

Eene bodemsbreedte van gemiddeld 46 „

Beiden ter diepte onder AP. van 2,50 „

Met taluds aanvangende bij de wederzijdsche walmuren op onder AP. van 0.50 „

Regelmatig neergaande tot de bepaalde bodemsdiepte onder vullingen van 2 x 4

De vaargeul door de Waals-Eilandsgracht moet op de aangegeven breedte en diepte worden verlengd, tot die in de Oude Schans.

Bij de ontmoeting van bruggen over de grachten moeten de vaargeulen op het bepaalde profiel tot tegen die bruggen doorgetrokken en de midden doorvaarten van deze ter volle breedte op de aangegeven diepte worden gebracht.

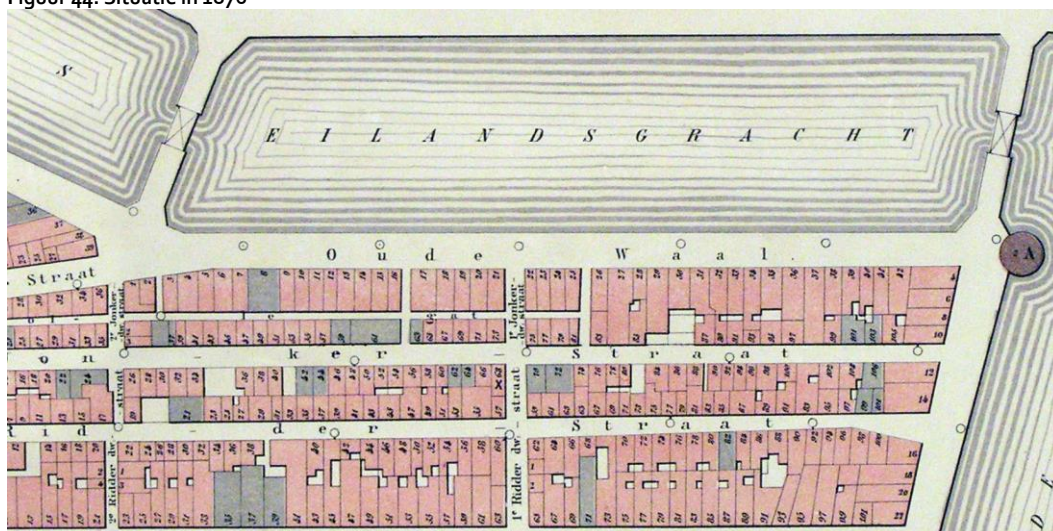
De specie van deze baggerwerken voortkomende is eigendom van de aannemers. Zij zijn echter verplicht om aan de directie op te geven waarheen zij die vervoeren.

Voor telken reize dat ontdekt wordt dat van die specie in gemeentewater of op eenige niet behoorlijke plaats wordt gelost of gestort, vervalt de betrokken aannemer in eene korting van vijftiengulden (f 25.-) op zijne aannemingsom [ ]. Bij de uitdieping in de Oude Schans en in de Waals-Eilandsgracht, moeten bovendien de belangen van de huurders der aangelegen houthavens zoo veel mogelijk worden geeerbiedigd, en kan van deze niet dan vaksgewijze de tijdelijke ontruiming der havens gevorderd worden.

In 1877 vonden baggerwerkzaamheden plaats, onder andere in de Waalseilandsgracht.

“Uitgediept worden de Roengracht, N.Z. Voorburgwal, Waalseilandgracht, Oude Schans, Geldersche Kade, Rokin en gedeelte van Singel en Looiersgracht.” (Algemeen Handelsblad 4 september).

Figuur 44: Situatie in 1876

Bron: Atlas van Loman, buurt N

Een foto van de gebroeders Douwe (uitgever) uit 1867 t/m circa 1878 laat zien dat de Waalseilandsgracht nog steeds als houthaven fungeerde.

Figuur 45a: Foto periode 1867-1878

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand B00000031291

Op een detail van de foto zijn vier rioolmonden te zien.

Figuur 45b: Detail met rioolmonden (1867-1878)

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand B00000031291

In een overzicht van gemeentelijke werken in 1877 stond: "Aan de land- en waterwegen is het vorige jaar niet minder krachtig gewerkt. Onder de belangrijkste verbeteringen verdienen vermelding: 10. De bouw van de bazaltsteen kademuren langs de Oude Waal [sic] en Teertuinen met het aanplempen van een deel der watervlakte van het vroeger Openhavenfront" (Algemeen Handelsblad 1-1-1878).

Het Algemeen Handelsblad van 10 november 1878 maakte melding van de aanbesteding van de inning van bruggeld voor de bruggen 283 en 280:

No. 444. Voordracht van B. en W. strekkende:

10. Tot openbare verpachting voor 1-3 jaar van de [ ] Eenhoorn-schutsluis [ ]
20. Tot openbare aanbesteding voor 1-3 jaar van de beide bruggen aan het Rokin over het Spui en den Grimburgwal, [ ] over de Oude Waal vóór de Bantammerstraat en bij den Montelbaanstoren
[ ]
40. Tot onderhandsche verpachting of aanbesteding van de hierboven genoemde sluizen, bruggen [ ] bijaldien de openbare verpachting of aanbesteding naar het oordeel van B. en W., den gewenschten uitslag niet mocht opleveren." (Algemeen Handelsblad 10-11-1878)

In 1879 en 1880 worden ongediertebestrijding en een timmerman genoemd op de Oude Waal: Jacquinair Fils, zuiveraars van wandgedierten; zonder te breken of te beschadigen. Dagelijks te spreken of te ontbieden. Oude Waal 30 en Kerkstraat 297 (Algemeen Handelsblad 24-06-1879) & W. H. Rinse, Timmerman en Makelaar, Oude Waal 34 [ ] Gymnastiekwerktuigen (Het Nieuws van den Dag 45-1880).

In 1882 werd het "getal openbare urinoirs met twee vermeerderd, nl. één op de Vondelkade [ ] en één op de Oude Waal bij de Oude Schans" (Algemeen Handelsblad 2-4-1882). Het urinoir is zichtbaar op diverse kaarten, onder andere een bestekstekening in 1908.

Timmerman en aannemer G. Boon verhuisde in 1883 van de Oude Schans 31 naar de Oude Waal 18. Amsterdam, 30 Juli. (Het Nieuws van den Dag 31-07-1883). Hij zou er tot in de jaren 1920 zijn bedrijf uitoefenen.

[inkoop en verkoop] Oude Waal boven No. 30, H. Salomon (Algemeen Handelsblad 29-8-1883).

Faillissement Levie Jacob Speelman, Makelaar, wonende te Amsterdam, Oude Waal 31 (Algemeen Handelsblad 14-09-1883).

Vóór de sanering van de buurt lag er een straat genaamd Kollegat. In voordracht No. 692 van een raadsvergadering uit 1883: Id.om drie gedeelten van het Kollegat, (Oude Waal) te verhuren aan L. M. Polak, C. H. Koningsvelt en de wed. H. Kaijser, onder voorwaarde, dat de afsluiting ten genoegen van B. en W. worde gemaakt en onderhouden. (Algemeen Handelsblad 4-10-1883)

JOHs, GERs, JOSs GEERS Hzn., Makelaar, zal op Donderdag 30 April 1885 te elf uur precies, aan de Oude Waal hoek Oudeschans te Amsterdam, verkoopen: 5 hoogst solide onderhouden een- en tweejarige Dek-Aken, een van 32 ton, twee van 20 ton en twee van 17 ton (Algemeen Handelsblad 26-4-1885).

Tot de kleinschalige industrie behoorde de "Hollandsche Sigarenfabriek, Oude Waal 17. (De Tijd 21-10-1886)

Een advertentie voor het pand Oude Waal No. 16 bevat de aanprijzing "Het Perceel is van Duinwaterleiding voorzien." (Algemeen Handelsblad 22-11-1886)

Winkelhuis waarin sinds onheuglijke jaren Tapperij en Slijterij wordt uitgeoefend [ ] genaamd "Het Wapen van Molqueren" [Molkwerum], staande en gelegen aan de Oude Waal, hoek Tweede Jonkerdwarstraat No. 1 (Het Nieuws van den Dag 15-12-1886).

Figuur 46: Gevelsteen Oude Waal

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

J. C. K. Klinkenberg (1852-1924) schilderde na 1887 de Montelbaanstoren en (ophaal)brug 280.

Figuur 47: Montelbaanstoren en brug 280 in 1887 of later

Bron: Denninger, nr. 286

Puinschuit 1877-1889-1922

De gemeente bekrachtigde op 8 mei 1889 een praktijk die aan de Oude Waal al een jaar of twaalf bestond. Burgers hadden er de gelegenheid om gratis puin in schuiten te storen. Dit om te voorkomen dat de Amsterdammer het puin op de walkanten zou storten of domweg zou "plompen".

Al in 1877 had de gemeente "Als ligplaatsen voor de schuiten tot het ontvangen van puin aangewezen: Oude Waal voor de Tweede Jonkerdwarstraat." (Algemeen Handelsblad 11-08-1877)

De buurt was er niet blij mee. Zo was er "18°. Adres van J. J. Bierlee c.s., bewoners of eigenaren van perceelen aan de Oude Waal, waarbij zij verzoeken dat voor de puinschuit, liggende in de Oude Waal voor de 1^e Jonkerdwarstraat, met wegneming van den steiger, eene andere ligplaats wordt aangewezen." (Algemeen Handelsblad 28-05-1885)

Het gemeentebestuur wees op 8 mei 1889 twaalf officiële puinstortplaatsen langs de grachten aan, waaronder de Waalseilandsgracht voor de 1^e Jonkerdwarstraat (Ligthart 1971).

Het publiek kon gratis puin storten in de daarvoor beschikbare 35 houten schuiten die in 1867 van een particuliere werden overgenomen.

Deze houten schuiten waren open bakken met een inhoud van ± 8 m³. [ ] Van 1923 tot 1928 zijn deze bakken vervangen door 20 dekschuiten met een laadvermogen van ongeveer 25 ton (Ligthart 1967).

Figuur 48: Puinschuit no. 21 met draagvermogen van 37 ton begin jaren vijftig

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand OSIM00001000829

Noot: Volgens opschrift in dienst 22-3-1928

Aan de zuidzijde van de Waalseilandsgracht was in 1894 nog steeds een ligplaats voor de puinschuiten, genummerd 11°. Waalseilandsgracht vóór de 1^e Jonkerdwarstraat. (Het Nieuws van den Dag 4-8-1894)

De praktijk werd in latere jaren bekrachtigd.

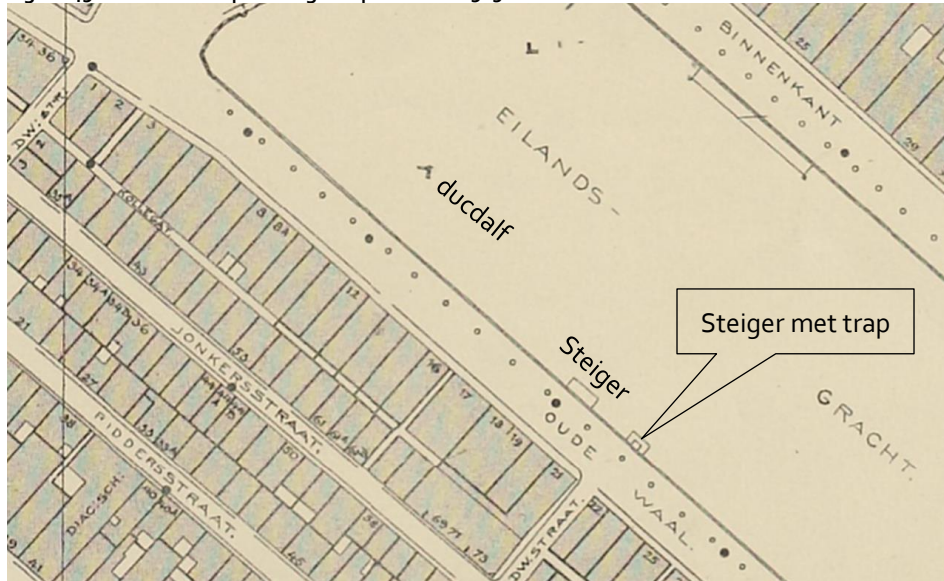
[ ] puinschuiten [ ] Waalseilandsgracht vóór de 1^e Jonkerdwarstraat (De Tijd 8-6-1896)

[ ] puinschuiten [ ] 11°. Waalseilandsgracht vóór de 1^e Jonkerdwarstraat (Algemeen Handelsblad 11-3-1900)

Adres van G. Boon c.s., om den puinbak, liggende in de Oude Waal bij de 1^e Jonkerdwarstraat, te willen leggen vóór het politieposthuis Oude Waal 37. Gesteld in handen van B. en W. ter afdoening, nadat de wethouder Van den Bergh heeft verklaard, dat het misschien wel zal kunnen. (Algemeen Handelsblad 29-06-1910)

Of aan Boons verzoek is voldaan, is onbekend. Feit is dat op de kaart 1:1.000 uit 1915 twee steigers naast elkaar te zien zijn, net zoals op een foto voor 1931-1932.

Figuur 49: Situatie twee puinsteigers op kaart uit 1915

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Tot minimaal 1922 kon er puin gestort worden, blijkt uit een bericht in De Tijd van 1 december: een op hol geslagen paard belandde met wagen en al in de puinschuit die in de Waalseilandsgracht lag.

"in de Waalseilandsgracht werden in 1889 eenige dukdalven vernieuwd" (Algemeen Handelsblad 14-2-1889). Enkele ducdalven zijn op een kaart uit 1915 te zien (figuur 52).

Duinwaterleiding 1888-1889

Ten behoeve van het verrichten van werkzaamheden aan den zinkbuis der Duinwaterleiding, liggende in de Waalseilandsgracht bij de Bantammerstraten, zal de vaart daar ter plaatse zijn gestremd op Woensdag 4 Juli e.k. [ ]. (Het Nieuws van den Dag 4-7 1888)

Op Dinsdag 14 Augustus eerstkomende was de vaart weer gestremd:

"Ten behoeve van het verrichten van werkzaamheden aan de zinkbuis der Duinwaterleiding, zal de vaart door de Waalseilandsgracht bij de Bantammerstraten, gestremd zijn op Dinsdag 14 Augustus e.k." (Het Nieuws van den Dag 14 augustus 1888)

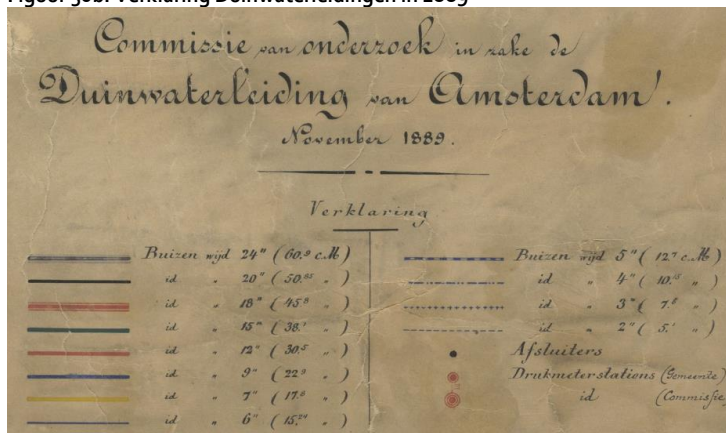
De zinker is weergegeven op een overzicht van de Duinwaterleidingen uit 1889. Het geeft de resultaten van de Commissie van onderzoek in zake de Duinwaterleiding van Amsterdam November 1889.

Figuur 50a: Situatie Duinwaterleidingen in 1889

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand UZFA0003000001

Figuur 50b: Verklaring Duinwaterleidingen in 1889

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand UZFA0003000001

Uit de verklaring blijkt dat er een 9" (22,9 cm) zinker is gelegd in de Waailelandsgracht. Op de Oude Waal lag een 4" (10,15 cm) buis. Op de hoek van brug 283 en de Oude Waal bevond zich een afsluiter.

Bedrijfsactiviteiten vanaf 1887

Diverse krantenberichten geven een indruk van de bedrijfsactiviteiten aan de Oude Waal. Zo fungeerde de Waailelandsgracht nog steeds als houthaven: er waren "heden op de Oude Waal twee vechtende sjouwerlieden te water geraakt. Een van hen kwam met zijn hoofd zoo onzacht op in het water liggende balken neer, dat hij ernstig gewond naar het Gasthuis moest worden vervoerd." (De Tijd 9-3-1887)

In het pand Oude Waal 7 bevond zich waarschijnlijk een brooddepot, dat eind 1887 aangeboden werd "Te koop, door ziekte, een net Brooddepot [ ] Inform. te bekomen op de Oude Waal No. 7." (Het Nieuws van den Dag 3-12-1887)

Op het adres Oude Waal 34 bevond zich "Een hecht, sterk, weldoortimmerd en voor eenige jaren verbouwd Huis, Achterhuis en Erve, waarin een Waschverzending wordt uitgeoefend [ ] Oude Waal, Bt. N, No. 34 [ ] Het geheele Perceel is van Duinwater voorzien." (Algemeen Handelsblad 15-12-1889)

In 1889 werden in de Waalseilandsgracht enige dukdalven vernieuwd (Algemeen Handelsblad 14-02-1889).

In 1890 kondigden B en W van Amsterdam "aan, dat in het vaarwater van de Waalseilandsgracht (Oude Waal) een gezonken vaartuig ligt, hetwelk op of na 12 September a.s. van gemeentewege zal worden gelicht en vervoerd naar de Houthaven." (Nederlandsche Staatscourant 11-9-1890)

In het Algemeen Handelsblad van 17 augustus 1891 stond een aankondiging over het "publiek verkoopen, eene partij van Ca. 28,000 Metselsteenen, geborgen uit een gezonken vaartuig. De partij bevindt zich gedeeltelijk in een Lichter, gedeeltelijk op den Wal, Oude Wal voor de Jonkerdwarstraat, te Amsterdam en is aldaar te zien." (Algemeen Handelsblad 16-8-1891)

Een winkelhuis, waarin Affaires in Tabak, Sigaren, Koffie en Thee, met Achterhuis en Erve, aan de Oude Waal No. 42, bij de Oude Schans. (Het Nieuws van den Dag 12-05-1890)

Aannemer G. Boon deed regelmatig van zich spreken sinds hij zich in op de Oude Waal had gevestigd, bijvoorbeeld in 1892: Schuttingvlakten te Huur, te bevragen aan de Keet, hoek Gelderschekade en Stormsteeg en Oude Waal No 18 bij G. Boon. (Het Nieuws van den Dag 18-06-1892)

Ook bevond er zich "Het Grieksch Sponzenmagazijn" op Oude Waal 37. In februari 1893 had het "een groote partij Zeemleder Lappen" (Het Nieuws van den Dag 11-02-1893). Het Grieksch sponzenmagazijn, Oude Waal 37, alhier, noemt in een achterstaande advertentie het middel om muizen te doden met stukjes gebraden spons radicaal [ ]. (Algemeen Handelsblad 13-07-1894)

No. 3. Een Winkelhuis, met afzonderlijk verhuurd wordende Bovenwoning, Pakkelder en Erve, staande en gelegen op het schoonste gedeelte der Oude Waal No. 6. (Het Nieuws van den Dag 6-03-1893)

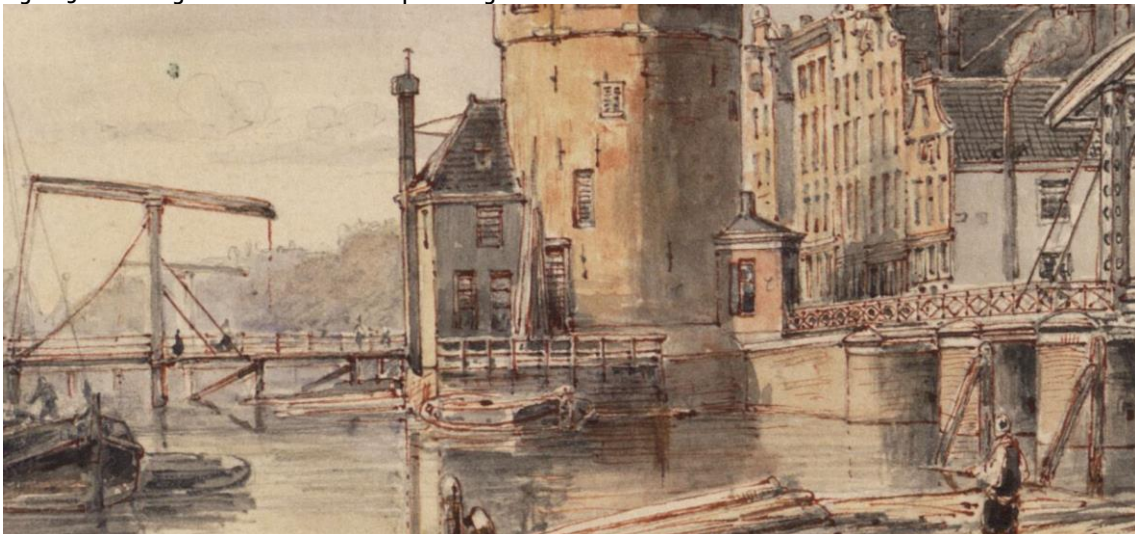
Dubbel Koopmanshuis met apart verhuurd wordende Bovenwoningen, Pakkelder en Erve, staande en gelegen aan de Oude Waal No. 17 [naast G. Boon]. (Algemeen Handelsblad 31-1-1897)

[ ] gunstig is beschikt op de verzoeken van J. de Boer (het oprichten van eene koek- en banketbakkerij in het perceel Oude Waal 13) [ ]. (Het Nieuws van den Dag 23-09-1897)

Figuur 51: Montelbaanstoren en brug 280 op foto ca. 1900

Bron: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

Willem Hekking (1825-1904) tekende het landhoofd en de pijlers van de ijzeren ophaalbrug 280 (uit 1856) over de Waalseilandsgracht.

Figuur 52: Tekening Montelbaanstoren en ophaalbrug 280

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010094001470

In 1895 veranderde brug 283 van een ophaalbrug in een vaste brug. B. en W. besteedden in dat jaar op 19 augustus aan [ ] "Het vastmaken van de ophaalbrug No. 283 over de Waalseilandsgracht voor de Buiten-Bantammerstraat" (Algemeen Handelsblad 6-8-1895).

Aannemer J. Lagendijk Jr. te Amsterdam was met f 10.283,- de laagste van de zeven inschrijvers voor onder andere het vastmaken van ophaalbrug No. 283 over de Waalseilandsgracht (Het Nieuws van den Dag 20-08-1895).

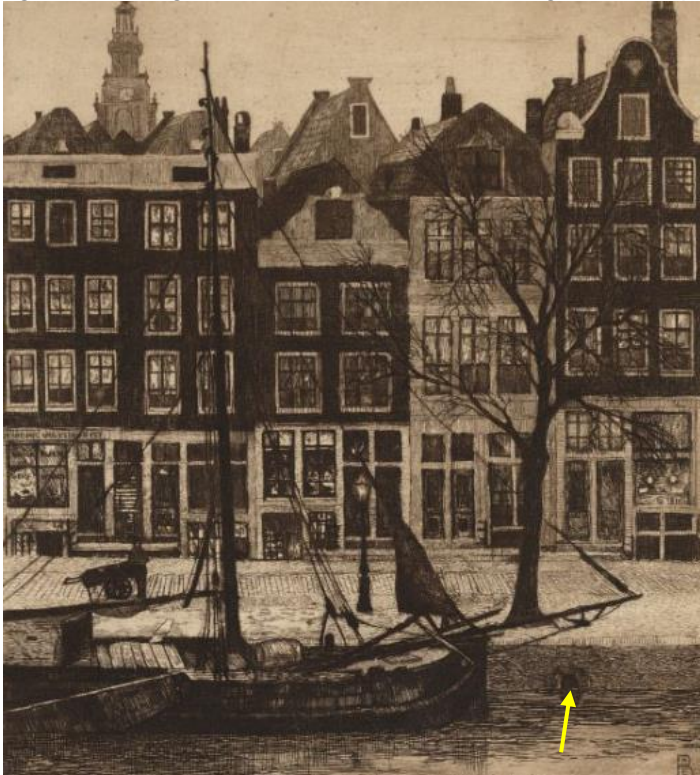
Openbare aanbesteding. [ ] 6⁵ ton [balkijzer] voor de brug No. 283, over de Waalseilandsgracht (Het Nieuws van den Dag 1-8-1895).

Met ingang van 17 september 1895 was het verkeer over de brug enkele dagen gestremd.

Het hamegebint en de balans van de brug, aangebracht door W. uit Zwolle, is met de meeste zorg uit elkaar genomen en vond een nieuwe bestemming bij de nieuwe ophaalbrug over de Overtoomsche schutsluis (Het Nieuws van den Dag 11-10-1895).

A. E. Batelt maakte in 1875 t/m 1905 een prent in spiegelbeeld van de Oude Waal 9-13 (met de Zuiderkerkstoren linksachter), waarop ter hoogte van nr. 13 een rioolmond zichtbaar is.

Figuur 53: Tekening Oude Waal 9-13 met rioolmond ter hoogte van nr. 13 (periode 1875-1905)?

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010097010800

In 1898 maakte een onbekende kunstenaar een prent van de Waalseilandsgracht.

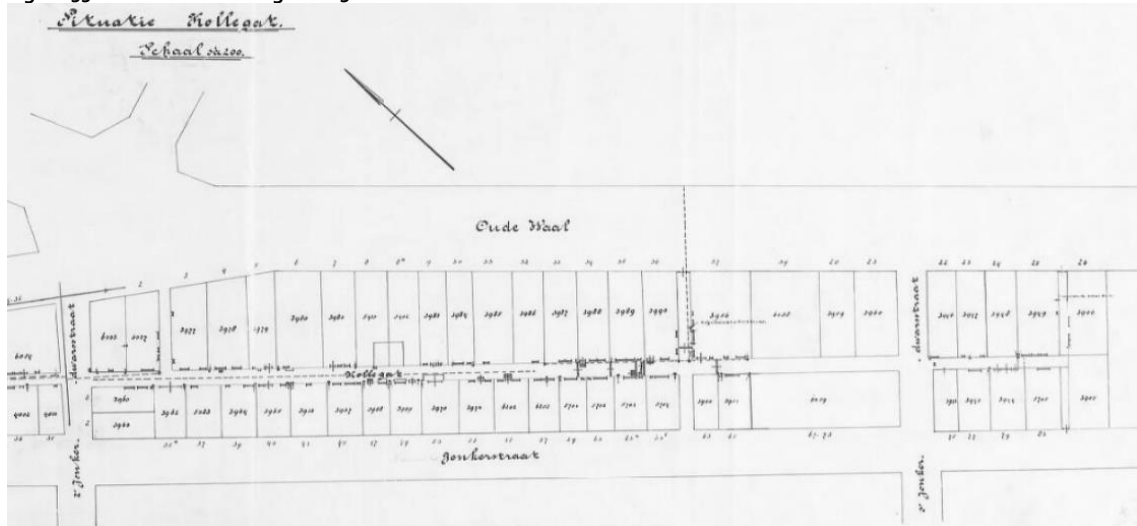
Figuur 54: Tekening van de Waalseilandsgracht

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010194001133

Op een situatie van het Kollegat is een riool te zien in de steeg tussen de percelen 16 en 17, dat loost op de Waalseilandsgracht.

Figuur 55: Situatie riool Kollegat in 1906

Bron: CTA 20096-1

Op een prentbriefkaart omstreeks 1907 is nog ophaalbrug 280 afgebeeld, die kort daarop in een vaste brug is getransformeerd.

Figuur 56: Prentbriefkaart omstreeks 1907

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand PBKD00231000003

De gemeenteraad besloot op 27 mei 1908 [ ] het perceel Oude Waal 37 aan te kopen en dit te doen inrichten tot politiepouhuus en sectiekantoor voor de Dienst der Publieke Werken. De Montelbaanstoren werd volgens hetzelfde besluit ten behoeve van het Waterkantoor inwendig verbouwd, terwijl de bijbouw werd gesloopt en de door die sloping vrijgekomen muurvlakken werden bijgewerkt (Hoek Ostende in MB 1963).

Figuur 57: Foto omstreeks 1900

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand OSIM00003000794

De hoekpanden aan weerszijden van de 1ste Jonkerdwarstraat waren in gebruik als café. Vergunning. B. en W. brengen ter openbare kennis van het algemeen, dat door de na te noemen personen verzoekschriften zijn ingediend om vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein: [ ] G. C. Engelsma, huisvrouw van H. Ch. Monck, Oude Waal 21. (Algemeen Handelsblad 17-11-1900)

Christiaan Pieter Kruize: 33 m³ hout voor brug 280 in 1902

Wegens het verrichten van werkzaamheden aan de brug over de Waalseilandsgracht is het verkeer voor rij- en voertuigen daarover met ingang van heden voor "eenigen tijd" gestremd (Algemeen Handelsblad 21-09-1902 en De Tijd 23-09-1902).

Figuur 58: Stremming in 1902

Stremming van het verkeer.
 B. en W. brengen ter openbare kennis, dat wegens te verrichten werkzaamheden aan de brug over de Waalseilandsgracht het verkeer voor rij- en voertuigen over genoemde brug, met ingang van 22 September a.s., gedurende eenigen tijd zal zijn gestremd.

Bron: Algemeen Handelsblad 21-09-1902

Het ging om werkzaamheden, te verrichten door aannemer Christiaan Pieter Kruize (1866-1940) aan brug 280 vanaf 22 september 1902. Hij had op 7 april met succes ingeschreven op bestek 23 uit 1902: "Het uitvoeren van onderhoudswerken, herstellingen en vernieuwingen aan: Gebouwen, Bruggen, Wallen, Riolen, Openbare Waterplaatsen, enz. van 1 Mei 1902 tot 1 Mei 1903". C. P. Kruize nam perceel 1 voor zijn rekening.

Tabel 5: Inschrijvers op zeven percelen van bestek 23 uit 1902

Perceel	aannemer	Inschrijvingsbedrag in f
1 ^e	C.P. Kruize	21,200.—
3 ^e	Idem	13.100.—
2 ^e	W.A. Steunenburg & F. Haverman	17,476.—
4 ^e	G. H. Oberink	14.222.—
5 ^e	W.J. van der Horst	7,100.—
6 ^e	Idem	6,800.—
7 ^e	Idem	3,100.—

Bron: SAA 5180

Christiaan Pieter Kruize (Leeuwarden 1866-1940 Chicago) Amsterdam was actief in Amsterdam met succesvolle inschrijvingen rond de eeuwwisseling tot 1909. Zijn bedrijf was gevestigd op het Prinseneiland 105, naast het atelier van Breitner (SAA op Stichting RKO). Hij werkte vaak samen met W. Uitslager, die ook regelmatig (met succes) inschreef voor werkzaamheden aan kademuren.

Toen zijn faillissement werd uitgesproken in februari 1909, was hij al in New York aangekomen, op weg naar zijn zwager in Chicago, waar C. P. Kruize in 1940 overleed (Ingenieursbureau 2020).

De onderhoudswerkzaamheden aan bruggen behelsden onder andere het vernieuwen van de dekken van de vaste gedeelten van ophaalbrug no. 280 over de Waalseilandgracht en de werkplaats onder de brug. Hiervoor moest C. P. Kruize in totaal 33 m³ hout leveren.

1^e Perceel*G. Bruggen*

No. 280. Ophaalbrug Waalseilandgracht aan de Oude Schans

Het vernieuwen van de dekken aan de vaste gedeelten, waaraan:

Meskant bezaagd eikenhout aan onderdekken, voorplanken en herstellen van ribben 19,- m³;

Meskant bezaagde grenenhout aan rijvoering en afdekking in de werkplaats onder de brug 14.125 m³.

Bedrijven vanaf 1905

F. Hinlopen, verhuisd van Rapenburg 43, naar Oude Waal 6. (De Standaard 10-5-1905)

Wordt gevraagd. In een Fabriek van Machinale Houtbewerking [ ] melden bij G. BOON, Oude Waal 18 (De Courant 14-4-1906)

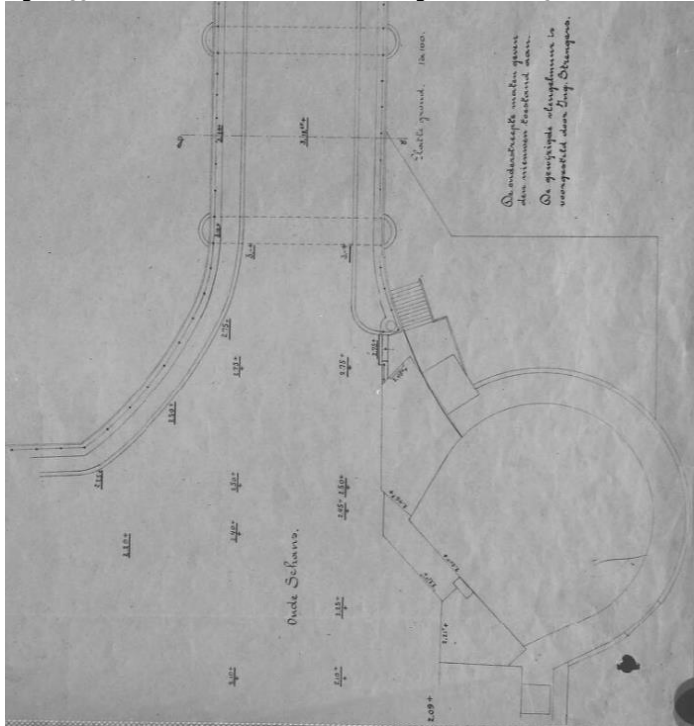
Makelaar S. E. Tal, Oude Waal 26. (Algemeen Handelsblad 24-4-1906)

De levering van reusel voor de soldatenmenages van het garnizoen alhier is opgedragen aan H. de Gruijter, Oude Waal 2 alhier [ ]. (Algemeen Handelsblad 13-06-1906)

Aannemer Oberink verandert ophaalbrug 280 in vaste brug in 1908

Na de herstelwerkzaamheden van C. P. Kruize aan het houten dek van brug 280 in 1902, waren in 1908 werkzaamheden nodig aan de ijzerconstructie en aan de landhoofden.

Figuur 59a: Situatie met oude en nieuwe hoogtematen in 1908

Bron: CTA 15280-1

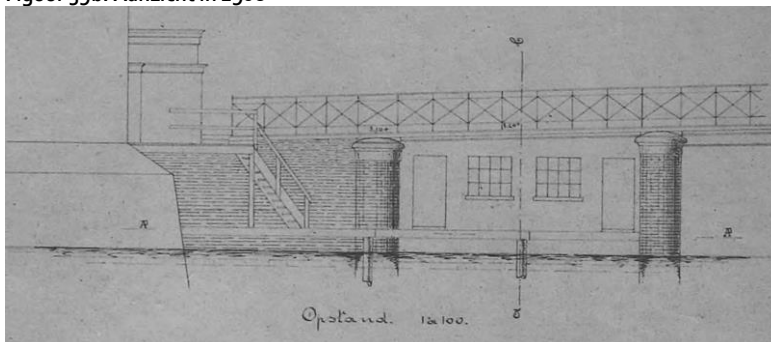
Noot: De onderstreepte maten geven den nieuwen toestand aan .

De gewijzigde vleugelmuur is voorgesteld door Ing. Strengers.

In 1908 stelden B. en W. voor om de ophaalbrug no. 280 om te bouwen tot een vaste brug (De Tijd 12-03-1908). De Dienst der Publieke Werken schreef vervolgens in 1908 bestek no. 55 voor "Het ombouwen van brug no. 280 over de Waalseilandsgracht" (SAA 5402/124).

Ing. Strengers stelde daarbij een gewijzigde vleugelmuur voor bij brug 280 (CTA 15280-1). Op een tekening (CTA 15280-2) is genoteerd: "Volgens mondelinge mededeling v/d o.dir de Graaf bestaat tegen de [ ] helling geen bezwaar 8-V-08" (8 mei 1908). Ook is op de tekening een zinker geschetst.

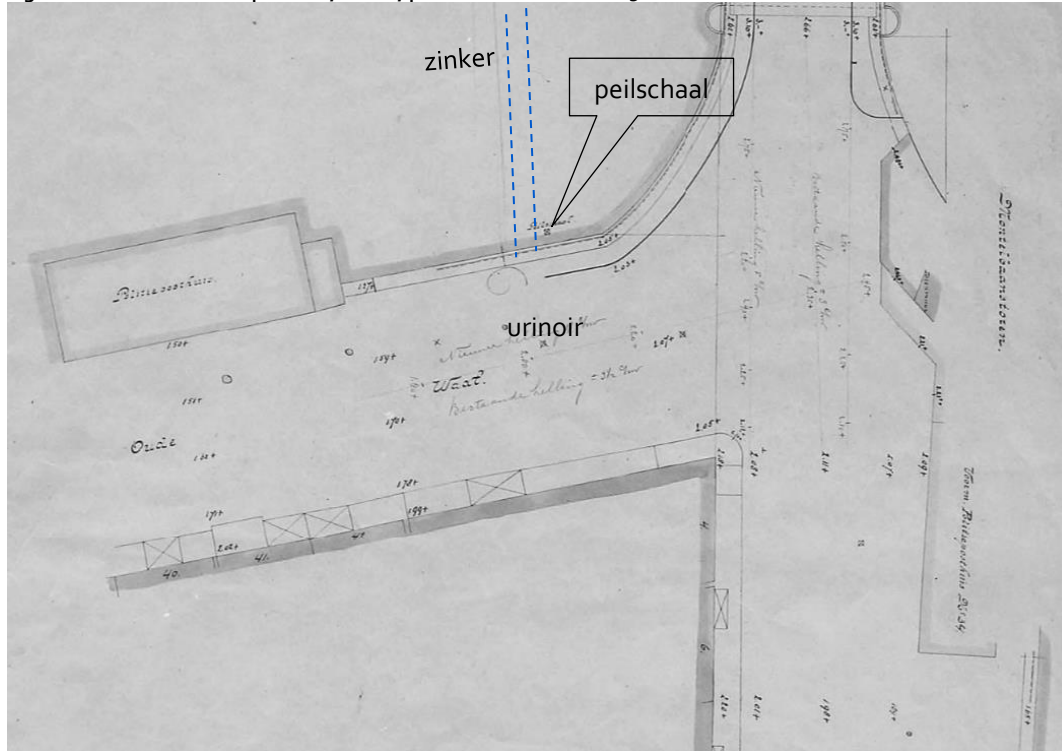
Figuur 59b: Aanzicht in 1908

Bron: CTA 15280-1

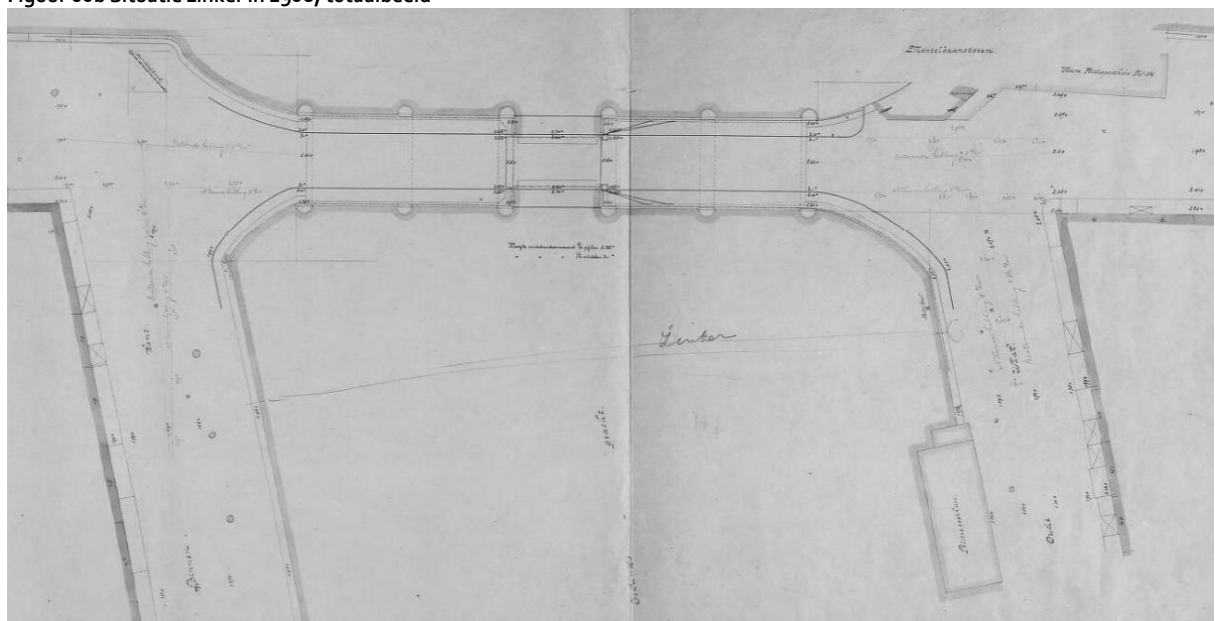
De locatie van het voormalige Politieposthuis No. 34 in een tijdelijk gebouw is op onderstaande situatie vermeld. De helling op de Oude Waal is toen verflauwd van $5 \frac{1}{2}$ cm / m naar 4 cm / m. In potlood is een zinker getekend. Ten oosten van de zinker bevindt zich een peilschaal.

Figuur 60a: Situatie Politieposthuis, zinker, peilschaal en urinoir in 1908

Bron: CTA 15280-2

Figuur 60b Situatie zinker in 1908, totaalbeeld

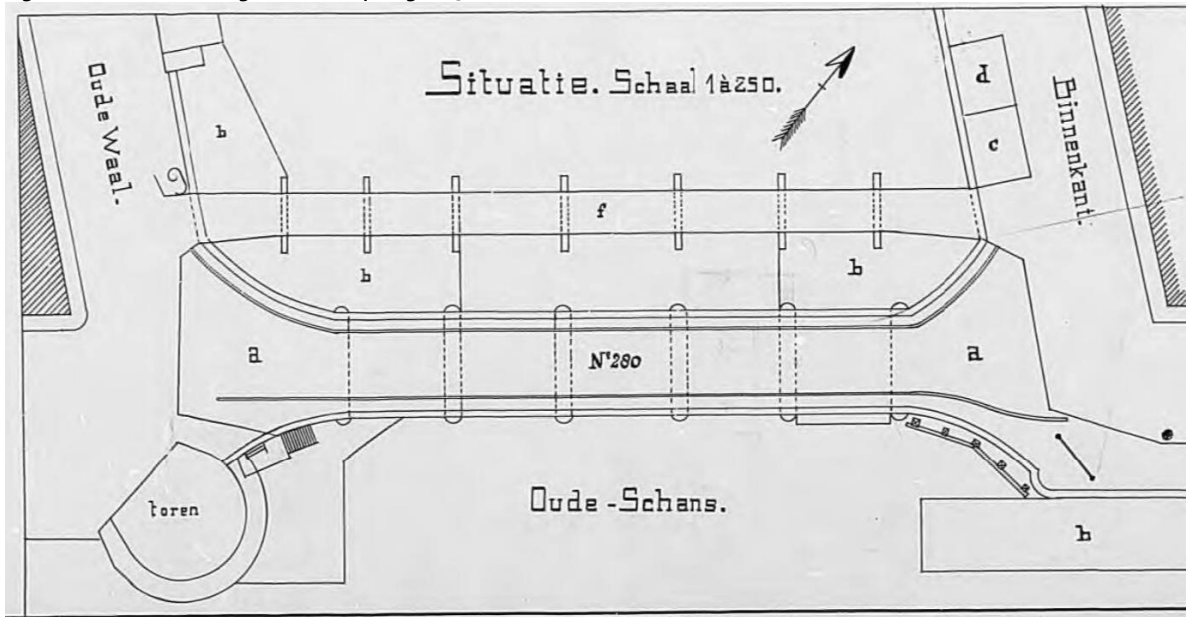

Bron: CTA 15280-2

In het zelfde jaar werd de levering aanbesteed van hardsteen en graniet voor onder andere brug 280 (De Telegraaf 22-10-1908) en van Defferdinger en N.P. balkijzer. Bernett & Co. stopte een schrijven in de inschrijvingsbus met aanmerking op de leveringsconditiën (De Courant 16-10-1908). Het Dieferdinger en normaal profiel balkijzer werd uiteindelijk geleverd door de firma Gebroeders van der Vliet, alhier. (De Courant 18-11-1908)

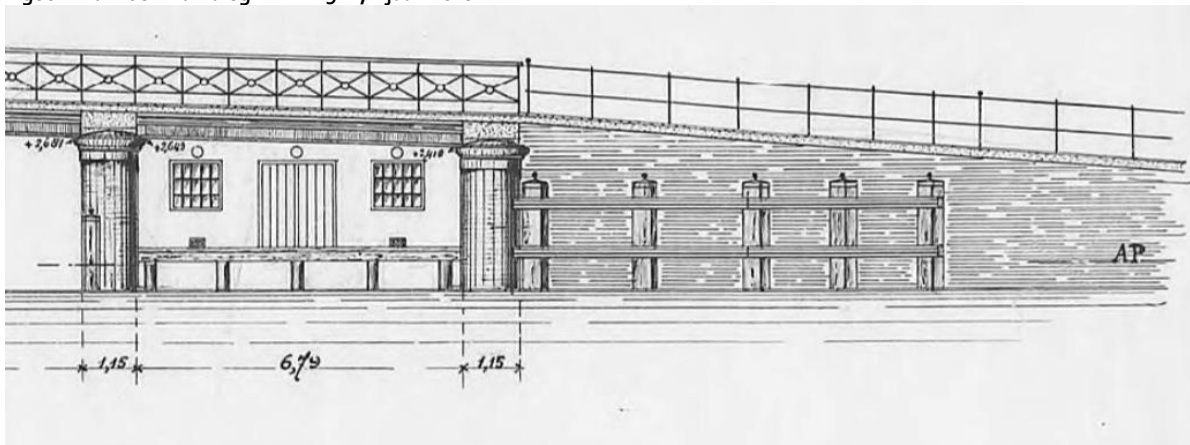
De brug werd uitgesloten van "verkeer met motorrijtuigen op meer dan twee wielen, welke een gewicht van 2500 K.G. te boven gaan" (De Tijd 9-9-1908).

Figuur 61a: Bouw van brug 280 met hulpbrug in 1908

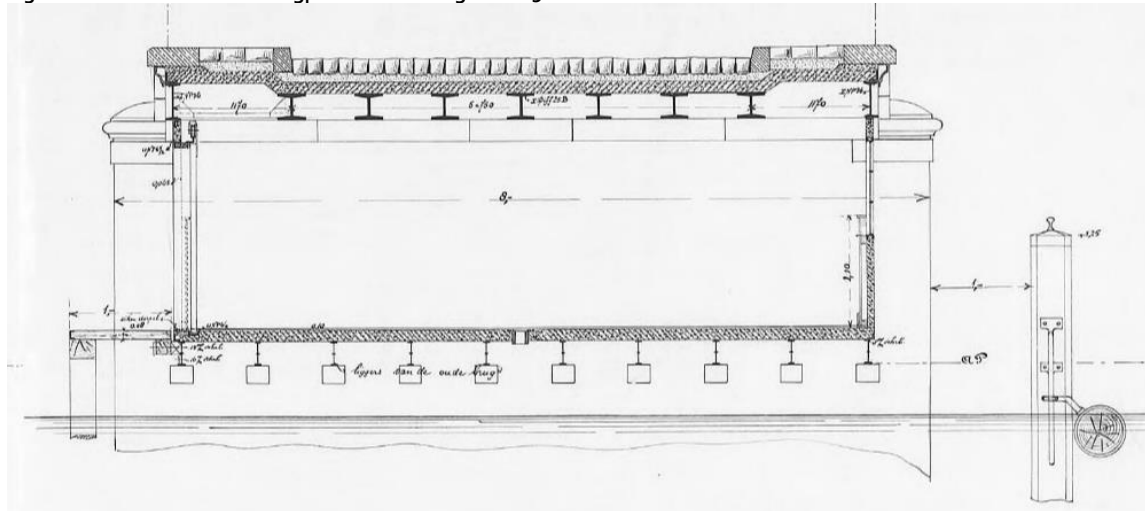
Bron: CTA 13280

Figuur 61b: Bouw van brug 280 in 1908, zijaanzicht

Bron: CTA 13280-1

Figuur 61c: Doorsnede over bergplaats onder brug 280 - 1908

Bron: CTA 13280-4

De ombouw vond plaats volgens bestek 55 van 1908: "Het in eene vaste brug ombouwen van de ophaalbrug No. 280 over de Waals-eilandsgracht aan de Oude Schans, met bijbehorende werken." De aanbesteding was op 18 november 1908, waarbij twaalf biljetten binnenkwamen, met G. H. Oberink als laagste inschrijver voor f 8719.—

De uit te voeren werken bestonden in hoofdzaak uit:

Tabel 6: Werkzaamheden aan brug 280 volgens bestek 55 in 1908

A.	Het maken van eene hulpbrug
B.	Het sloopen van en bovenbouw van brug No 280, met behoud en bijwerken van de balustrades op de brug en vernieuwing van die op de vleugels, enz. [ ]
C.	Het maken van een nieuwen bovenbouw met verhooging van de pijlers, landhoofden en kademuren.
D.	Het maken, plaatsen en vernieuwen van remmingwerken, remmingpalen en drijfdenen.
E.	Het bijwerken, enz. van de wanden der berg- en werkplaats in de doorvaartopening aan de zijde van den Montelbaanstoren, en van de trap naar de steiger.
F.	Het maken van een steigertje en het sloopen en vernieuwen van de bergplaats in de doorvaartopening aan de zijde van de Kalkmarkt, met gebruikmaking van de bestaande brugliggers als vloerliggers.
G.	Het verven, cementeren en met carbolineum bestrijken van de aan te wijzen hout- en ijzerwerken.
H.	Het onderhouden van genoemde werken gedurende 3 maanden na de 1 ^{ste} oplevering.

Bron: SAA 5180/11294

Tabel 7: Hoofdafmetingen en peilen brug 280 in 1908

§ 2. Hoofdafmetingen en peilen.	
<i>a. Hulpbrug.</i>	
Totale lengte	± 55.50 M.
Breedte tusschen de balustrades	3.— "
" " " " " aan de beide einden	± 4.50 "
Hoogte onder de liggers der middelste doorvaart	boven A.P. 3.— "
<i>b. Brug No. 280.</i>	
Totale lengte	± 39.50 "
" breedte der brug	7.30 "
" lengte der trottoirs	te zamen ± 120.— "
Breedte der rijvoering	4.50 "
" " trottoirs elk	1.40 "
Hoogte der brug in het midden der rijvoering bij de middendoorvaart boven A.P.	3.60 "
" " " " " " " " " " " landhoofden " "	2.98 ^s "
" " " " " " " " " " " deksteen " " middendoorvaart " "	3.71 ^s "
" " " " " " " " " " " landhoofden " "	3.10 "
" onderkant liggers in " " " " " " " " " " " " " "	3.— "
" " " " " " " " " " " " " " " " " " " "	2.95 "
" " " " " " " " " " " " " " " " " " " "	2.38 ^s "

Bron: SAA 5180/11294

B. en W. besteedden het werk aan op 16 november 1908.

Aannemer Oberink moest de bovenbouw van brug 280 slopen "tot de onderkant van de neutstenen der liggers; van de balustrades met dekstenen op de vleugel en walmuren."

De hoeveelheid metselwerk in het zuidelijk landhoofd bedroeg in totaal bijna 19 m³ metselwerk.

Tabel 8: Hoeveelheden metselwerk in zuidelijk landhoofd volgens bestek 55 in 1908

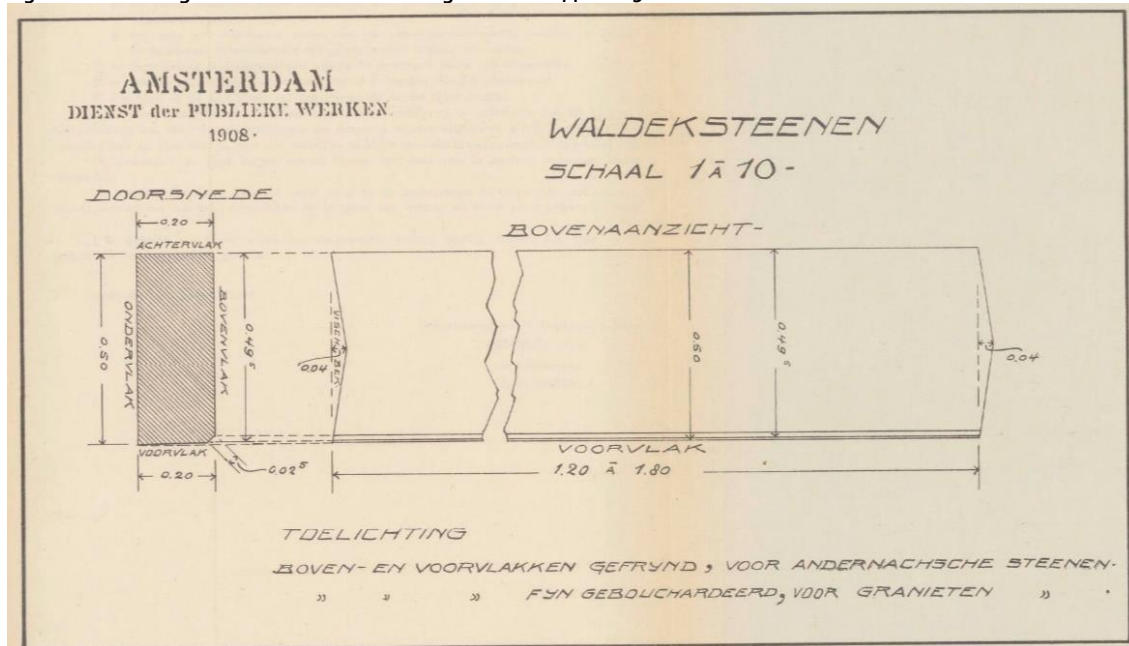
Beschrijving	L	B	D of H gem.	M ³ .
Verhooging vleugelmuur B bij den toren	10.-	1.80	0.25	4.500
Idem frontmuur	6.80			2.660
Tusschen T liggers frontmuur	6.80			0.583
Vernieuwing van idem	8.-			0.580
Verhooging vleugelmuur A	10.-			3.260
Vernieuwing " "	11.50	1.80	0.35	7.250
Totaal				18.833

Bron: SAA 5180/11294

Gradus Hermanus Oberink (1885-1946) was begonnen met smeedwerk en had zijn werkterrein uitgebreid tot de aanneming van bouwwerken, in het bijzonder bruggen, tot 1921. Zijn werkplaats was gevestigd op het adres Kerkstraat 88 (Ingenieursbureau 2021).

Aannemer V. H. J. Troupin te Haarlem had in 1908 de levering van dekstenen gegund gekregen. Het ging om "2500 strekkende meter waldekstenen van Andernachsche lava of van graniet" à f 5.46 per M. In bestek 44 waren de afmetingen gespecificeerd: 1,2 à 1,8 m lang en 0,5 m breed.

Figuur 62: Afmetingen te leveren dekstenen volgens bestek 44 van 1908

Bron: SAA 5180/11294

Voor de levering van Defferdinger en N.P. balkijzer [en hardsteen plus graniet] voor onder andere de brug No. 280 over de Waalseilandsgracht aan de Oude Schans was slechts een inschrijvingsbiljet, namelijk van de firma Bernett & Co. (De Telegraaf 5-10-1908, De Courant 16-10-1908)

Minste van G. W. Sanckes, te Amsterdam, graniet [ ] C. F. Luyrink, hardsteen. (Het Nieuws van den Dag 24-10-1908)

Het Politieposthuis 1906-1909

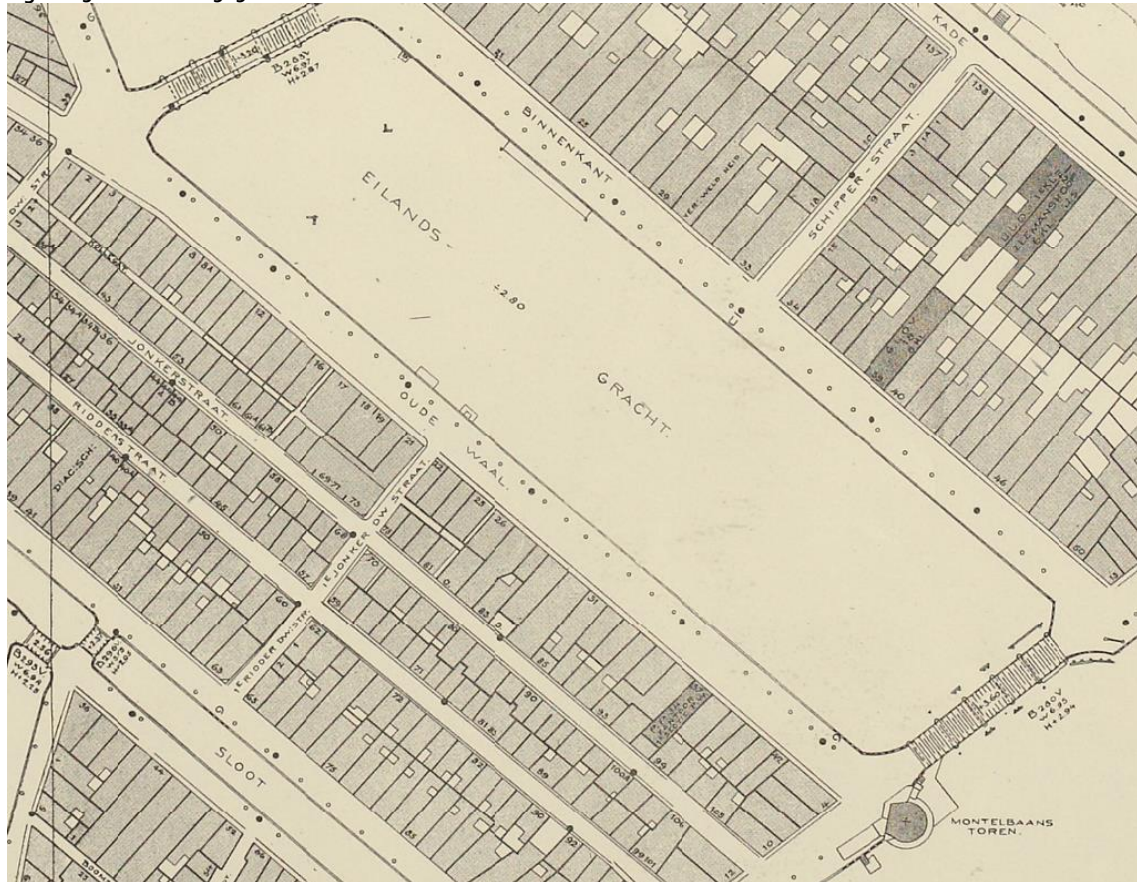
"Het politie-posthuis, dat tot 1906 gevestigd was aan de Montelbaanstoren, is heden tijdelijk ondergebracht in een gebouwtje geplaatst aan de Oude Waal tegenover perceel no. 41" (De Courant 8-8-1906). Op de tekening behorend bij bestek 55 van 1908 is te zien dat het tijdelijke gebouw op de kademuur stond en rustte op palen in de Waalseilandsgracht.

"[ ] eigenares van perceel Oude Waal 37 [ ] geschikt werd geacht voor politieposthuis [ ] aan de Gemeente over te dragen voor de som van f 9000" (Algemeen Handelsblad 17-5-1908).

Inrichting van politieposthuis en inwendige verbouwing van den Montelbaanstoren: "Op de ontwerp-begroting voor 1908 waren door B. en W. gelden uitgetrokken voor den bouw respectievelijk van een nieuw sectiekantoor voor den dienst der Publieke Werken, als aanbouw aan den Montelbaanstoren, en van een nieuw politieposthuis" (Algemeen Handelsblad 17-5-1908).

Figuur 63: Situatie in 1909

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Herman (H. M. J.) Misset (1875-1958) maakte in 1909 een tekening van het politieposthuis naast de Montelbaanstoren op het adres Oudeschans 2. In de toren was het Stadswaterkantoor gevestigd. Op de achtergrond is brug 280 over de Waalseilandgracht te zien.

Figuur 64: Politieposthuis naast de Montelbaanstoren in 1909

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010097001600

In 1909 gingen B. en W. over tot het aanbesteden van: C. Het sloopen van het voormalig tijdelijk politiepsthuis aan de Oude Waal 40 .(De Courant 13-11-1909)

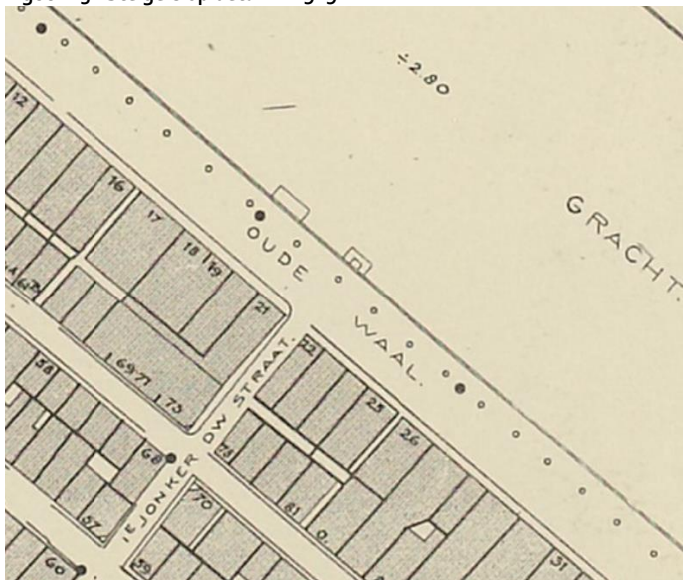
17 inschrijvingen [sloop politiepsthuis]. Hoogste van A. A. Verburgt, f 1803,50 (Het Nieuws van den Dag 23-11-1909) [ ] b. van het voormalig politiepsthuis aan de Oudeschans; c. van het voormalig politie-posthuis aan de Oude Waal Ingekomen 17 biljetten. Hoogste bieder A. H. Verburgt f 1803,50. (Algemeen Handelsblad 22-11-1909)

De levering van reuzel gedurende het 1^e halfjaar in 1910 voor de alhier in garnizoen zijnde soldatenmenages is gegund aan den heer H. de Gruyter, Oude Waal 2 alhier, tegen f 0.69 het KG. (Algemeen Handelsblad 24-12-1909)

Het Winkelhuis met Kelder, Bovenwoningen en Erve, te Amsterdam, aan de Oude Waal 22 op den hoek van en aan de 1^e Jonkerdwarstraat (Het Nieuws van den Dag 9-3-1910).

Op de kaart 1:1.000 uit 1909 zijn de steigers voor de puinschuiten goed te zien.

Figuur 65: Steigers op detail in 1909

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Vernieuwing van 53 m kademuur in 1910

Aannemer A. de Leon Wzn. heeft in 1910-1911 onder andere het bovengedeelte van de kademuur langs de Oude Waal ter hoogte van de percelen 3-12 en 15-17 vernieuwd over een totale lengte van 53 m. Het betrof perceel 1 van bestek 30 met als volledige omschrijving "Het uitvoeren van onderhoudswerken, herstellingen en vernieuwingen aan gebouwen, wallen, riolen, openbare waterplaatsen enz., van 1 Juni 1910 tot 1 Mei 1911."

A. de Leon Wzn.	Perc. 1 voor	f 21.809
U.H. Elzinga		f 20.430.—
C. de Neef Lzn.		f 28.250.--
M. van der Zanden		f 14.750.--

In het onderdeel 'H. Wallen', waren de lengte en de omtrek van de toe te passen heipalen gespecificeerd.

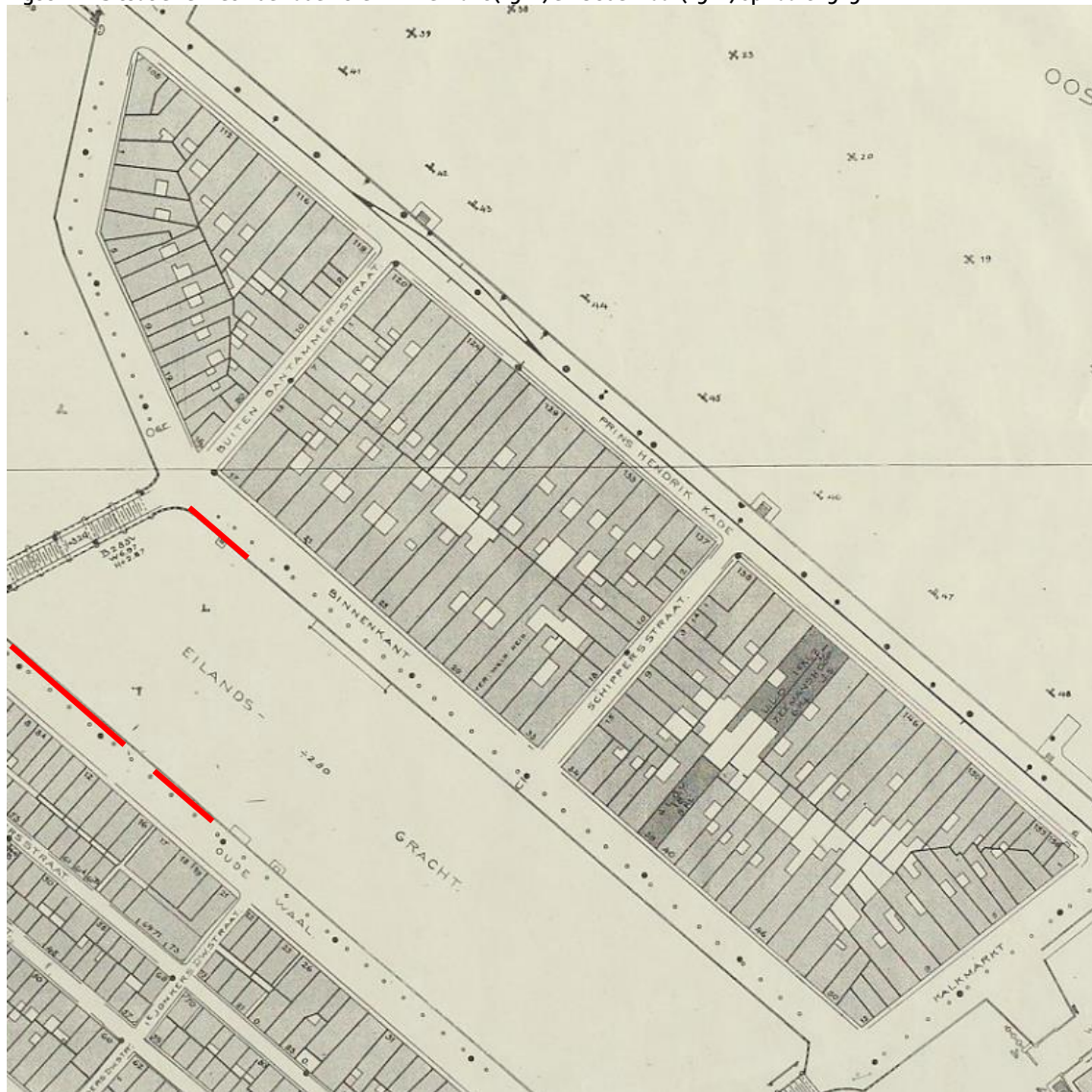
Tabel 9: Percelen 1 t/m 4 ; werkzaamheden aan wallen in 1910

	gracht	locatie	L	specificatie
1	Oude Schans	84-90	18.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Oude Waal	3-12 en 15-17	53.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Rechtboomsloot	24-26	27.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Kromboomsloot	Kstr-RBsloot KKstr-RBsloot	86.--	Vernieuwen en verhooggen bovengedeelte
	Kloveniersburgwal	Voor O.I.Huis	48.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Kloveniersburgwal	Voor Nieuwmarkt	26.--	Vernieuwen bovengedeelte
	OZ Achterburgwal	119-149, 136-152, 227-231	185.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Singel	311-219 453-457	51.--	Vernieuwen en verhooggen bovengedeelte
	OZ Voorburgwal	320-326	13.--	Maken van een walmuur, incl. wegruimen paalstompen en inheien 49 heimasten elk 12.00 M. , 0.80 m in omtrek op 1.—M. van den kop en 0.36 M. aan de punt
	Singel	490-494	14.--	"na het gereed zijn van den muur"
	Singel	500-504	15.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Singel	520-540	40.--	Vernieuwen bovengedeelte
1	Singel	540-552	40.--	Vernieuwen bovengedeelte
2	Lijnbaansgracht	Nieuwe Leliestr-Egelantiersgracht	61.70	Vervangen houten walbeschoeiing door een steenen walmuur [ ] 168 heimasten
	Lijnbaansgracht	97-Bloemgracht	25.25	Vervangen houten walbeschoeiing door een steenen walmuur [ ] 79 heimasten
	Lijnbaansgracht	Voor Bloemgracht		Verhooggen van een brugvleugel
2	Beltgracht	.	200.--	Vernieuwen bovengedeelte houten walbesch
3	Groente- en Fruitmarkt			[ ] bestrijken met creosootolie der houten wallen [ ]
3	Leidschegracht	83-87	26.--	Vernieuwen bovengedeelte
3	Leidschegracht	84-90	20.--	Vernieuwen bovengedeelte
	Vossiusstraat	16-37	50.--	Vernieuwen bovengedeelte steunmuur
	Jacob van Lennepkade	284-vleugel brug J.P. Heijstraat	30.--	Herstellen en versterken verankering walbeschoeiing
	Stadhouderskade	Voor VdHelsstr	20.--	Vervangen houten loswal door bazaltnuur [ ] 60 heimasten
	Prinsengracht	Bij Utrechtschestr	45.--	Gedeeltelijk vernieuwen en dichtzetten van kasten
3	Achtergracht, Noordzijde	Zijgevel Amstel 9 tot Westelijk einde gracht	89.--	Vervangen houten walbeschoeiing door steenen walmuur [ ] 268 heimasten
4	Weesperzijde	144-148		[houten walbeschoeiing]
	Ringkade	54-58		[houten walbeschoeiing]
4	Kattenburgerplein			Vernieuwen hoekblokken

Bronnen: t/m -- CTAE00060000232, -- CTAE00060000241, [ ] -- CTAE00060000260

De trajecten van de vernieuwede kademuuren zijn gemarkeerd op onderstaande kaart 1:1.000.

Figuur 66: Situatie vernieuwde kademuren Binnenkant (1902) en Oude Waal (1910) op kaart 1909

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000; 1909, SAA 10039 blad H5

Noot: ijzeren waterplaats voor de Schippersstraat

Aannemer De Leon vernieuwt twee bovengedeelten kademuur in 1910

In 1910 zijn volgens het Gemeenteverslag uit 1911 twee gedeelten kademuur langs de Waalseilandsgracht ter hoogte van de Oude Waal gedeeltelijk vernieuwd:

Tabel 10: Vernieuwen twee kademurgedeelten in 1910

Locatie	Lengte
Oude Waal 3-12	
Oude Waal 15-17	
totaal	53,-

Bron: Anonymus 1911

Uit bestek 30 van 1910 kan opgemaakt worden dat het bovengedeelte van de kademurgedeelten is vernieuwd door aannemer A. de Leon Wzn.

Tabel 11: Perceel 1 van bestek 30 uit 1910

<i>Oude Waal van perceel 3 tot perceel 12 en van perceel 15 tot perceel 17</i>					
Het vernieuwen van het bovengedeelte van den walmuur, over	53.-				
Waarvan:					
Het opnemen, optassen en bewaken van het bestratingsmateriaal	--	--	--	--	pro mem.
Het ontgraven en na gereed zijn van den muur weder aanvullen, volgens §4	53.-	--	--	--	" "
Het opnemen, tijdelijk opbergen, weder leggen, zoo noodig pashakken, stellen en volpompen van deksteenen					44.-
Het van aan te wijzen plaats halen, vervoeren, lossen, leggen, zoonodig pashakken, stellen en volpompen met basterd portlandcement-specie van bij de Gemeente voorhanden deksteenen					10.-M
Het volgens aanwijzing sloopen van metselwerk					pro mem.
Het weder opmetselen van den muur met uit het werk voortkomende bruikbaren en schoongebikten metselsteen, in basterd portlandcement-specie					3.- M ³
Metselwerk van miskl. Waalklinkers in basterd portlandcement-specie					15.- M ³

Bron: SAA 5180/11296, scan 230

Onderhoud brug 283 in 1911

Drie jaar voor de vernieuwing van brug 283 is nog in 1911 (aanbesteed op 8 mei) is onderhoud verricht aan brug 283 conform bestek 36:

Het herstellen van metselwerk en vernieuwen van voegwerk waaraan:

Metselwerk van miskl. waalklinkers in sterke portland-cementspecie   2.---
 Voegwerk [ ]   150 m²

Drie jaar later is een nieuwe brug gebouwd naar het ontwerp van Joan van der Mey en Piet Kramer. Zij ontwierpen ook het Scheepvaarthuis.

Figuur 67: Oude Waal 39-43 in 1912-1913 (spiegelbeeld)

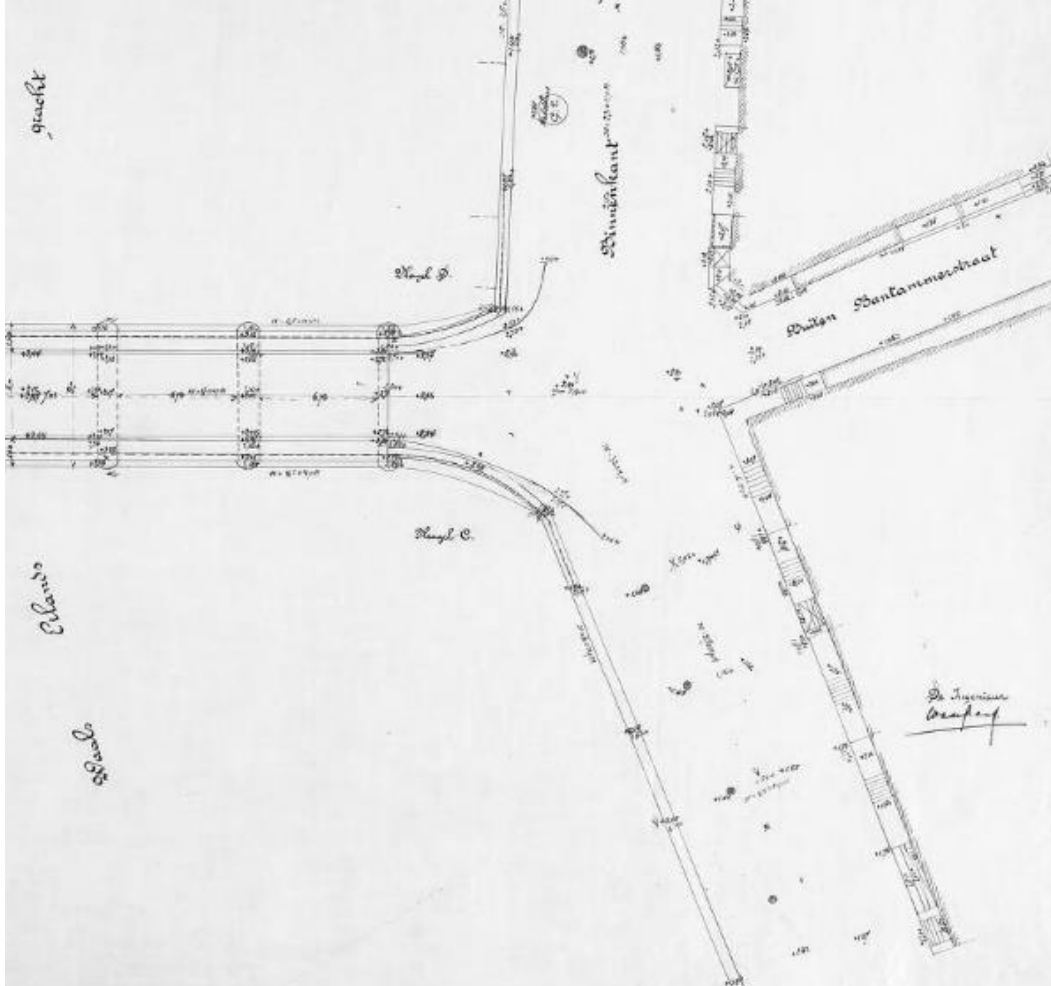
Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010097011341

Willem Witsen maakte in 1912-1913 een prent van de Oude Waal (39 (ged.)-43) hoek Oude Schans 2, in spiegelbeeld. Op de voorgrond is een rioolmond in de kademuur langs de Waalseilandsgracht zichtbaar.

Nieuwbouw brug 283 in 1914

In (architectonische) samenhang met de bouw van het Scheepvaarthuis op het Waalseiland is in 1914 een nieuwe brug 283 gebouwd.

Figuur 68a: Situatie brug 283 in 1914

Bron: CTA 22651-2

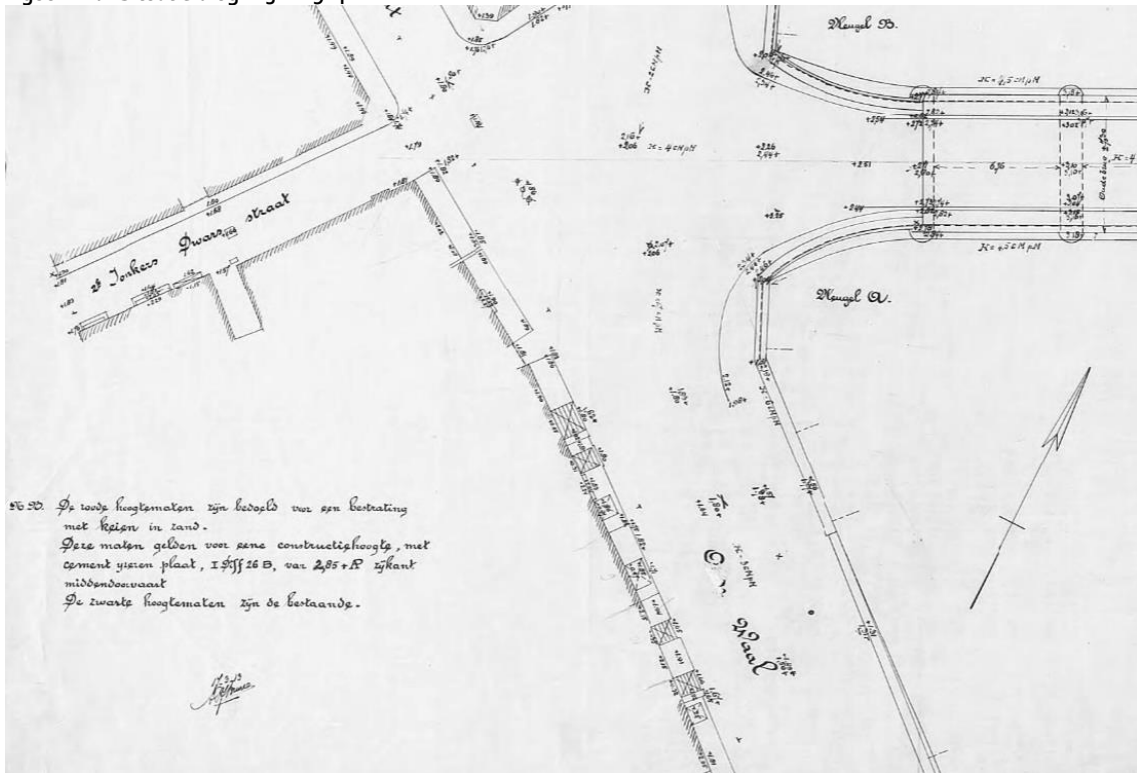
In 1914 maakte ingenieur W. de Graaf een tekening voor het vernieuwen van brug 283 volgens bestek no. 73 "Het vernieuwen van den bovenbouw der vaste brug No. 283 over de Waalseilandsgracht voor de Binnen Bantammerstraat met bijbehorende werken."

Bij de aanbesteding waren tien biljetten ingekomen, één van onwaarde. De laagste inschrijver was C. Hoen te Sloterdijk voor f 18.530,-. (De Tijd 23-11-1914, De Telegraaf 24-11-1914)

Voor het "graniet, ten behoeve van de brug over de Waalseilandsgracht voor de Binnen Bantammerstraat" was de laagste inschrijver Joh. Polet, Beiersch graniet. (De Courant 28-07-1914)

J. Polet te Amsterdam leverde ruim 45 m³ graniet a f 85 per m³ voor brug 283 (De Maasbode 28-07-1914). C. Hoen te Sloterdijk was met f 18.530,- de laagste van de tien inschrijvers voor het vernieuwen van de bovenbouw van brug no. 283 (De Tijd 23-11-1914). Cornelis Hoen (1875-1944) was aannemer met ervaring op het gebied van timmerwerken, spoorwegwerken en funderingen.

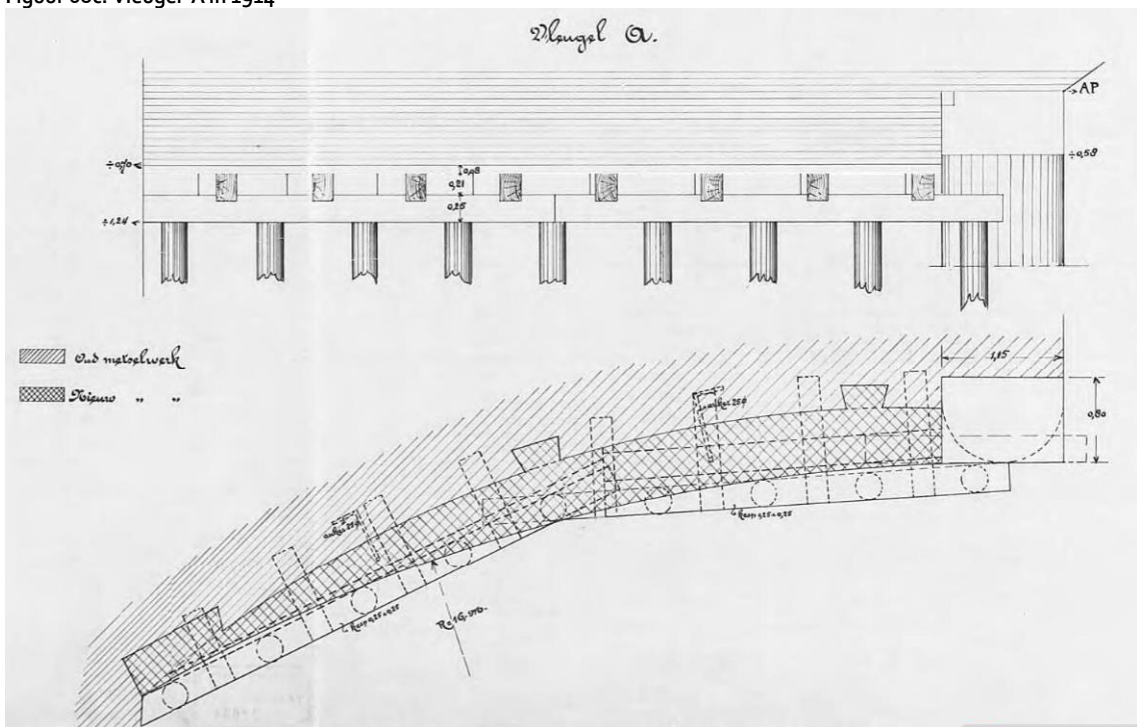
Figuur 68b: Situatie brug 283 in 1914

Bron: CTA 22651-2

In de vleugels, waaronder vleugel A ter hoogte van Oude Waal 1, bleef het grootste deel van het oude metselwerk gehandhaafd.

Figuur 68c: Vleugel A in 1914

Bron: CTA 22651-4

Omstreeks 1920 is vanuit het Scheepvaarthuis een foto genomen van de toen vijf jaar oude brug en de tien jaar eerder vernieuwde kademuur langs de Oude Waal.

Figuur 69: Foto omstreeks 1920

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand OSIM00001004896

Op een foto uit omstreeks 1923 ogen de dekstenen van de kademuur langs de Waalseilandsgracht nog steeds nieuw.

Figuur 70: Prentbriefkaart omstreeks 1923

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand PBKDoo238000002 (uitgave Weenenk & Snel, Den Haag)

Figuur 71: Montelbaanstoren en brug 280 op foto 1920-1950

Bron: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, RCE

Uit een krantenbericht voor een aanbesteding kan opgemaakt worden dat de “hoofdopzichter 1^e sectie bij Publieke Werken” domicilie hield op het adres Oude Waal 37 (Algemeen Handelsblad 8-10-1920).

In 1922 gingen “Chinezen elkaar te lijf. Alle arrestanten hadden revolvers, dolken, hamers of bijlen bij zich. Eenigen wierpen toen zij zich achtervolgd zagen, hun wapens in het water. De politieboot heeft uit de Oude Waal één van de weggeworpen revolvers opgevischt en was gisteravond nog bezig met het water van de Geldershekade af te dreggen.” (Het Nieuwe van den Dag 18-7-1922)

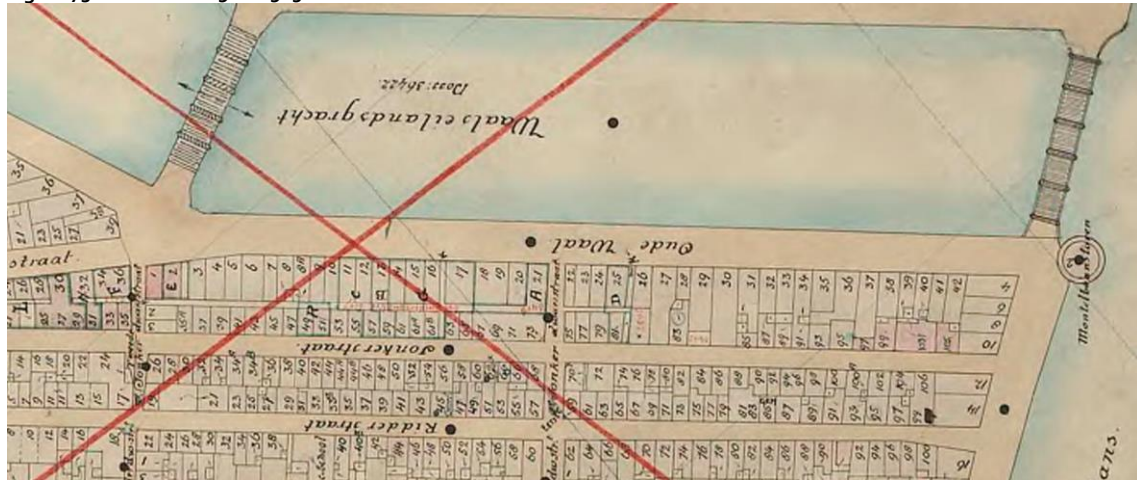
Bernard Eilers fotografeerde de Oude Waal in 1923-1924. De dekschuiten met opstaande schotten worden geïnterpreteerd als puinschuiten.

Figuur 72: Foto Montelbaanstoren en Oude Waal -43 in 1923-1924

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010186001175

“Het woonhuis, met betonnen kelder [ ] Oude Waal 16” (De Telegraaf 9-5-1924).

Figuur 73: BWT-kaart 1906-1925

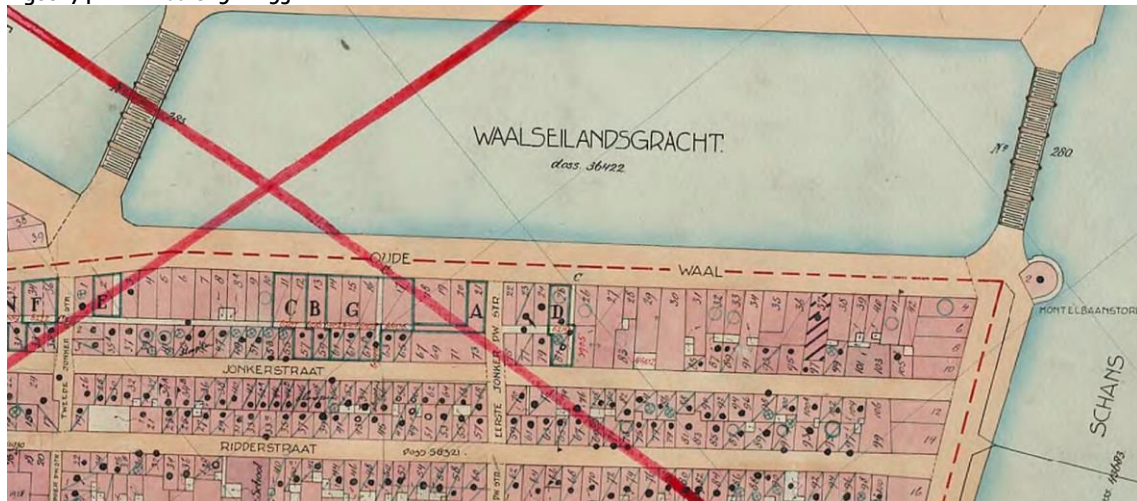
Bron: SAA 10040/97 regio 38

Reconstructie buurt vanaf 1926

In 1926 kwamen de eerste onbewoonbaarverklaringen in de toen zo geheten Jonker- en Ridderstraatbuurt. In de jaren dertig volgde een reconstructie van de buurt.

[In 1928] "B. en W. brengen ter algemeene kennis [ ] nieuwe voorgevelrooilijnen vast te stellen voor de bebouwingen aan de Gelderschekade, de Recht Boomsloot, de Tweede Ridder- en Jonkerdwarstraten en de Binnens Bantammerstraat, de 2^e Ridder- en Jonkerdwarstraat, de Oude Waal, de 1^e Ridder- en Jonkerdwarstraten en de Recht Boomsloot; de 1^e Ridder- en Jonkerdwarstraten, de Recht Boomsloot, de Oudeschans en de Oude Waal; dat de daarvoor opgemaakte ontwerp-verordening met teekeningen [ ] van den 17sten Febr. 1928 [ ]" (De Standaard 16-02-1928).

Figuur 74: BWT-kaart 1921-1930

Bron: SAA 10040/98 regio 38

[ ] politieposthuis aan de Tweede Jonkerdwarstraat [ ] zal genoeg ruimte bieden om daarin tevens het personeel van het thans aan de Oude Waal gevestigde posthuis onder te brengen, dat dan zal kunnen worden opgeheven. (Het Volk 14-04-1931)

Op de gewone raadsagenda werd in 1932 behandeld: [ ] terreinen aan de Oude Waal, den Lastageweg en de Rechtboomssloot (C.) aan de Bouw- en Handelsmij Sokro. (De Telegraaf 3-12-1932)

Openbare aanbesteding op zaterdag 22 april 1939, door J. P. Lambrecht, - Bouwkundige, Oude Waal 29 [ ]. (Algemeen Handelsblad 12-4-1939)

Faillissementen [ ] Wilh. van Schaik, koopman in verfwaren, wonende te Amsterdam, Oude Waal 21 I, zaak drijvende Oude Waal 21 huis. (Het Volk 20-6-1939)

Woningkaarten 1924-1953

De Woningkaarten (SAA 5445 / 1-415) Waal, Oude [1924-1953] bevatten een schat aan informatie over de functie die de begane grond had. In onderstaande tabellen zijn de functies geïnventariseerd voor de Oude Waal west en oost (respectievelijk de nummers 1-21 en 22-43). Het was een semistatisch archief: veel functies zijn in de loop der jaren doorgestreept.

Tabel 12a: Bedrijven Oude Waal 1-21

	Functie 1	Functie 2	
1	Cafe		Vervalt juni 33
2	varkenslachterij		Herb. 6/33
3	Boter-en kaaswinkel		Afgebroken 29/10/34
4	Depot opslagplaats van grutters- en vetwaren	Depot van NV Wessanen Kon.fabr.vert. Cornelis de Jong (1888) woont 1 hoog	
5	Depot ververij gebr Palthe	Volkskoffiehuis van W. de Soet	Loodgieterszaak, groentezaak
6	Kruidenierswinkel		
7	melkslijterij		
8a	bierhuis		
9	café	Electr.techn.rep inr.	
10	schoenmakerij		
11	grutterij		Onbewoonbaar 7-8-31
13	Stal, bergpl.	Manuf., garage	
14	bergplaats	Bierbottelarij van J. B. [ ] Oude Waal 28	
15	Kelder is bergplaats		
16	Kelder is werkplaats		
17	Winkel met woning, zeilmakerij,	Kruidenier en schoonmaakartikelen, volkskoffiehuis, rijwielst.	
18	Loodgieterswerkplaats Rijwielen en onderdelen	[scan 605/780] Fa. S. J. Vos	
„	Schaftlokaal Machinefabriek	Blom	
19	Kantoor	Levensmidd. depot	
20	Leder – rubber zaak		[scan 616]
21			

Bron: SAA 5445/ scans 528-

Noot: veel panden onbewoonbaar verklaard op 17-9-1926 en 3-9-1931

Tabel 12b: Bedrijven Oude Waal 22-43 [1924-1953]

	Functie 1	Functie 2	
22	kelder is bergplaats		
23	kelder is timmermanswerkpl		
24	winkel met mag.		
25	kelder	werkplaats van zadelmaker Pieter H. Bont, geboortjaar 1865	
26	kelder		
28	onderhuis is werkplaats		
29	onderhuis is werkplaats		
30	kelder	onderhuis is werkplaats	
31	kelder is pakhuis	onderhuis is bergplaats	
32	kelder	dekkleden verhuur	
33	kelder	garage 8-10-36 40	
34	kelder in gebruik bij H. H. Sijbrant	Waschijnr. Sijbrant Hermanus H., geboren 1859	Strijkinrichting van Andries Sijbrant
35	onderhuis is bergplaats	Hoedenfabriek van A. J. de Cnock	Magazijn van boeken van B. Haan
36	kelder is werkplaats	onderhuis is bergplaats	Onbewoonbaar 3-9-31 Herbouw Oct. 1937
37	onderhuis is bergplaats	Politieposthuis en Sectiebureau P.W.	
37a	onderhuis is bergplaats		
38	kelder is houthandel	onderhuis is bergplaats	
39	kelder is bergplaats	~~schoenmakerswerkplaats~~ onderhuis is werkplaats	
40	kelder	Brandstoffenhandel Werkplaats	
41	kelder	Schilderswerkplaats van A. Winnubst	
43	onderhuis	Garage van Marten Nieman (1899)	

Bron: SAA 5445

Noot: veel panden onbewoonbaar verklaard op 17-9-1926 en 3-9-1931

De brandweer gaf in 1928 een vergunning voor een inrichting tot het vervaardigen van dameshoeden in het pand Oude Waal 35 (SAA 30533/18344).

In de periode voor 1931-1932, vóór de transformatie van de 1^e Jonkerdwarstraat tot Montelbaanstraat, is een foto genomen van de Oude Waal [ca.] 16-23.

In het verlengde van de 1^e Jonkerdwarstraat (tussen de nummers 21-22) bevindt zich de steiger voor de puinschuiten. Iets westelijker, ter hoogte van perceel 20 is een overkragend platform te zien. Handkarren kunnen er direct puin storten in de puinschuit bij de steiger. Qua opbouw lijkt de schuit van hout te zijn. De houten puinschuiten hadden een inhoud van ± 8 m³ (Ligthart 1967).

Figuur 75a: Foto Oude Waal 16-23 voor 1931-1932

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 012000001006

Op nummer 18 bevonden zich in twee panden naast elkaar: Werk- en Bergplaats, Timmer en Metselzaak van G. Boon. Nummer 22 herbergde Magazijn Céres.

Figuur 75b: rioolmond op foto voor 1931-1932

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 012000001006

Hierboven is in detail de mond van een riool te zien op de perceelscheiding 17-18.

Aannemer Gerrit Boon op de Oude Waal 18-21 van 1883 tot 1921

Het Nieuws van den Dag bevatte op 31 juli 1883 een advertentie: Verhuisd: G. Boon, timmerman en aannemer, van de Oude Schans 31 naar de Oude Waal 18. Amsterdam, 30 Juli. (Het Nieuws van den Dag 31-07-1883). Gerrit Boon, geboren in 1850 te Meppel, timmerman, trouwde in 1875 met Bartha Maria Bakker. In 1905 stond hij te boek als bouwkundige. Hij overleed op 8 augustus 1921 (Algemeen Handelsblad 9-8-1921).

De firma van G. Boon werd na zijn overlijden voortgezet op de Oude Waal – Beitelkade.

Jac. Boon verwierf op 4 juli 1921 per opbod van f 30.000,- (en afslag f 4.500,-) een terrein aan de Schaafstraat 19 en het pand "De Valk" aan de Beitelkade 2. Volgens een bericht in het Algemeen Handelsblad van een dag later had het terrein een totale grootte van 58,31 are. Jac. Boon, handelde onder de firmanaam G. Boon. De kantoren, werkplaatsen en fabrieken van de firma G. Boon waren op 12 augustus 1921 gesloten wegens sterfgeval, "terwijl ook onze bouwwerken dien dag zullen stilliggen". Uit het bericht bleek dat G. Boon toen op Oude Waal 18-21 en Beitelkade 2 gevestigd was.

G. Boon begon op 20 september 1921, met als adres Beitelkade 2, te adverteren met de huur van huizen, in dit geval onderstukken. (De Telegraaf 20-9-1921; idem Algemeen Handelsblad 30-11-1921)

In december 1921 afficheerde hij zich als "Aannemer, Beitelkade 2". (NRC 31-12-1921)

G. Boon, kreeg in september 1922 geen vergunning voor elektrische houtbewerking (NRC 20-09-1922).

De likwidateuren van N.V. Aanneming Maatschappij "Eenheid" (W. C. Deenik Zzn., W.v.d.Vliet SR., L.P. Switsar, Jb. Boon) hielden in 1924 kantoor op Beitelkade 21 (NRC 11-2-1924).

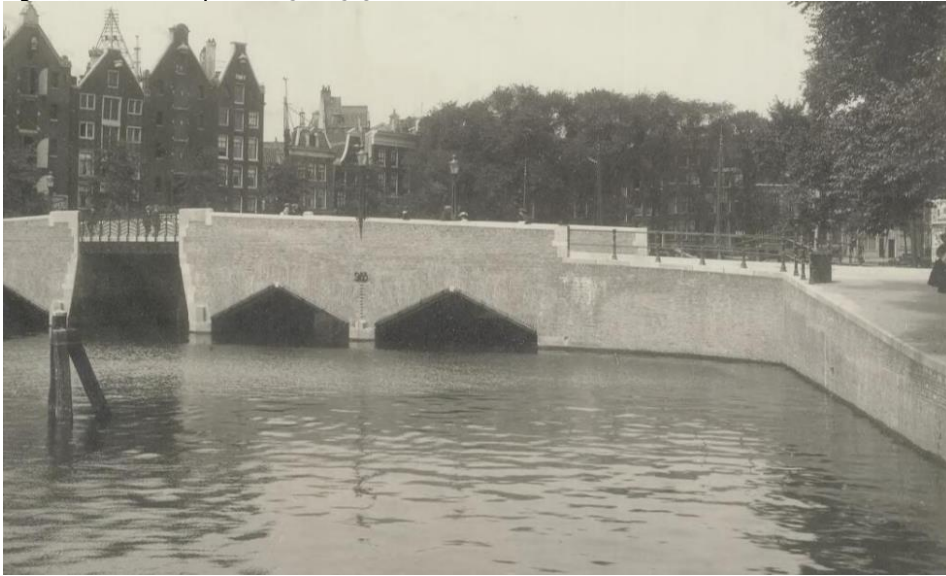
"G. Boon, Beitelkade 2 [ ] opgedragen het bouwen van een kantoor van tractie en het maken van een aanbouw aan de locomotieven loods in de Rietlanden" (Maasbode 4-3-1924).

"G. Boon, Beitelkade 2 [ ] opgedragen het verbouwen van perceel Stadhouderskade 77 te Amsterdam." (De Maasbode 4-4-1925)

Hierna nog honderden vermeldingen van Beitelkade in Delpher, voornamelijk van G. Boon, Beitelkade 2, die objecten te huur aanbiedt. (Bron: Bakker 2021, Rondom de Beitelkade, concept)

Uit de periode 1916-1925 is onderstaande foto van brug 283 en de aangrenzende kademuur langs de Binnenkant bekend. Vleugel A bij de oude Waal zag er identiek uit.

Figuur 76: Foto uit de periode 1916-1925

Bron: Stadsarchief Amsterdam 10095/2220

Bij de bovenstaande foto staat: "De Waalseilandbrug (Brug 283), twee foto's door een onbekende fotograaf, briefkaart uitgegeven door J. Vlieger. Huizen aan de Binnenkant, foto door een onbekende fotograaf, twee knipsels. Hoekhuis Binnenkant 51, Kalkmarkt 12, knipsel uit een veilingcatalogus met een reproductie naar een ets door Reinier Vinkeles.

Bernard Eilers fotografeerde in de winter van 1924-1925 de Montelbaanstoren met besneeuwde tonnen op de Binnenkant en de Oude Waal op de achtergrond.

Figuur 77: Foto 1924-1925

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010186001176

In 1929 maakte het Fototechnisch- en Cartografisch Bedrijf KLM een luchtfoto van de Oude Waal en omgeving.

Figuur 78: Luchtfoto 1929

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand Ao4139000608

In 1931 machtigde de raad B. en W. voor de riolering van een deel van binnenstad (bijna 98 hectare, *Algemeen Handelsblad* 14-4-1931) à f 2,5 miljoen, waaronder de Waalseilandsgracht (Het Volk 4-6-1931). De verzamelkelder kwam op het Jonas Daniel Meijerplein (*De Banier* 26-5-1933).

Tussen de nummers 16 en 17 is een smalle steeg te zien op een foto uit 1931.

Figuur 79: Foto Oude Waal 9-17 in 1931

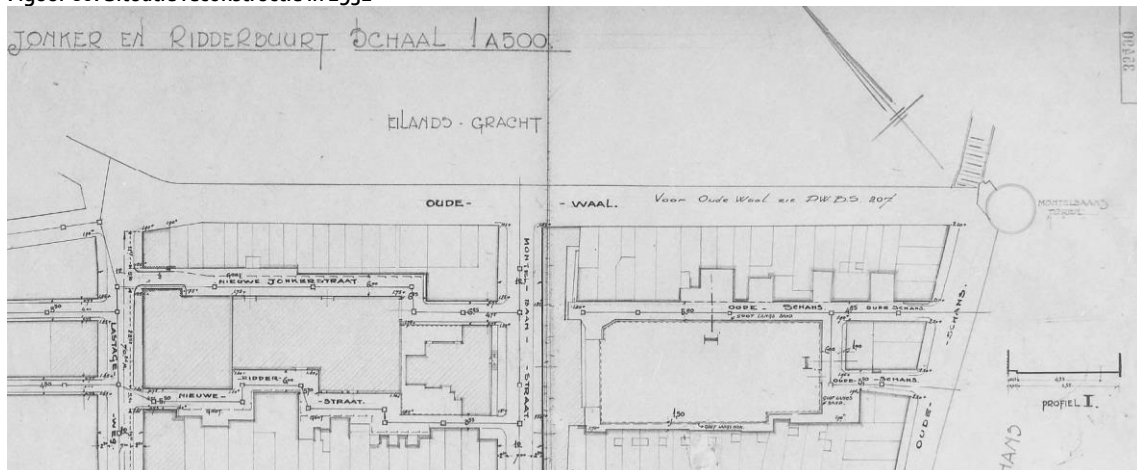

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand OSIM00003000776

De Jonker- en Ridderbuurt zijn in de jaren dertig gereconstrueerd, waarbij de Montelbaanstraat het huidige profiel kreeg.

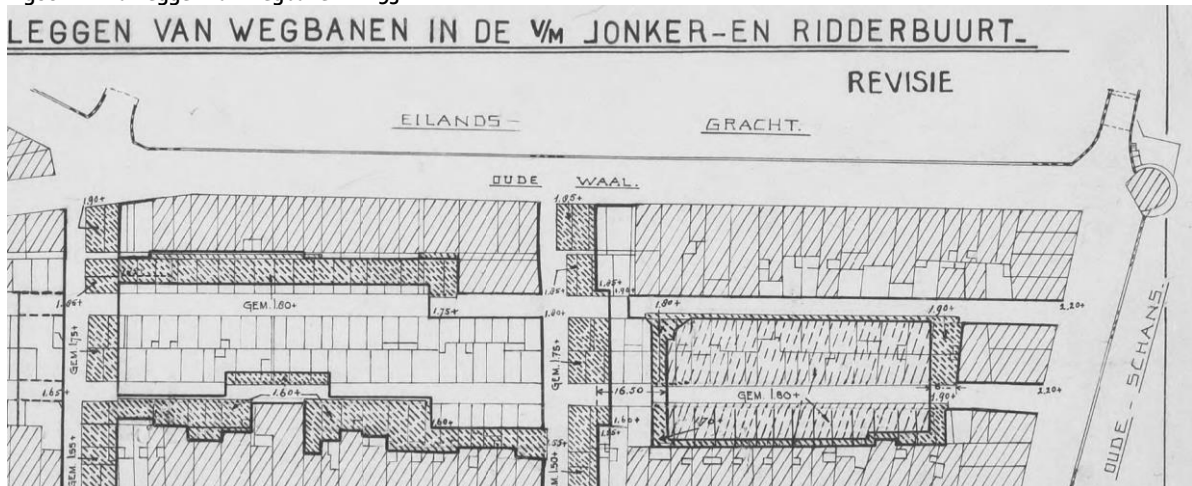
Figuur 80: Situatie reconstructie in 1931

Bron CTA 35490

De Dienst der Publieke Werken maakte in 1931 een tekening 'Aanleggen van wegbanen in de v/m Jonker- en Ridderbuurt'. De belangrijkste consequenties van de reconstructie waren de verbredingen van de Jonkerdwarstraten tot Lastageweg en Montelbaanstraat.

Figuur 81: Aanleggen van wegbanen in 1931

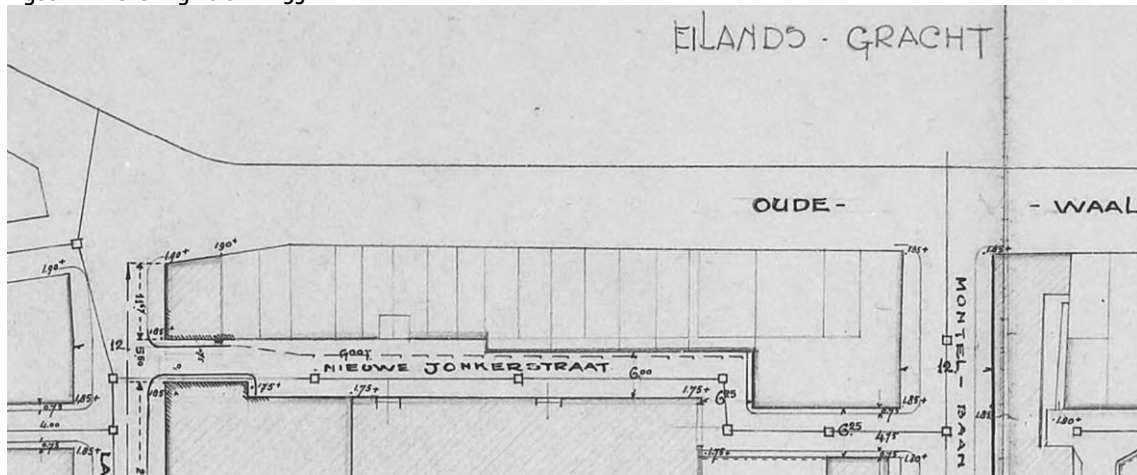
Bron: CTA 25603

De uitvoering van de werkzaamheden was in handen van J. L. Groenewegen. Meer informatie over deze aannemer is ondergebracht in Ingenieursbureau 2021.

De Directeur van de Dienst der Publieke Werken besteedde op vrijdag 23 oktober aan: Het aanleggen van gedeelten wegbaan c.a. in de v.m. Jonker- en Ridderbuurt.

Aannemer J. L. Groenewegen begon op eigen risico. Hij ontving de officiële gunning voor het werk a f 3.924,- op 16 november 1931. De opzichter sloot zijn dagboek af in februari 1932.

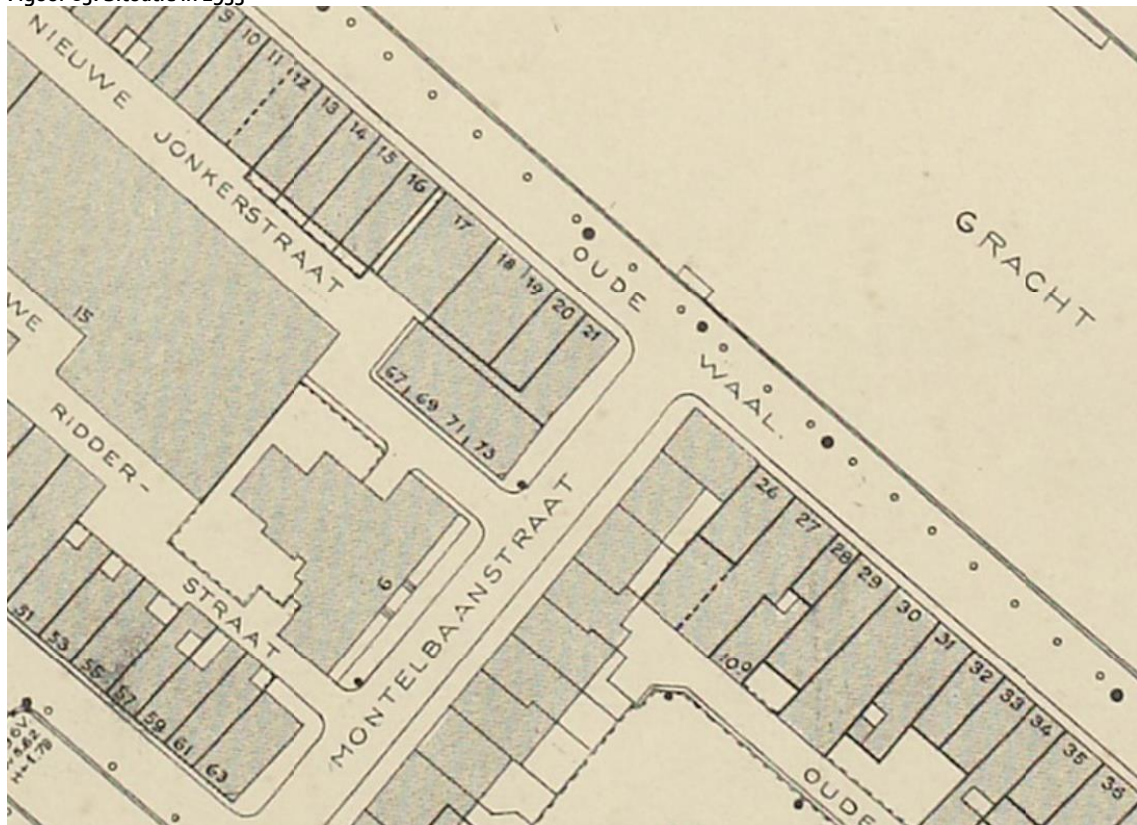
Figuur 82: Tekening riolen in 1932

Bron: CTA 35490

Op de kaart 1:1.000 uit 1933 is ter hoogte van de 1^e Jonkerdwarsstraat een steiger weergegeven, voor de puinschuiten.

Figuur 83: Situatie in 1933

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Op een foto van 6 oktober 1938 is ter hoogte van Oude Waal 43 een urinoir op de kade te zien. In het water staat een houten koker rondom een waterstandsmeter van het Waterkantoor dat in de Montelbaanstoren zetelde. Links van de koker is een bord zichtbaar: 'Zinker Gemeentewaterleidingen'.

Figuur 84: Foto 6 oktober 1936

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand OSIM00003000786

In 1938 zijn de kosten geraamd voor het verbreden van de brug over de Waalseilandsgracht. Waarschijnlijk ging het om brug 280.

Tabel 13: Geplande kosten in 1938

<p>"De kosten van de werkzaamheden, verbonden aan het verbreden van de Prins Hendrikkade, worden in totaal geraamd op f 2.200.000,-, gespecificeerd als volgt"</p> <p>Grond- en baggerwerken f 390.000</p> <p>Bestratingswerken f 330.000</p> <p>Rioleeringswerken f 39.000</p> <p>Kademuren, loswallen en steigers f 727.000</p> <p>Voorzieningen ten behoeve van de nieuwe waterkeering f 16.000</p> <p>Beplantingen f 10.000</p> <p>Bouwen hefbrug over de West-Indische waterkeering met bijkomende werken, t.w. de hulpbrug, het sloopen van twee sluizen en een schoolgebouw, en het bouwen van walmuren langs de Kalkmarkt en het 's Gravenhekje f 436.000</p> <p>Verbreden brug over de Waalseilandsgracht f 80.000</p> <p>Onvoorziene uitgaven f 132.000</p>

Bron: Gemeenteblad 1938, I p.689

Figuur 85a: Foto met schutting op de Oude Waal 30-40 (zonder datum).

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003744

Op een ongedateerde foto is een schutting geplaatst op de Oude Waal. Het is onduidelijk waar de schutting voor diende. Het kan gaan om herstel of vernieuwing van de kademuur. Mogelijk omgaf de schutting een werkterrein voor de aanleg van de Montelbaanstraat (ter plaatse van de 1^e Jonkerdwarstraat).

Figuur 85b: Foto Oude Waal 30-40 zonder datum (detail)

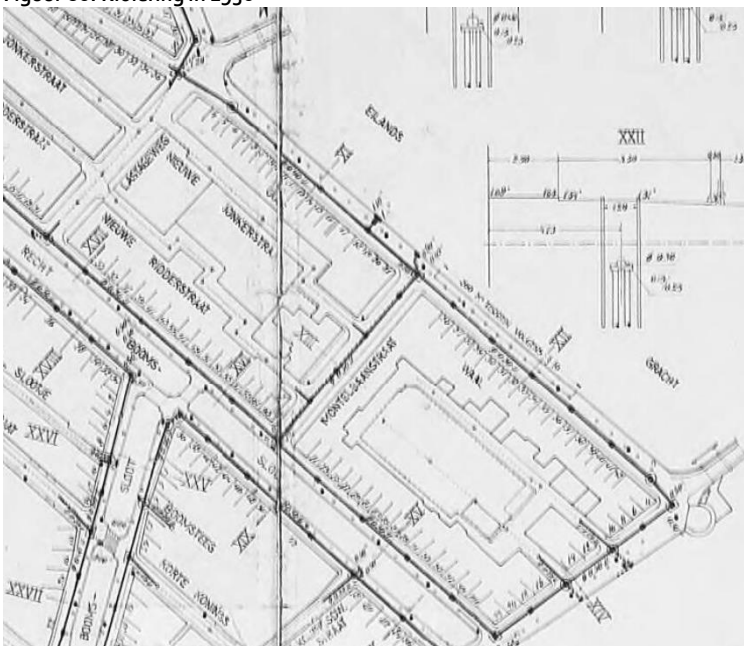
Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003744

Firma Van Wijk en Janssens legt riool aan in 1936-1937

In 1937 is een riool in de Gelderse kade gelegd. Voor de passage van brug 297 over de Rechtboomsloot moest in de gracht een zinker gelegd worden (CTA 26500).

De werkzaamheden waren een onderdeel van het bestek no. 19 uit 1936 dat gegund is aan Van Wijk en Janssens.

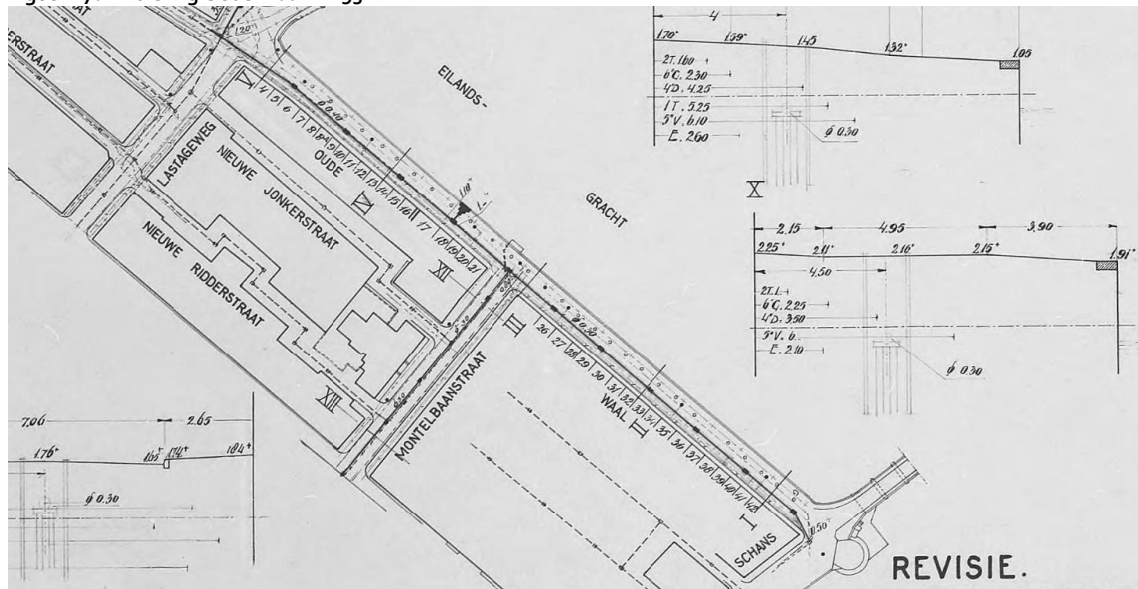
Figuur 86: Riolering in 1936

Bron : CTA 26500-1

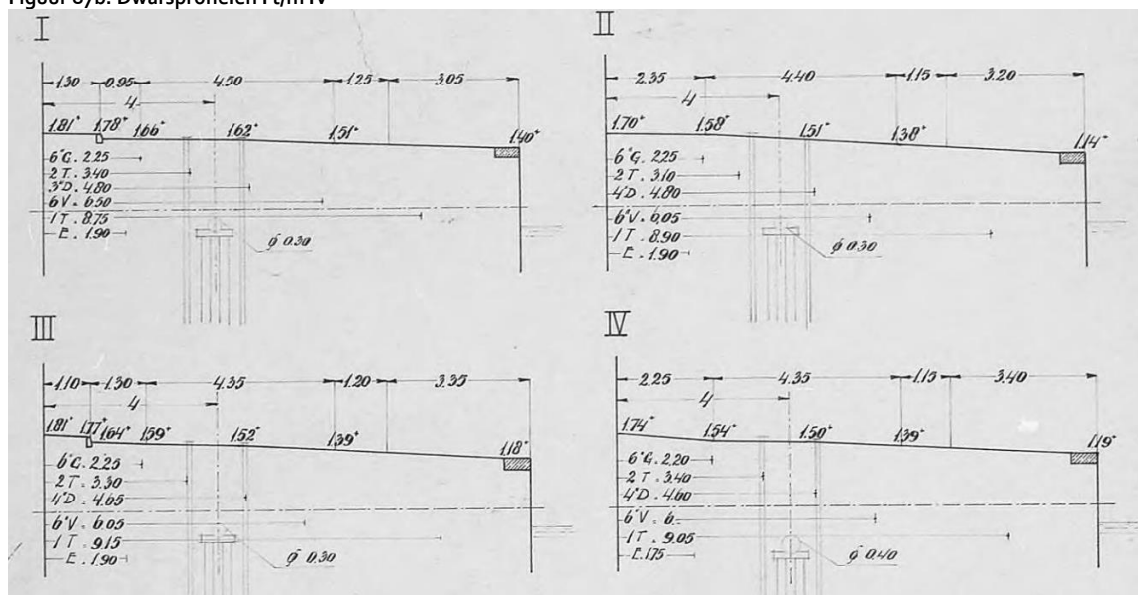
Bastiaan van Wijk (1877-1948) en Petrus Josephus Janssens (1880-1950) hadden in 1920 een vennootschap opgericht onder de firmanaam Van Wijk en Janssens. Eind jaren dertig werkten Van Wijk en Janssens weer afzonderlijk.

Figuur 87a: Riolering Oude Waal in 1936

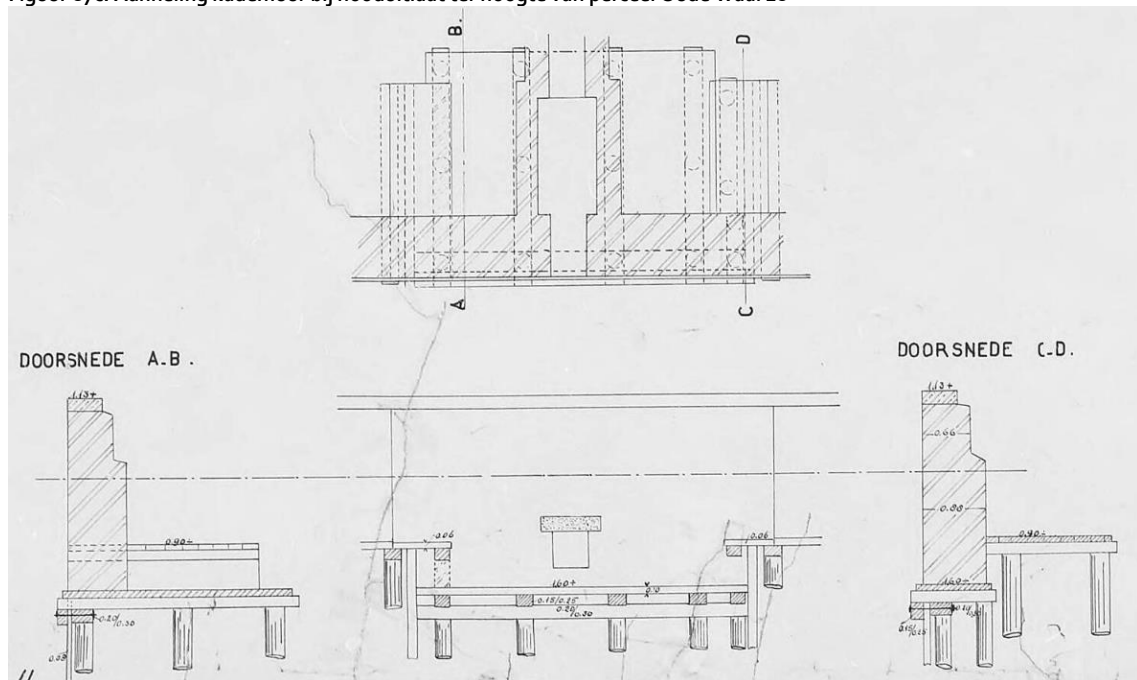
Bron : CTA 26500-8

Figuur 87b: Dwarsprofielen I t/m IV

Bron : CTA 26500-8

Figuur 87c: Aanheiling kademuur bij nooduitlaat ter hoogte van perceel Oude Waal 18

Bron: CTA 26500-11

De aanbesteding voor bestek no. 19 van 1936 vond plaats op maandag 10 augustus 1936 (CTA 25400, scan 13/340).

B. en W. hebben heden aan P. van Wijk en P. J. Janssens, alhier, opgedragen het maken van riolen tussen de Nieuwe Uilenburgerstraat, de Geldersekade, de Nieuwmarkt en den Kloveniersburgwal voor het door hen bij de gehouden aanbesteding ingeschreven bedrag van f 136.800 (De Tribune 25-8-1936).

De aanvang van het werk werd gesteld op dinsdag 20 oktober 1936 (scan 60).

Figuur 87d: Ondertekening in dagboek door aannemer Van Wijk en Janssens op 24 oktober 1936

24^e October 1936

De Aannemer, 1)
 gemachtigde v. d. Aannemer,
 van Wijk & Janssens

Bron: CTA 26500

Op de Kromme en Oude Waal werkten Van Wijk & Janssens van west naar oost [?], blijkt uit het dagboek van de opzichter. Op 7 december 1936 startte het werk er [ ] 24 maart 1937 startte het werk ter hoogte van de Binnen Bantammerstraat.

Tabel 14: Dagboek van opzichter vanaf 8 december 1936 (Oude Waal) en 24 maart 1937

datum	werkzaamheden
7 Dec	Maken van huisaansluitingen op Kromme en Oude Waal. [scan 109/340]
7	
8	Op Kromme en Oude Waal geen damwanden geslagen. Hulpbrug voor Binnen Bantammerstr. gelegd.
9	Op Kromme en Oude Waal rijweg opgebroken tot sch. 14. Gording hoogte ontgraven tot 15 M voorbij sch.13
10	Op Oude Waal tot gordinghoogte ontgraven
11	Op Oude Waal rijweg opgebroken tot 14 M voorbij sch. 14. Gordinghoogte ontgraven tot 10 M voorbij sch.14, alsmede gordingen gesteld. [ ]
14 D	Op Kromme en Oude Waal straat opgebroken tot 12 M voorbij sch.15 tot gordinghoogte ontgraven tot 10 M voorbij sch.15. Damwand en palen geslagen tot sch. 15. Palen 14 stuks tusschen sch. 14 en 15. Gefundeerd, buizen gelegd en gegijnd tot sch. 14.
15 D	Op Oude Waal rijweg opgebroken tot en met sch.16 en voor nooduitlaat, gordinghoogte ontgraven t e m
24 Maart	Aan de Geldersche kade bestrating opgebroken [ ] Brug gelegd voor rijverkeer van Binnen Bantammerstraat
25 Maart Donderdag	Huisloozing gemaakt van de perceelen Gelderschekade 121, 119 en 117

Bron: CTA 26500

Noot: Rest dagboek in rapport Gelderse kade

Tweede Wereldoorlog

Algemeen

Boer & Duparc (1948) vermelden in hun kroniek onder andere gegevens van de Amsterdamse Luchtbeschermingsdienst. Bij een luchtaanval in de omgeving van de Recht Boomsloot en de Oude Waal worden 7 personen gedood (Maandag 30 september 1940). In de kroniek wordt de Luchtbeschermingsdienst niet uitputtend geciteerd.

Het toenmalige Gemeentearchief Amsterdam heeft een lijst met "bommeldingen" uit de periode 1940-1945 samengesteld. Ondanks enkele manco's is de lijst bruikbaar voor een eerste indruk van "waar en wanneer". Voor het onderzoeksgebied kunnen van belang zijn:

Tabel 15: Meldingen van inslagen door brisantbommen, brandbommen en fosforbolletjes

Datum	Beschrijving
1940-09-30	Rechtboomsloot
1940-09-30	1940-09-30 Oude Waal
1940-10-11	Oosterdoks kade, op de wal t.o. opleidingsschip "Pollux"
1940-10-11	Oosterdoks kade, op de brug bij de Kromme Waal en een scheepje getroffen
1940-10-12	Kromme Waal
1940-10-12	Oosterdoks kade, t.o. het opleidingsschip "Pollux"
1940-10-16	's-Gravenhekje 1 en 4 en noodbrug, brandbommen
1940-10-16	Prins Hendrikkade, hoek 's Gravenhekje, brandbom
1940-10-16	Oude Schans 3, 5, 9 en 11, brandbom
1940-10-16	Nieuwe Uilenburgerstraat 3, brandbom, kleine brand
1943-06-21	Gelders kade 19, bolletje met fosfor
1943-06-21	Pollux, bolletjes met fosfor*
1943-08-16	Nieuwe Brugsteeg 13, Engelse staaftandbom neergekomen

Bron: Stadsarchief Amsterdam; inventaris 5227 Luchtbeschermingsdienst

Bombardement 11-12 oktober 1940

In de nacht van 12 oktober vond om 0 u 10 een vliegtuigaanval plaats op de Oosterdoks-kade volgens een uittreksel van de Luchtbeschermingsdienst Amsterdam:

0.10 Vliegtuigaanval op Amsterdam; 1 bom op scheepje bij Oosterdoks-kade. Brand gebluscht. 4 gewonden, waarvan 1 opgenomen in ziekenhuis. 1 bom op wal Oosterdoks-kade tegenover het opleidingsschip Pollux.

1 bom op brug Oosterdoks-kade en Kromme Waal; 1 gewonde; leuningen beschadigd. Vele ruiten beschadigd op Pr. Hendrikkade en Kromme Waal;

Verder geen bijzonderheden.

Een naoorlogse schadeclaim die betrekking heeft op het adres Binnenkant 39 zou ontstaan zijn door een bombardement in oktober 1940. Gezien de richting van de drukkolf ten gevolge van de explosies lijkt de schade eerder een gevolg van de bominslagen op de Oude Waal en de Rechtboomssloot op 30 september.

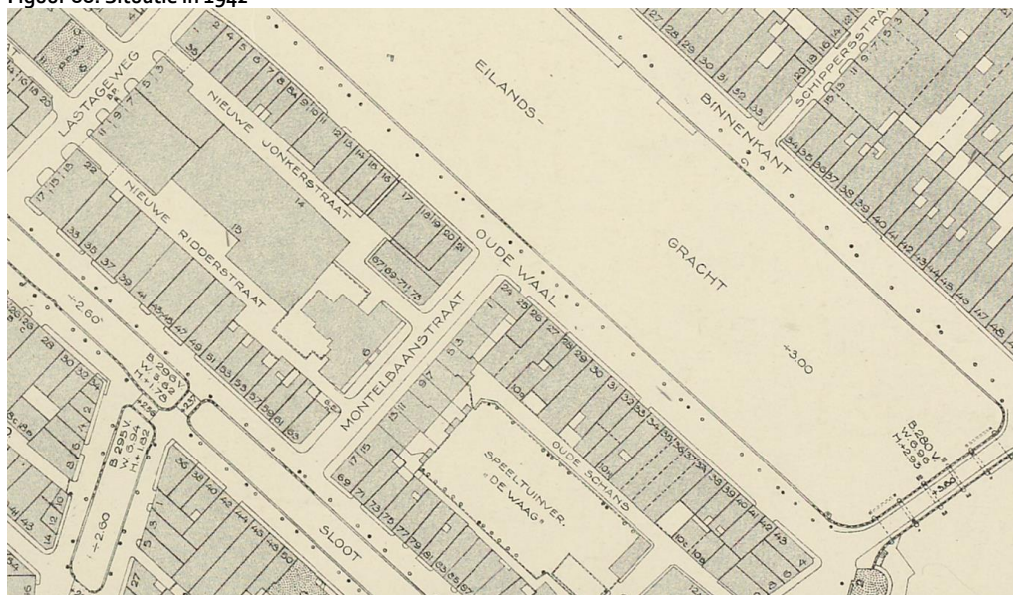
Fosforbolletjes 19 juni 1943

Van de fosforbolletjes die op zaterdag 19 juni 1943 neerkwamen zijn de meeste ontbrand. Er zijn enkele bolletjes in het water terecht gekomen, waaronder één in het Oosterdok bij de "Poillux".

Op 11-12 oktober 1940 vielen bommen ter hoogte van de Oosterdoks-kade, waarbij brug 300 (buiten de onderzoekslocatie) beschadigd raakte.

"Tengevolge van bominslag in den nacht van 11 op 12 October zijn de onder- en bovenbouw van de brug over de Waalseilandgracht in de Prins Hendrikkade (brug No. 300, genaamd Kraansluis) ernstig beschadigd. De begroting [ ]" (De Tijd 28-01-1941).

Figuur 88: Situatie in 1942

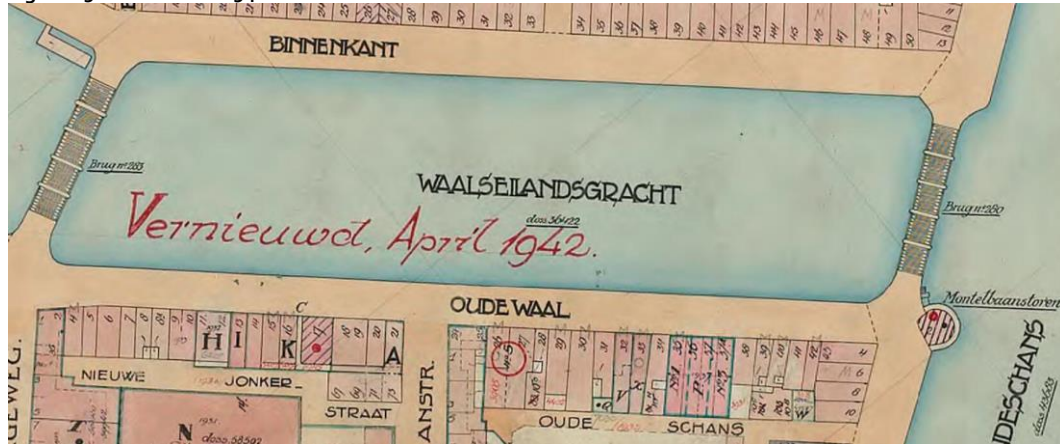

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Op de kaart 1:1.000 uit 1942 staan geen steigers voor de puinschuiten. De dienst Bouw- en Woningtoezicht maakte een kaart die in 1942 verviel.

Figuur 89: BWT-kaart - 1942

Bron: SAA 10040/99, regio 38

Op een ongedateerde foto (jaren veertig?) zijn twee borden 'K' in de kademuur te zien, met daaronder een verticaal bewerkte(?) kademuur.

Figuur 90: Foto in jaren '40 ?

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003742

Na de oorlog heeft het gemeentelijke grondbedrijf een overzicht gemaakt van de schadegevallen.

Tabel 16: Schadegevallen ten gevolge van bominslagen

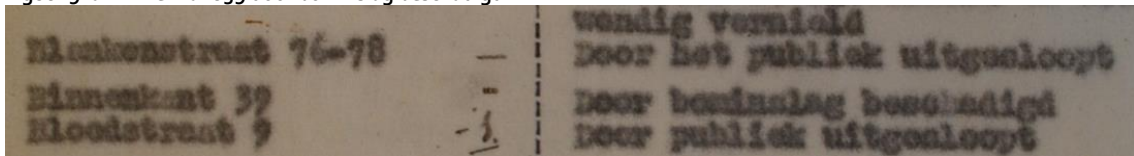
Maand jaar	Gebeurtenis: straat	nr	bedrag
Juni 1940	Bominslag Amsteldijk 199	199	3.160,-
Juni	Bominslag Ouderkerkerdijk	30-35-40-41-42	
Juni	Bominslag Const. Huijgenstraat	62-64-66	2.300,-
Oct. 1940	Bominslag: Binnenkant	39	320,-
Dec 1940	Bominslag Koenenkade	36	

Bron: Stadsarchief Amsterdam 5370/274

Noot: geel gemarkeerd uit andere kostenraming

Tot de percelen, beschadigd door een bominslag, behoorde Binnenkant 39.

Figuur 91a: Binnenkant 39 door bominslag beschadigd

Bron: Stadsarchief Amsterdam 5370/274.[DSC_0151]

De geraamde schade bedroeg f 21,12.

Figuur 91b: Schade Binnenkant 39 als gevolg van bominslag in oktober 1940: f 21,12

Omschrijving der schade	Schade als gevolg van bominslag in October 1940
Bedrag der VERGOEDING	Eénentwintigguldentwaalfcents
a. Schade geen schade aan goederen zijnde	f. --,--
b. Schade aan onroerend goed	f. 21,12
c. Schade aan roerend goed	f. --,--
Reeds betaald voorschot	f. --,--
Thans uit te betalen bedrag	f. 21,12

Bron: Stadsarchief Amsterdam 5370/274 [DSC_0193]

In 1943 is de Oude Waal 18-20 enz. gefotografeerd.

Figuur 92a: Foto 1943

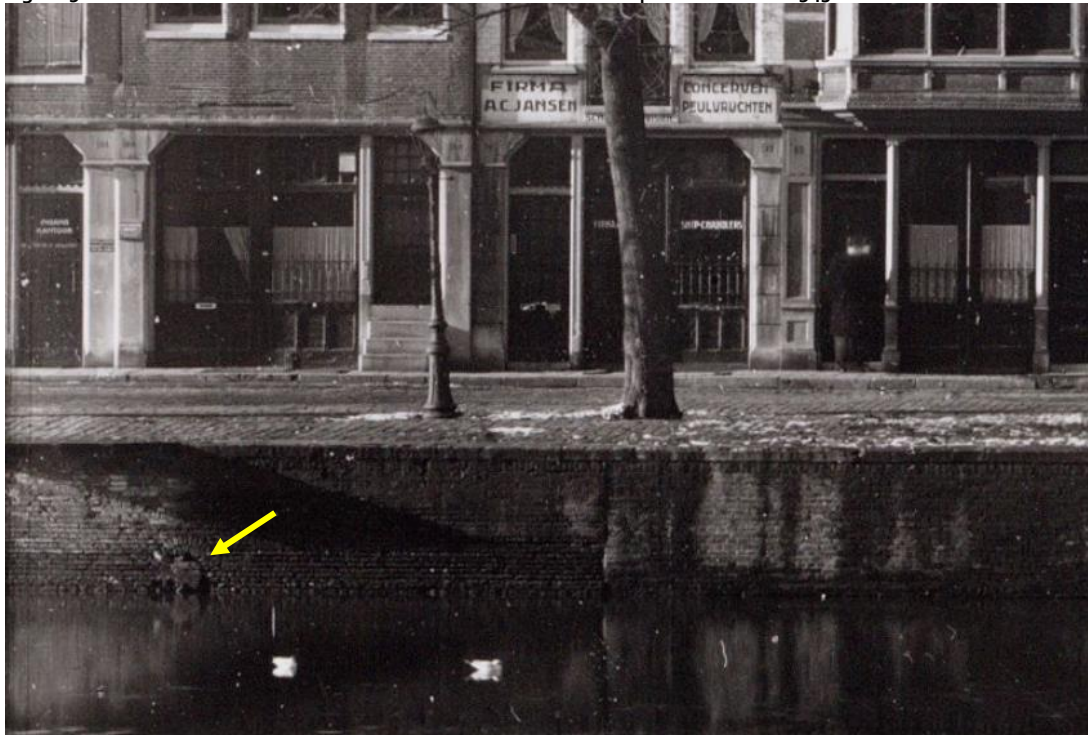

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003735

Noot: Firma A. C. Jansen Conserven peulvruchten

Ter hoogte van de firma A. C. Jansen Conserven Peulvruchten is in de kademuur een overwelfde rioolmond zichtbaar. De opening is dichtgezet.

Figuur 92b: detail met rioolmond t.h.v. Firma A. C. Jansen Conserve peulvruchten in 1943

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003735

Waarschijnlijk ook in 1943 is Oude Waal 41-42 enz. gefotografeerd.

Figuur 93: Foto Oude Waal 41-42 enz. in 1943 waarschijnlijk

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003745

Naoorlogse periode

De brandweer gaf in 1947-1948 een vergunning voor een benzinepompinstallatie op het perceel Oude Waal 35 (SAA 30533/18345).

In 1949 is een luchtfoto gemaakt van de Waalseilandsgracht.

Figuur 94: Foto 8 juli 1949

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand A04139000627

Jaren vijftig en later

Op 21 oktober 1950 is een foto genomen van de Montelbaanstoren. Langs de Binnenkant is de in oktober/november 1949 opgeleverde kademuur te zien.

Figuur 95: Oblique luchtfoto 21 oktober 1950

Bron: Stadsarchief Amsterdam Beeldbank afbeeldingsbestand A04139000596

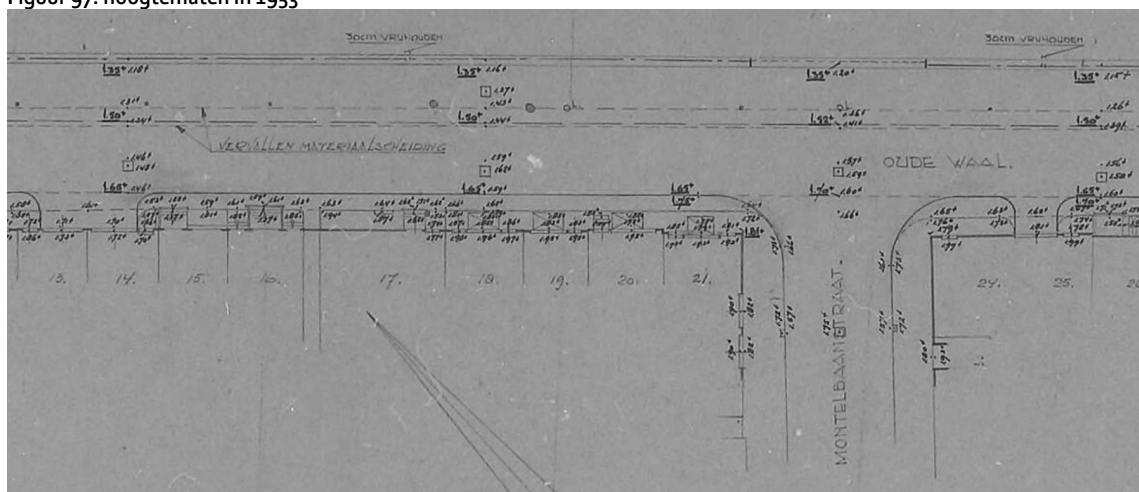
Figuur 96: Situatie in 1951

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, Blad H5

In het interbellum waren plannen ontwikkeld voor een tunnel onder het IJ. De werkzaamheden startten in de jaren vijftig. Daarbij was een doorbraak nodig, die "voorbij de Recht Boomsloot zal aansluiten aan de te verbreden Lastageweg. Van hier zal de weg via de verbrede en verlaagde brug over de Waalseilandsgracht voor de Buiten Bantammerstraat naar de eveneens enigszins te verbreden Binnenkant voeren, waarover westelijk langs het Scheepvaarthuis de Prins Hendrikkade wordt bereikt." (Anonymus 1952)

Figuur 97: hoogtematen in 1953

Bron: CTA 35478

Aannemer M. Assendorp herstelt kademuur in 1954

Het Centraal Tekeningenarchief bevat dossier 31532 uit 1954 met de titel "Herstellen van een walmuur langs de Oude Waal. Alleen dagboek." Uit het dagboek kan het volgende opgemaakt worden.

Bestek no. 35 [ ] op Maandag 21 Jun i 1954,, te 11 uur, in het openbaar zullen doen aanbesteden: "Het herstellen onder en boven water van de walmuur langs de Oude Waal, tussen de Lastageweg en de Oudeschans, lang ± 213 m."

Tabel 17a: Staat van hoeveelheden in 1954

Beschrijving	Eenheid
Opnemen van dekstenen	± 213 m
Slopen van de oude muren, volgens aanwijzing	428 m ³
Vlakken straatklinkers [ ] voor de bekleding van de muren	88 m ³
Beton [ ] achter het metselwerk van nieuwe stenen	340 m ³
Kuipen voor het droogzetten van de walmuren	5 st Werf aan de Piet Heinkade

Bron: CTA 31532 (dagboek)

Assendorp begon op 5 juli 1954 met het opnemen van de bestrating en de dekstenen. De sloop- en bouwrichting was van oost naar west. Voor de werkzaamheden in den droge stelde de gemeente vijf kuipen ter beschikking.

Tabel 17b: Werkzaamheden van aannemer M. Assendorp in 1954

Datum	Werkzaamheden
5 Juli	Opnemen van de bestrating en van de hardstenen dekstenen. Vervoeren van een gedeelte oude hardstenen dekstenen naar de werf Piet Heinkade aan de Dijksgracht,
12 Juli	1 schuit puin naar het Houtveem. Slopen van de oude walmuur
13	1 schuit puin naar het Cornelis Douweskanaal. Slopen van de oude walmuur
14	Slopen van de oude walmuur voortgezet.
15	Metselen met kuipen onderwater. Slopen van de oude walmuur voortgezet.
16	Metselen met kuipen onderwater en slopen van de oude walmuur
17	Metselen met kuipen onderwater en 1 schuit puin naar de Houtveemhaven.
22	Metselen met kuipen onderwater voortgezet en 1 schuit puin naar de Westhaven
26	Slopen van de oude walmuur tussen de Montel straat en de Lastageweg voortgezet evenals het metselen met de kuipen onderwater tussen de Montelbaanstraat en de Oude Schans
	Slopen van de oude walmuur voortgezet
27	Metselen van de bekledingsmuur tussen de Mointelbaanstraat en de Oude Schas, slopen van de oude walmuur voortgezet
28	Metselen van de bekledingsmuur en slopen van de oude walmuur voortgezet
29	Metselen van de bekledingsmuur en slopen van de oude walmuur voortgezet
30 Juli	Metselen van de bekledingsmuur voortgezet. Behakken van granieten scheurstenen
11 Aug	Behakken van granieten scheurstenen, 1 schuit puin naar de Minervahaven
22	Metselen van de bekledingen bij de Lastageweg voortgezet.
Sept	Aanvullen met zand achter de walmuur.
1 Oct	Storten van beton achter de bekledingsmuur gereed gekomen
5 Oct	Stellen van dekstenen en de ijzeren baliën
9 Oct	Afvoeren van gereedschappen, werk gereed gekomen

Bron: CTA 31532, diverse scans t/m 66/68

Figuur 98: Handtekening van aannemer M. Assendorp, 10 juli 1954

10 juli 1954.

De Aannemer, 1)

gemachtigde v. d. Aannemer,

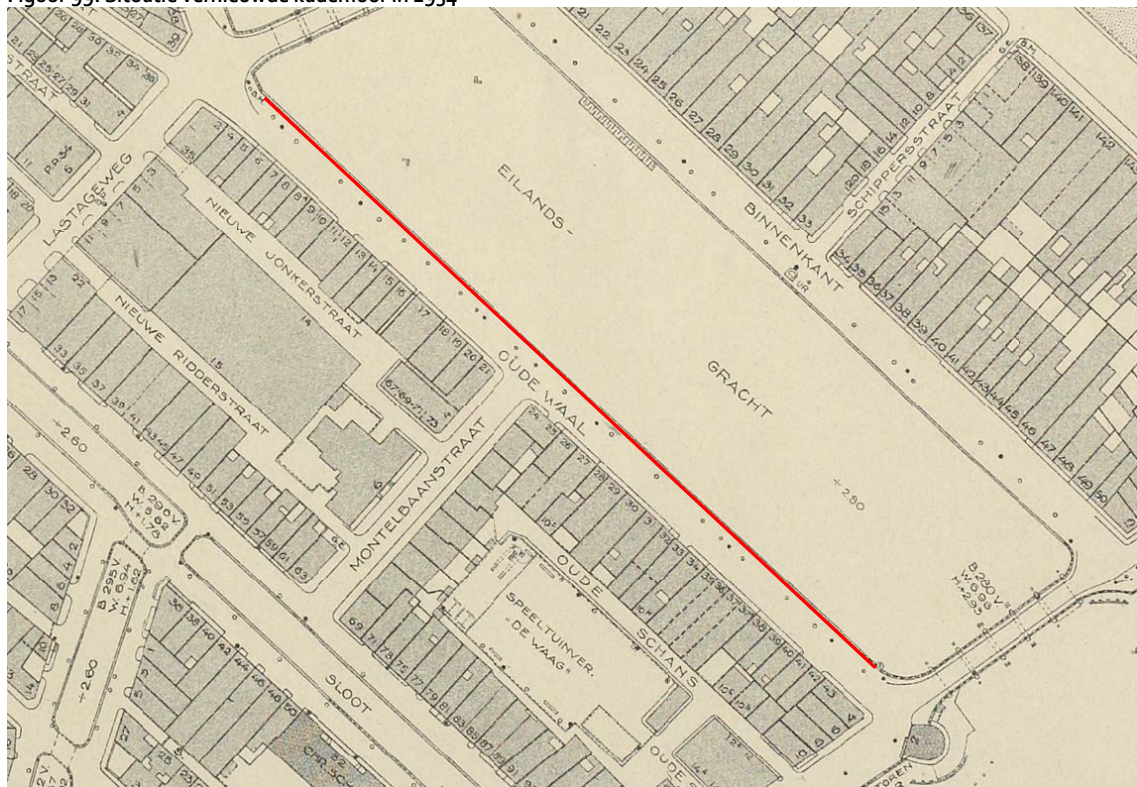
M. Assendorp.

Bron: CTA 31532 scan 19/68

De opzichter noteerde in zijn dagboek dat het werk op 9 oktober 1954 gereed gekomen was.

De lengte van 213 meter kademuur komt overeen met de afstand tussen de vleugelmuren van de bruggen 280 en 283.

Figuur 99: Situatie vernieuwde kademuur in 1954

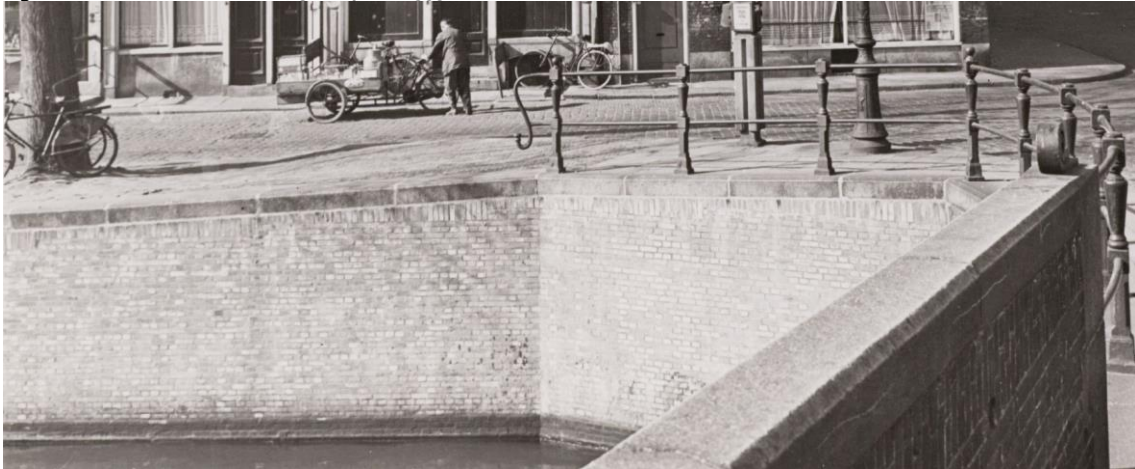

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

In mei 1955 is een foto genomen van de Oude Waal 2-4-5 enz., met rechts de ingang Lastageweg, op nr. 2 cafe 't Hoekje, op nr. 4 Verka [zie ook foto 1962] papierwarenfabriek.

De kademuur oogt gloednieuw, na de werkzaamheden van aannemer M. Assendorp in 1954.

Figuur 100: Foto Oude Waal 2-4-5 enz., mei 1955

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010009003747

De brandweer bluste in 1956 een brand in het pand Oude Waal 21 (rechts van de ingang Montelbaanstraat).

Figuur 101: Foto in 1956

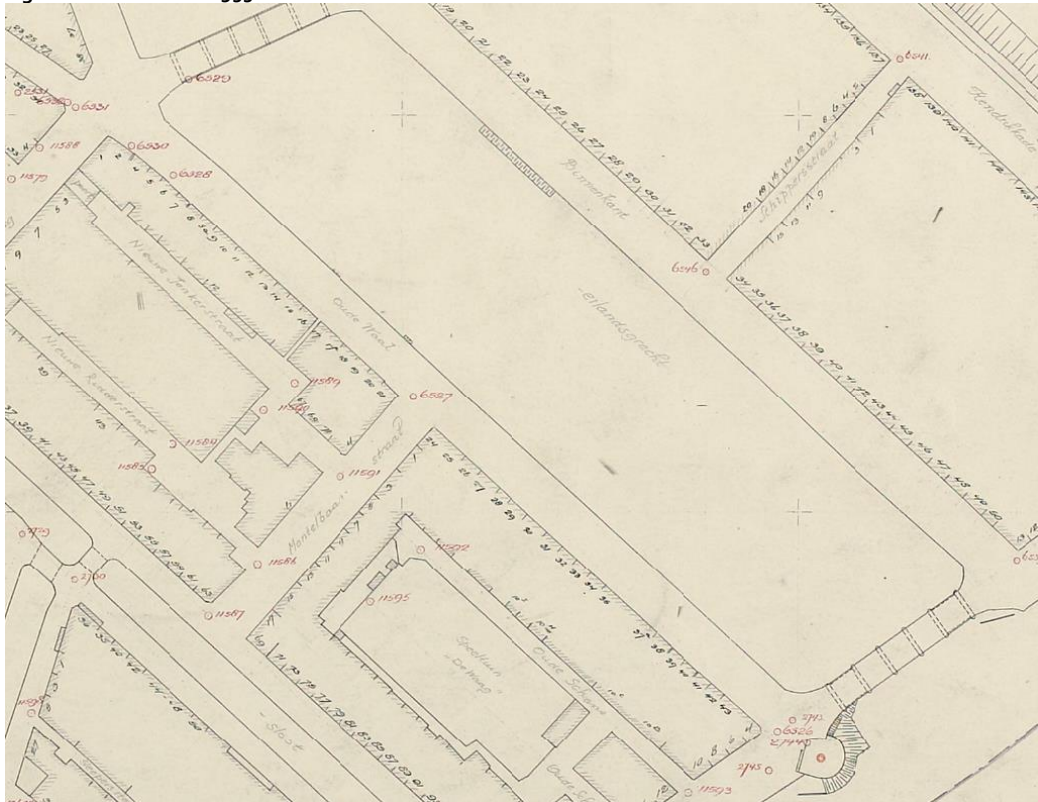

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand OSIM00005004302

Een van de in 1955 te vernieuwen beschermingspalenstond in de Waalseilandsgracht, aan de Binnenkant, ten noordwesten van brug 280.
Het aftimmeren van de paal in de Waalseilandsgracht vond plaats op 11 juni 1955 (CTA 26237, scan 75/78).

Figuur 102: Situatie in 1955

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Blad H5 van de Kaart van Amsterdam 1:1.000 uit 1955 is in de vorm van een kadastrale kaart gepubliceerd.

In 1955 zijn op diverse plaatsen hanepoten en beschermingspalen aangebracht, conform uitnodiging tot prijsopgave No. 141 (CTA 26237). "[ ] één van de te vernieuwen beschermingspalen staat in de Waalseilandsgracht, ten noordwesten van brug No. 280, langs de Binnenkant."

"Twee te vernieuwen twee meerpalen staan in de Oudeschans, bij de Montelbaanstoren."

Figuur 103: Tekening van de Oude Waal in 1958

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010097011973

Theo Kroeze maakte in 1958 een tekening van de Oude Waal. De auto's staan schuin geparkeerd.

J. M. Arsath Ro'is fotografeerde op 23 juni 1959 de Oude Waal (v.r.n.l. 31-43).

Figuur 104: Foto Oude Waal 31-43 in 1959

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010122022232

Jan Peeterse [1914-1981] van de Arbeiderspers fotografeerde in juni 1963 's avonds vanaf brug 283, de Oude Waal 12-43. Op de dekstenen zijn parkeerhekjes te zien.

Figuur 105: Foto juni 1963

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand HVVAoo217000313 (Archief van dagblad het Vrije Volk)

In 1962 fotografeerde C. P. Schaap de Oude Waal 2-8 met rechts de vleugel van brug 283. Het metselwerk, acht jaar oud, oogt nieuw.

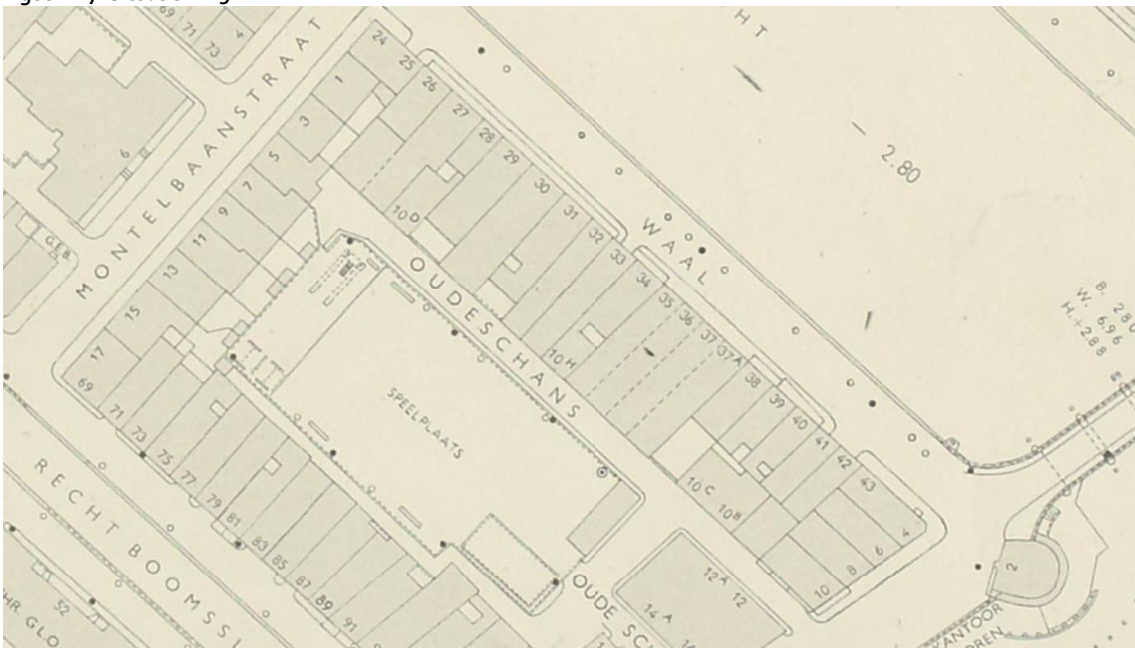
Figuur 106: Foto Oude Waal 2-8, rechts ingang Lastageweg, 1962

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand BMAB00022000146_008

Op de kaart 1:1.000 is ter hoogte van Oude Waal 43 de waterstandmeter van het Waterkantoor zichtbaar.

Figuur 107: Situatie in 1961

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

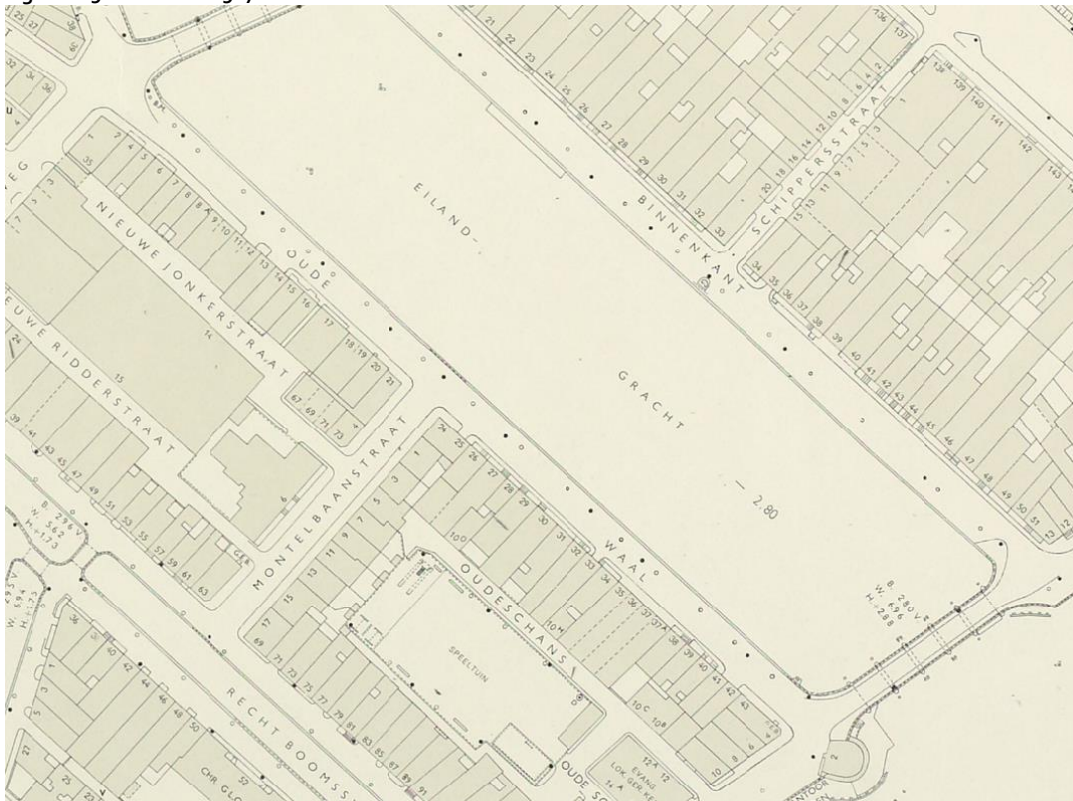
Jan Peeterse (1914-1981) (Collectie Archief van het Dagblad Het Vrije Volk en rechtsvoorganger: foto's) fotografeerde in juni 1963 de Oude Waal en Montelbaanstoren bij avond.

Figuur 108: Foto in juni 1963

Bron: Stadsarchief Amsterdam Beeldbank afbeeldingsbestand HVVA00217000313

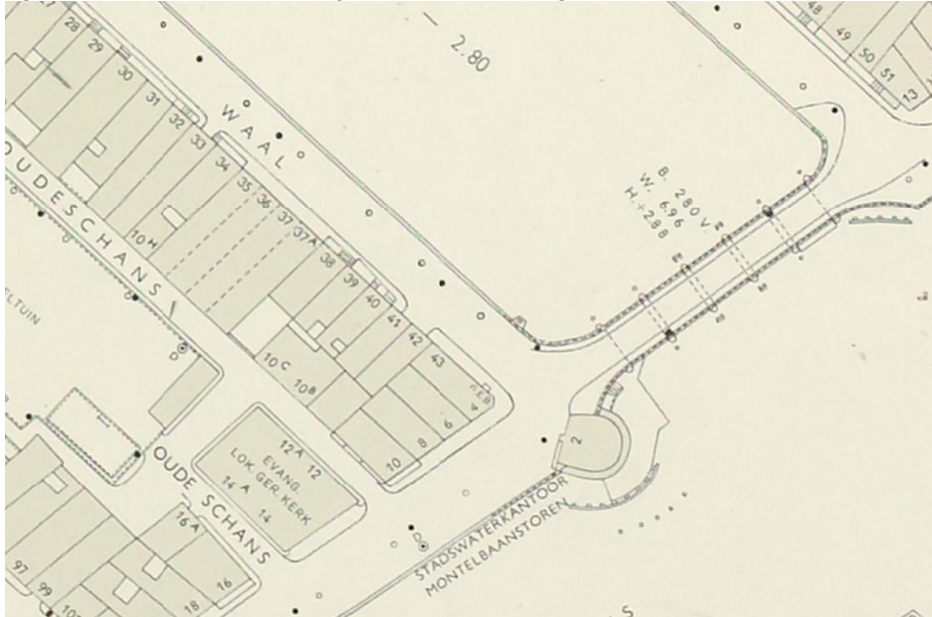
Figuur 109: Situatie in 1967

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

"Op 14 mei 1878 kreeg het "Stadswaterkantoor" zijn "tijdelijke" vestiging in de Montelbaanstoren. Het kantoor was er tot op heden [1967] gehandhaafd. Vanaf begin 1964 tot juli 1966 werd onder leiding van Bureau Monumentenzorg en onder uitvoering van de afdeling Onderhoud Gebouwen en Gemeentewerkplaatsen de toren als bedrijfsruimte aan deze tijd aangepast" (Ligthart 1967).

Figuur 110: Situatie in 1967 (detail bij peilschaal of waterhoogtemeter)

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

In 1969 is de Waalseilandsgracht gefotografeerd.

Figuur 111: Luchtfoto 11 september 1969

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010009015943

Figuur 112: Luchtfoto 23 april 1970

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010009015962

Figuur 113: Foto ter hoogte van de Montelbaanstraat in 1970

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 5293FO007471

Op de hoek met de Montelbaanstraat bevindt zich drogisterij De Vijzel (zaak), ernaast de Star Agency. [uiterst rechts Tandp.....]

Vorbereiding aanleg metro eind 1971

Een krantenbericht eind 1971 luidde: "In november begint de voorbereiding voor de ontruiming van de panden Rechtboomsloot 33, Lastageweg 1 tot en met 17, Oude Waal 2 en 4, Binnen Bantammerstraat 27, Kromme Waal 38 en 39, Nieuwe Ridderstraat 22 en Nieuwe Jonkerstraat 34." (De Tijd 15-11-1971) (SAA 15002/186)

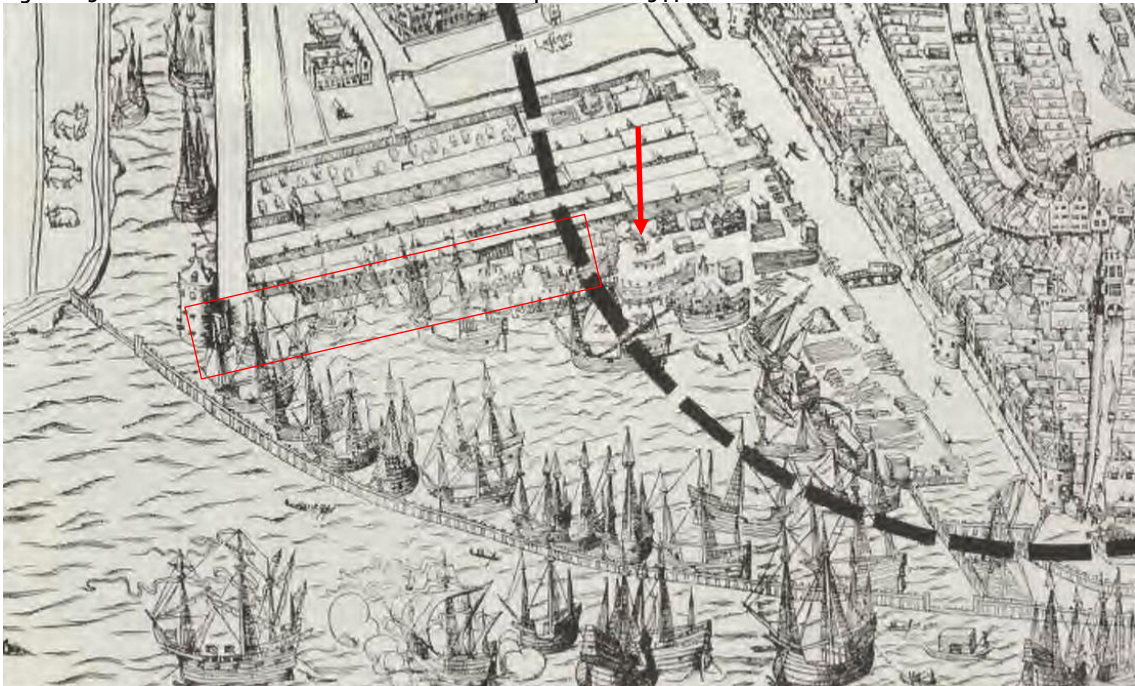
Figuur 114: Te wijken huizen voor metrobouw

Bron: Het Parool 1 maart 1975 (SAA 15002 / 186, scan 80/138)

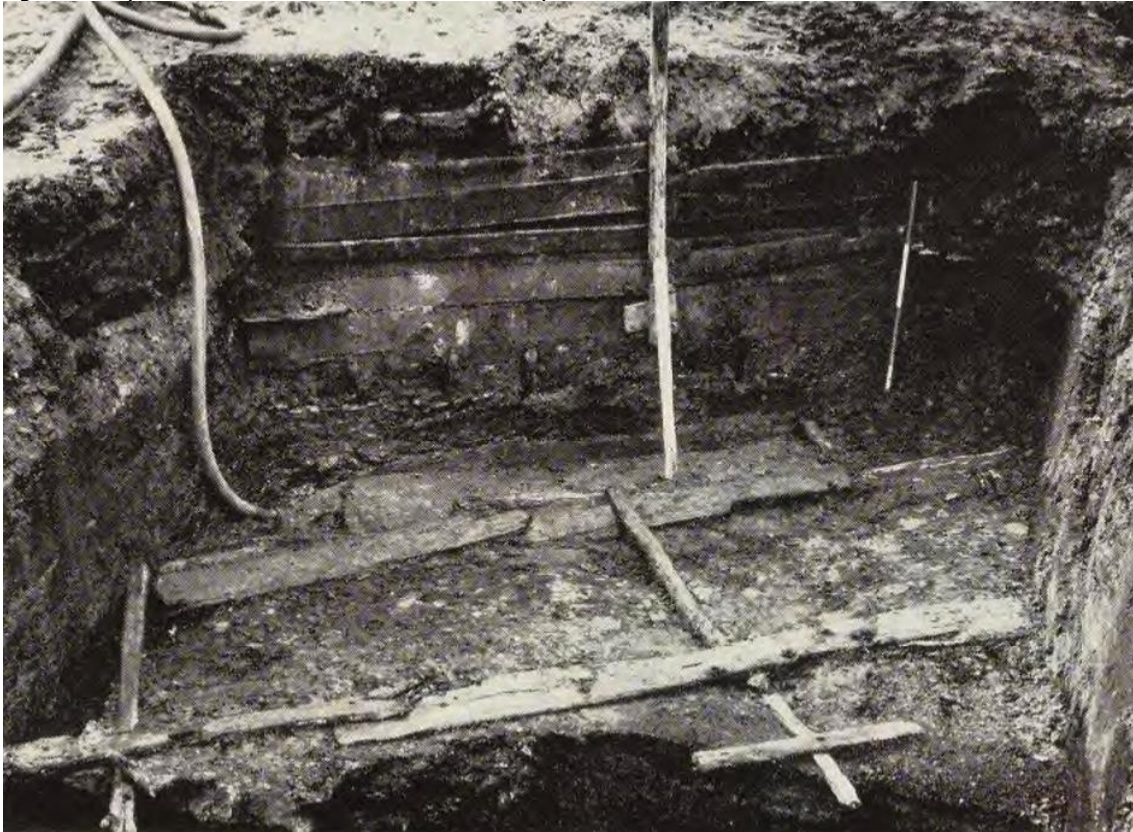
Een medewerker van het toenmalige Gemeente Archief projecteerde het metrotracé op de kaart van Cornelis Anthonisz uit 1544. Op de kaart is een breeuwketel te zien, die in 1975 daadwerkelijk gevonden is, echter op een andere locatie in de Lastage. Hij kwam aan het licht bij stadskernonderzoek onder het wegdek van de Keizerstraat.

Figuur 115: Metrotracé en onderzoekslocatie Oude Waal op kaart uit 1544

Bron: Hofman 1975, p. 196

Figuur 116: Systematische trekconstructies [ ] eiken scheepswand

Bron: Baart 1976

Over de vondsten in 1975 schreef archeoloog Baart (1976) dat de Lastage [aan de noordzijde] blijkt met een eigen verdedigingswal, voorzien van rijen zware eiken en grenen palen waarachter schotwerk, uitgerust te zijn. Trekconstructies, systematisch tijdens de ophoging van de aarden wal aangebracht, bestaan uit liggende elzen en berken verbonden door gebruikte eiken scheepswand. Een in het water ingeheide palissade, een stenen toren, de nog bestaande Montelbaanstoren [ ].”

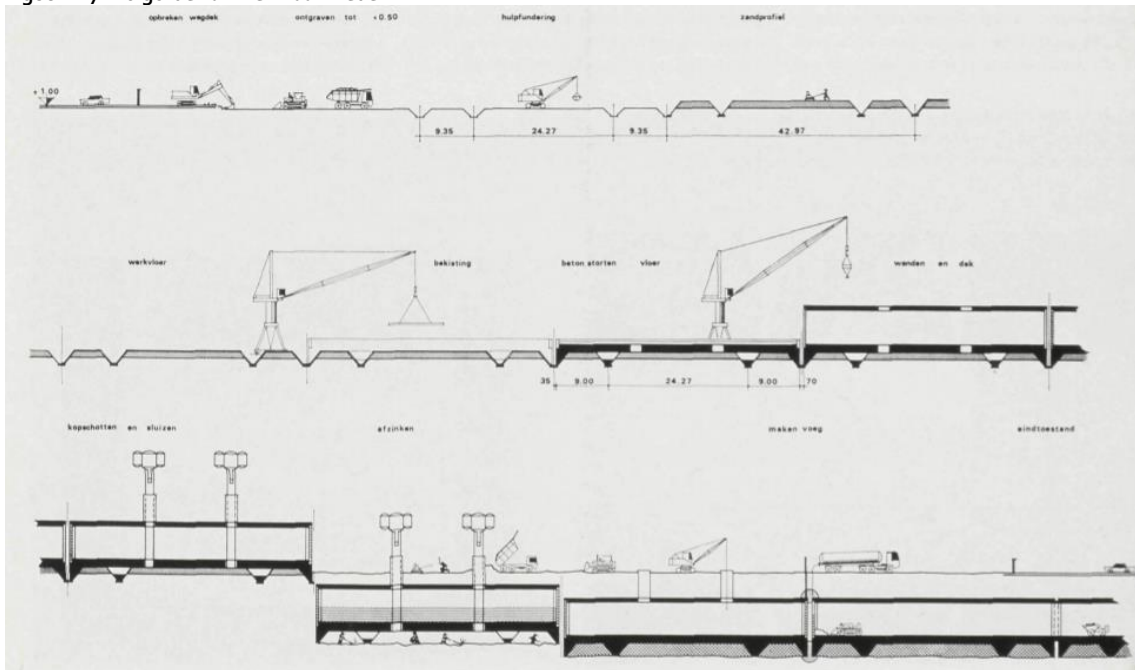
Achtergronden caisson-methode

De Oostlijn vanaf Centraal Station tot aan het Weesperplein is aangelegd met caissons. De ingenieurs van de Dienst der Publieke Werken beschreven de achtergronden van de aanleg van de metro met behulp van caissons in artikelen in het maandblad Werk in Uitvoering.

Volgens Griffioen (1973, p. 19) was de “keuze van caissonmethode als bouwwijze voor het ondergrondse gedeelte van de oostlijn mede bepaald op de navolgende voordelen van deze methode n.l.: 1.heien is niet nodig, waardoor nadelige trillingen voor de belendende bebouwing achterwege blijven en geluidsoverlast tot een minimum beperkt wordt. 2.bemaling van het grondwater vindt niet plaats. 3.[ ]”

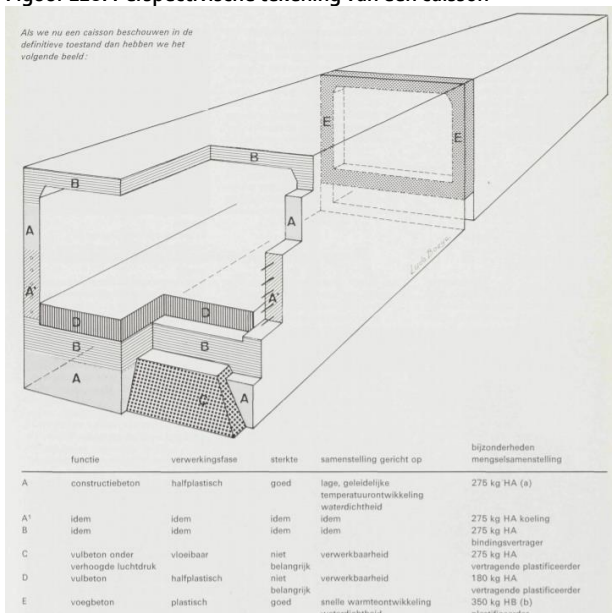
Figuur 117: Volgorde van werkzaamheden

Bron: Griffioen 1973

Verkerk (1973) beschreef het caisson in zijn definitieve toestand, dat in lengte kon variëren van 31 tot 40 m.

Figuur 118: Perspectivische tekening van een caisson

Bron: Verkerk 1973

“De operatie van het afzinken eindigde met het volpompen met beton van de werkkamers onder het caisson. Het beton was via verankeringsstaven gekoppeld met het caisson, dat daarna niet meer dreef” (Wessels en Schiffers 1973).

Een door Bouw- en Woningtoezicht in 1942 gemaakte kaart verviel in 1977. De langs de Lastageweg ontruimde percelen staan op de kaart.

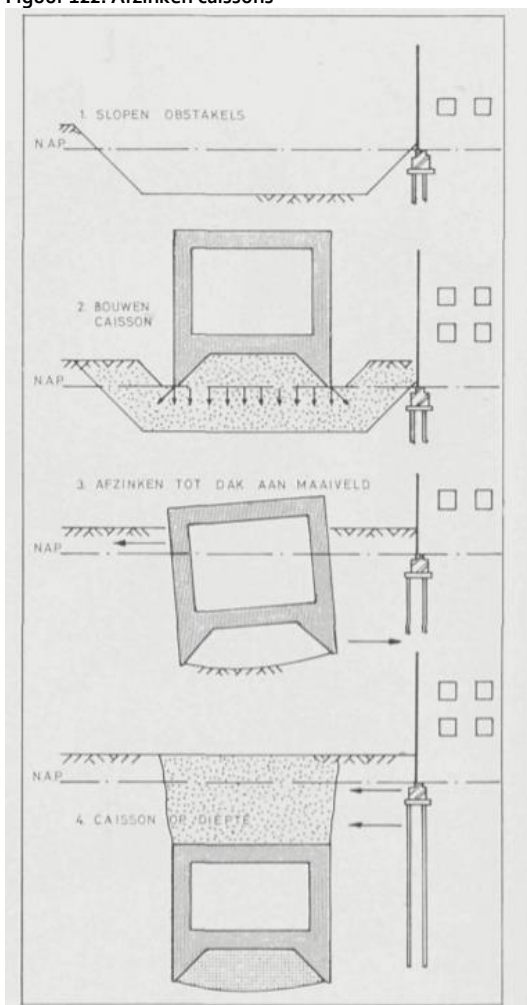
Figuur 121: BWT-kaart 1942-1977

Bron: SAA 10040/100 regio 38

Wessels en Van den Bos beschreven in Werk in Uitvoering de werkwijze bij het afzinken van de caissons.

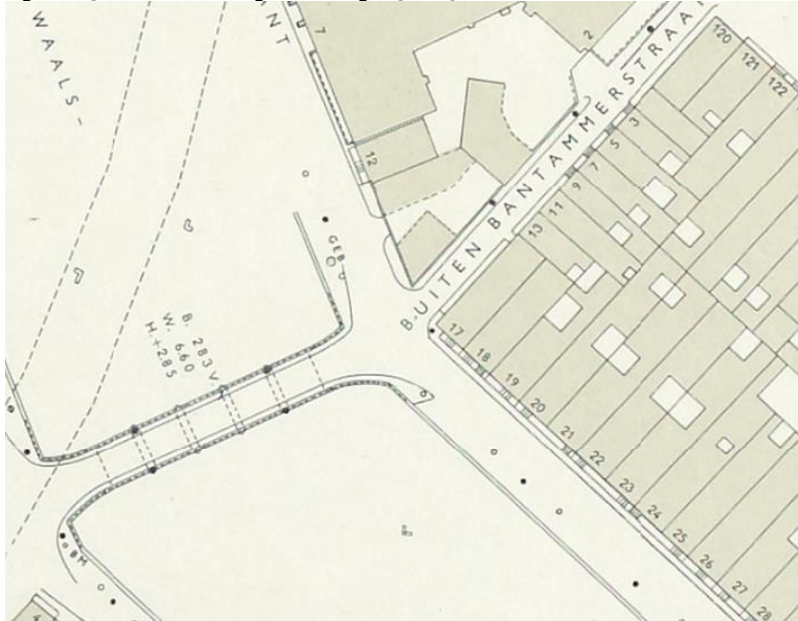
Figuur 122: Afzinken caissons

Bron: Wessels, B. en D.C. van den Bos (1976)

Van Genderen beschreef de werkwijze in *Werk in Uitvoering* (1974, pp. 241-243), "ruim 2 kilometer lange deel 36 stukken metrobus, de zogenaamde pneumatische caissons, elk met een lengte van ongeveer 40 meter en een gemiddelde bouwtijd van circa 7 maanden, afgezonken. Voorzien van kopschotten, stijgschachten en luchtsluizen zijn de gewapende betonnen gevaarten één voor één door onderspoeling via de Amsterdamse sliklagen afgezonken naar hun hechte plaats, de eerste zandlaag, op een diepte van ongeveer 13,50 meter – NAP. Ondanks de grote afmetingen van de caissons [ ] gemiddeld gewicht van zo'n 5000 ton [ ]" (p. 241).

Figuur 123: Situatie ter hoogte van brug 283 in 1976

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5

Ten westen van de Bantammerbrug vormde een dubbel damwandscherm de begrenzing van de tijdelijke aanplemping in de Waalseilandsgracht.

Figuur 124: Werkzaamheden voor de aanleg van de metro op 23 januari 1976

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010009018715

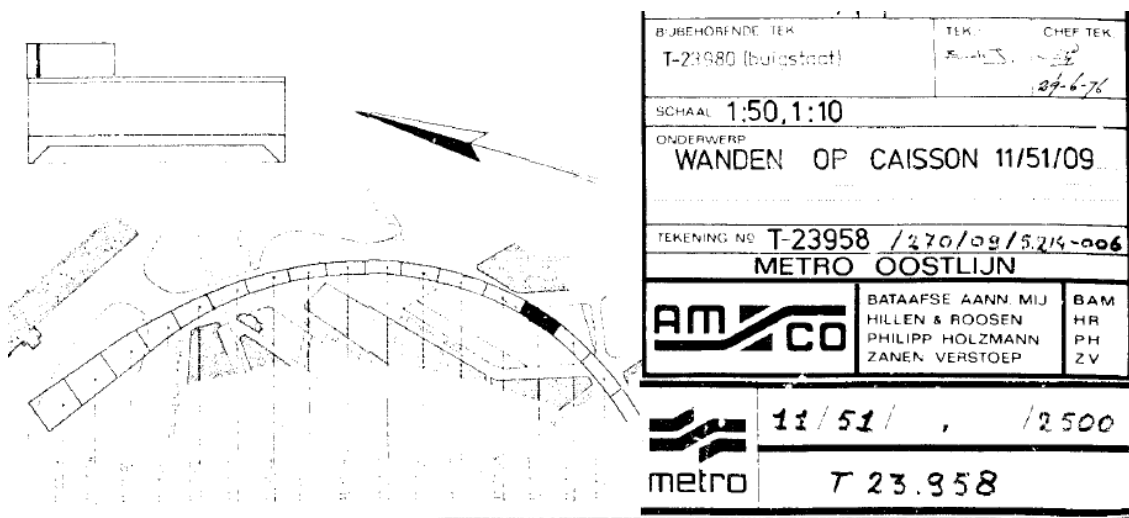
J. Exalto fotografeerde in 1976 een deel van het landhoofd van brug 283 met scheur.

Figuur 125: Foto 23 januari 1976

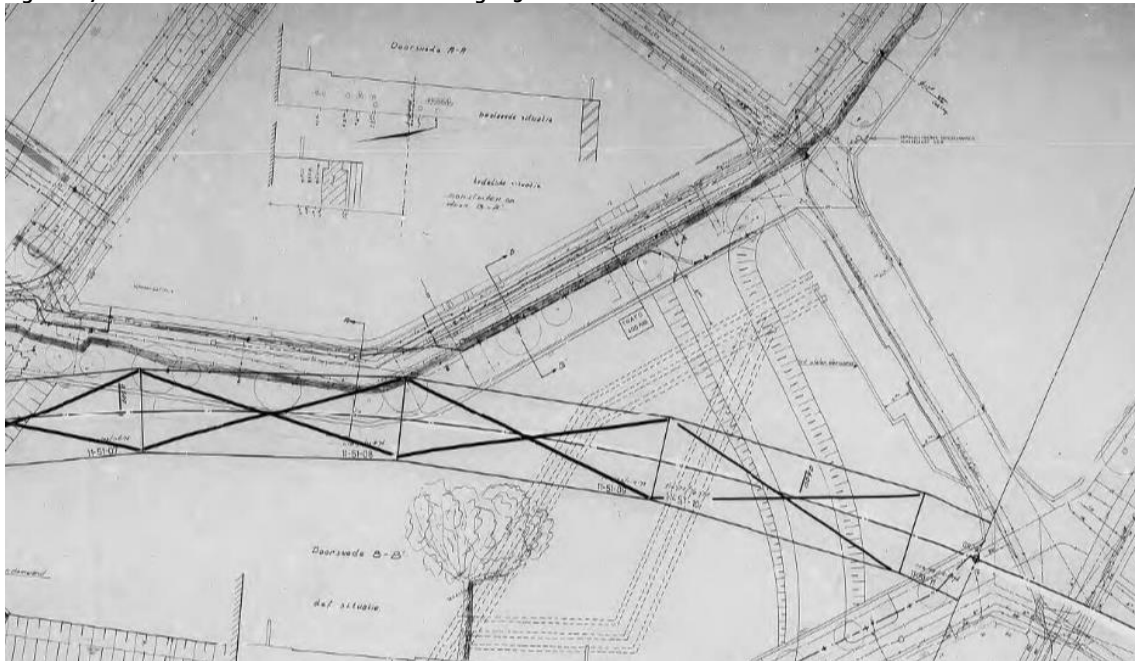
Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010009018734

Figuur 126: Tracé en caisson van metro in 1976

Bron: T-23958 Wanden op caisson.pdf

Figuur 127: Situatie caissons Centraal Station – brug 283

Bron: CTA 63868-12

De fotocollectie van Th. Heijen bevat een foto van het caisson dat op 31 mei 1976 in aanbouw was op de Lastageweg.

Figuur 128: Caisson in aanbouw op de Lastageweg, gezien vanaf brug 283, 31 mei 1976

Bron: SAA 15002 / 186 verzameling en foto Th. Haijen [scan 134/138]

Figuur 129: Foto brug 283 met scheuren op 15 augustus 1977

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand 010009018739

In 1977 is een foto gemaakt van het afzinken (10004 Collectie Stadsarchief Amsterdam: historische foto-opdrachten, bestand 660). De titel van de auteursrechtelijk beschermde foto is "Afzinken van caissons in de Waalseilandsgracht en de Lastageweg. Op de voorgrond links de Oude Waal, rechts de Kromme Waal. Over de Waalseilandsgracht brug 283."

Het was één van de laatste afgezonken caissons (het laatste op de Prins Hendrikkade bij de Schreierstoren). Bij de Nieuwe Herengracht en de Nieuwe Amstelstraat is het caisson in 1976 afgezonken (10004/658).

Op onderstaande figuur is de locatie gemarkeerd van in te heien palen t.b.v. een afmeervoorziening woonschepen. Uit de naam van de tekenaar bij de Dienst der Publieke Werken wordt afgeleid dat de tekening eind jaren zeventig is gemaakt.

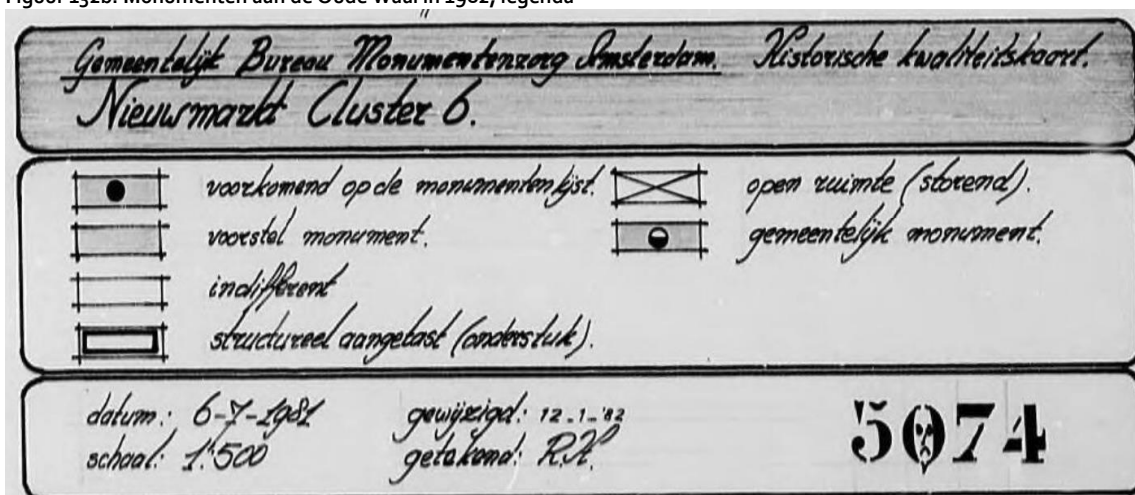
"Tijdens de bouw van de metro waarvoor ook caissons moesten worden afgezonken in de voor deze gelegenheid met zand dichtgegooide Waalseilandgracht, die langs het Scheepvaarthuis loopt, waren op het dak van dit gebouw ijzeren merkbouten bevestigd. Die moesten met behulp van landmetersapparatuur uitwijzen of het gebouw ging zakken in vergelijking met een vast punt op de Oude Kerk. De Nieuwe Kerk heeft ook weet van bodembewegingen [1" (NRC Handelsblad 5-5-1980).

Figuur 132a: Monumenten aan de Oude Waal in 1982

Bron: CTA 61575-2

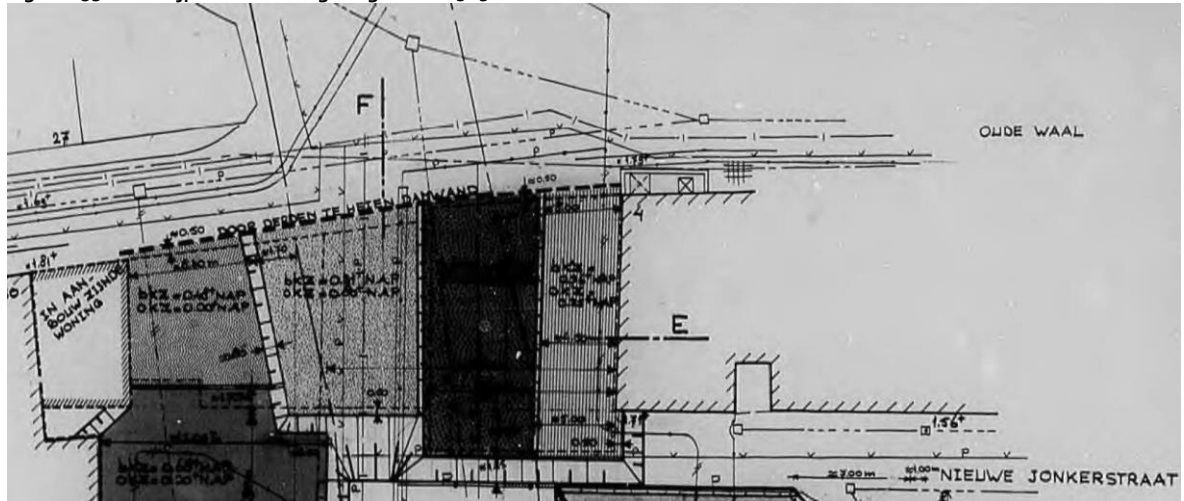
Figuur 132b: Monumenten aan de Oude Waal in 1982, legenda

Bron: CTA 61575-2

De Dienst Openbare Werken maakte in 1985 een tekening voor het "Verwijderen funderingen / bouwrijp maken terrein Lastage e.o."

Figuur 133: Bouwrijp maken Lastageweg e.o. in 1985

Bron: CTA 63061-2

Op de luchtfoto van juni 1986 is het terrein waar de caissons zijn afgezonken in 1977 ter plaatse van de Lastageweg nog herkenbaar.

Figuur 134: Luchtfoto 10 juni 1986

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand B00000037302

Ino Roëll fotografeerde de Oude Waal in september 1987 met in het midden de Montelbaanstraat.

Figuur 135: Foto september 1987

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand 010122020600

Vanuit een hoog standpunt fotografeerde Han van Gool in 1991 de Waalseilandsgracht met brug 283 op de achtergrond.

Figuur 136: Foto in 1991

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand BMAB00011000027_002

NRC Handelsblad (5-7-1991) interviewde ambtenaren Bart Dahmen en J. Bezemer over de slechte staat van de Amsterdamse bruggen. Het artikel bevatte een foto van brug 280 die overeind gehouden werd met een stalen noodconstructie.

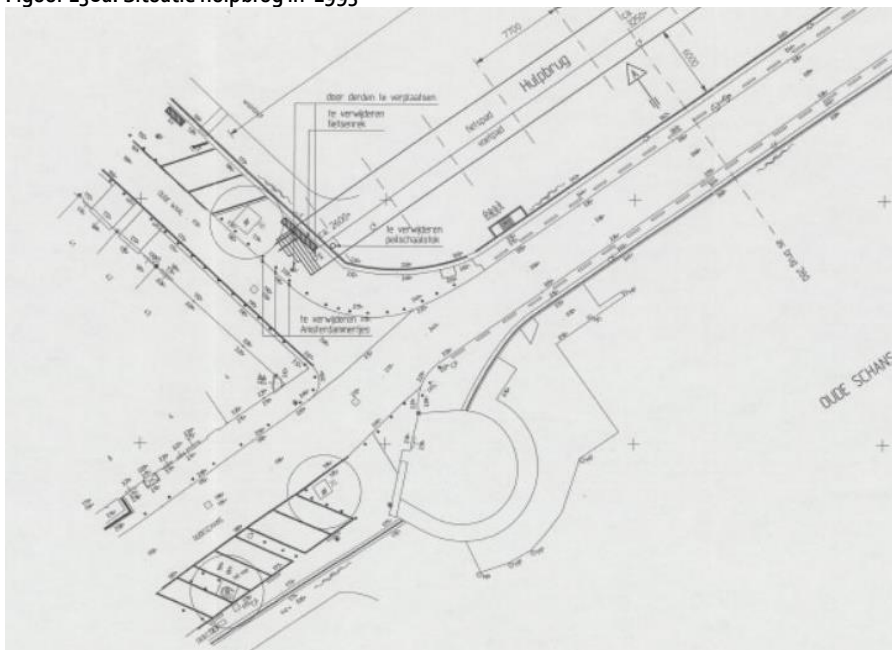
Figuur 137: Stalen noodconstructie brug 280 in 1991

Bron: Chris de Jongh in NRC Handelsblad (5-7-1991)

In opdracht van Stedelijk Beheer voerde het ingenieursbureau Oranjewoud een onderzoek uit. De kosten van nieuwbouw en het wegwerken van achterstallig onderhoud werden geschat op f 76 miljoen gulden. Brug 280 moest nog het zelfde jaar worden opgeknapt (Het Parool 12-7-1994).

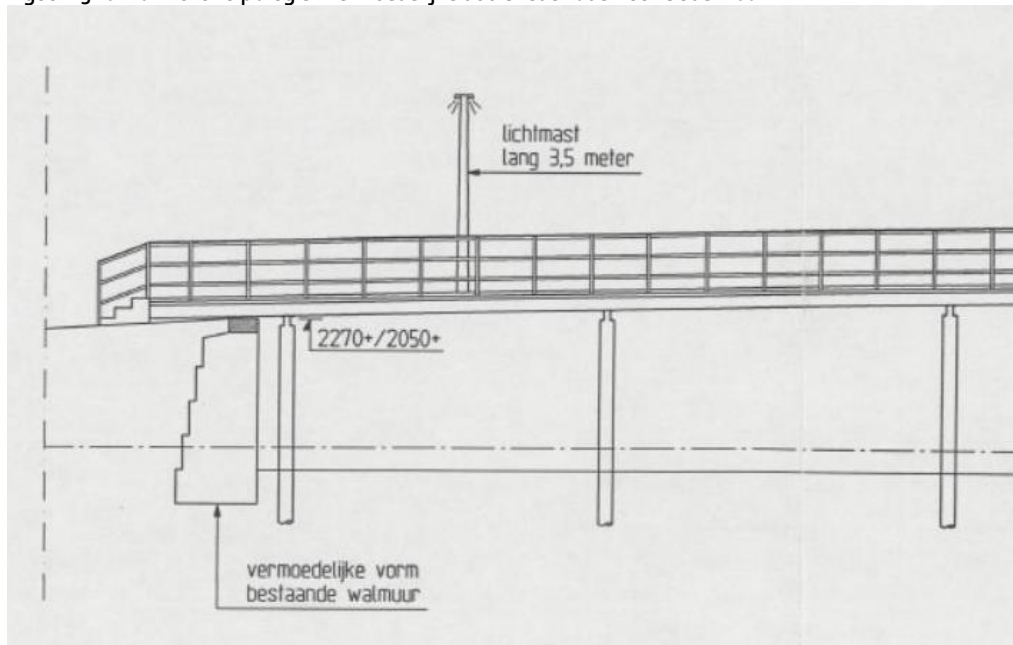
Uit mei 1995 dateert een aanvraag 01-95-217 "Openbaar water Waalseilandgracht t.h.v.de Oude Schans [ ] voor het vernieuwen van brug n.r. 280 (Het Parool 10-05-1995). OMEGAM heeft toen een "afvoeronderzoek grond aan weerszijden van brug 280 over de Waalseilandsgracht" verricht (zie hoofdstuk bodem).

In dat jaar is een hulpbrug over de Waalseilandsgracht gebouwd.

Figuur 138a: Situatie hulpbrug in 1995

Bron: BWT-dossier

Figuur 138b: Aanzicht hulpbrug en vermoedelijke doorsnede kademuur Oude Waal

Bron: Ingenieursbureau Amsterdam 1995, tijdelijke hulpbrug voor fietsers en voetgangers in BWT-dossier

Noot: "vermoedelijke vorm bestaande walmuur" is afgeleid van een oudere tekening

Ter hoogte van Oude Waal 43 zijn toen een peilschaalstok, Amsterdammertjes en een fietsenrek verwijderd.

Figuur 139: Foto vanuit de Montelbaanstoren in 1995

Bron: Stadsarchief Amsterdam. Beeldbank afbeeldingsbestand BMAB00014000067_008

Han van Gool nam vanaf de Montelbaanstoren in 1995 een foto van de Waalseilandsgracht.

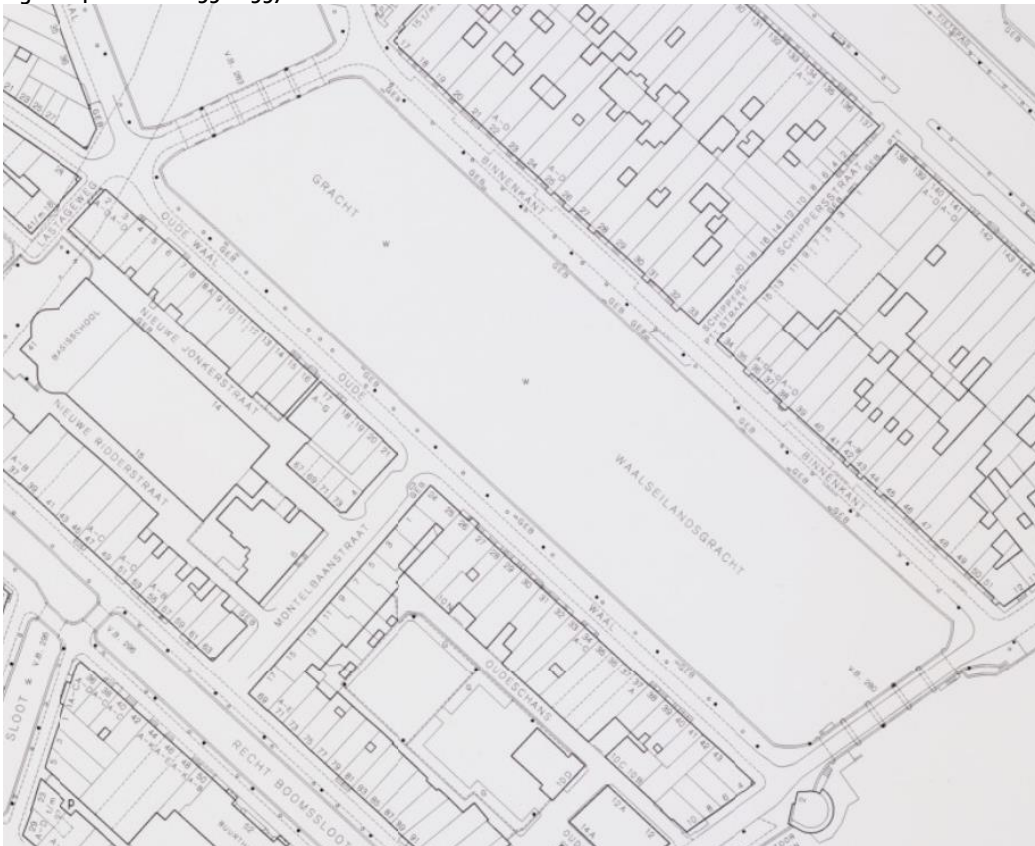
Figuur 140: Foto Waalseilandsgracht in 1995

Bron: Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank afbeeldingsbestand BMAB00014000067_008

Het architectenbureau van ir A. Cahen was in 1995 gevestigd op het adres Oude Waal 31 (Trouw 20-5-1995).

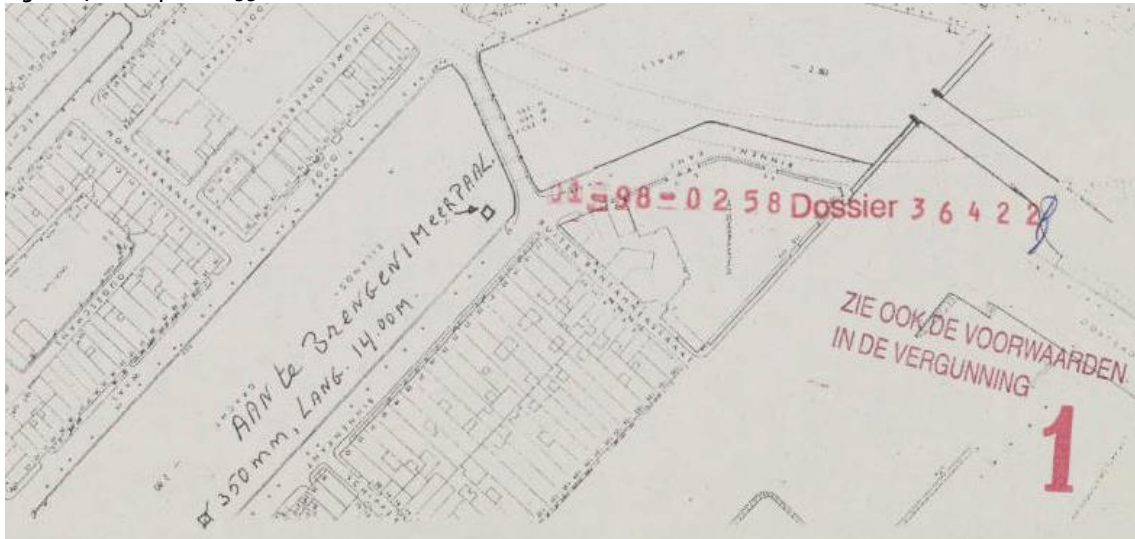
Figuur 141: Situatie 1996-1997

Bron: Kaart van Amsterdam 1:1.000, blad H5, gedrukt in 1997

In 1998 is een veertien meter lange meerpaal aangebracht ter hoogte van de Buiten Bantammerstraat.

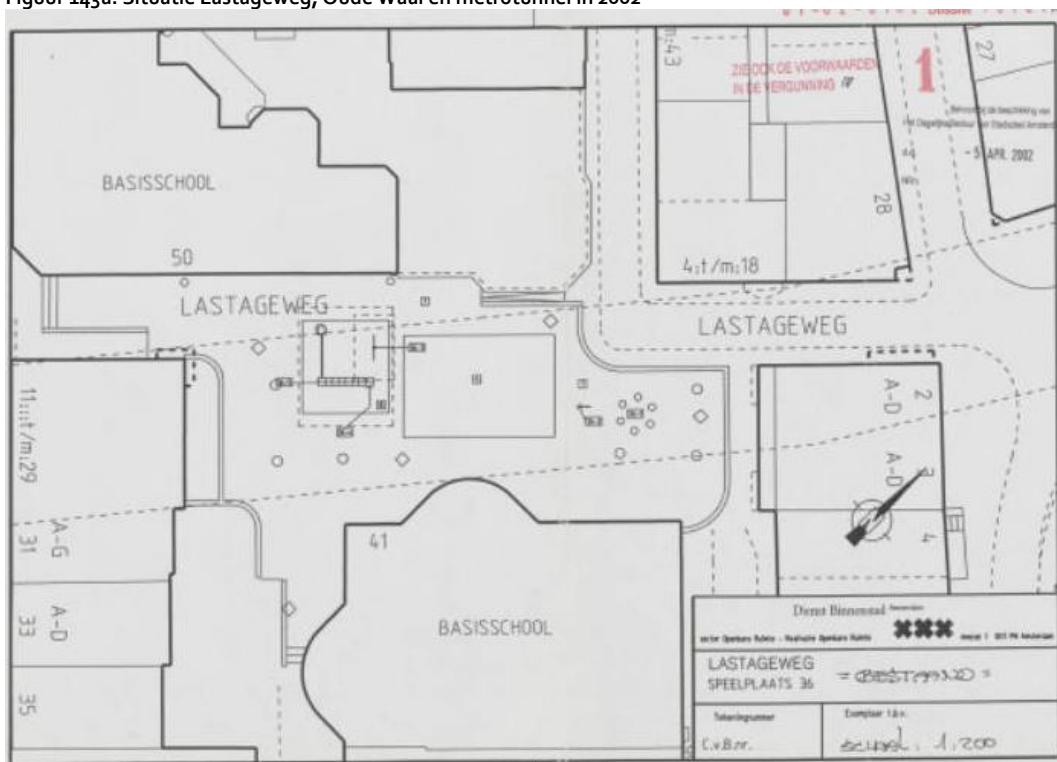
Figuur 142: Meerpaal in 1998

Bron: BWT-dossierrn. 82094

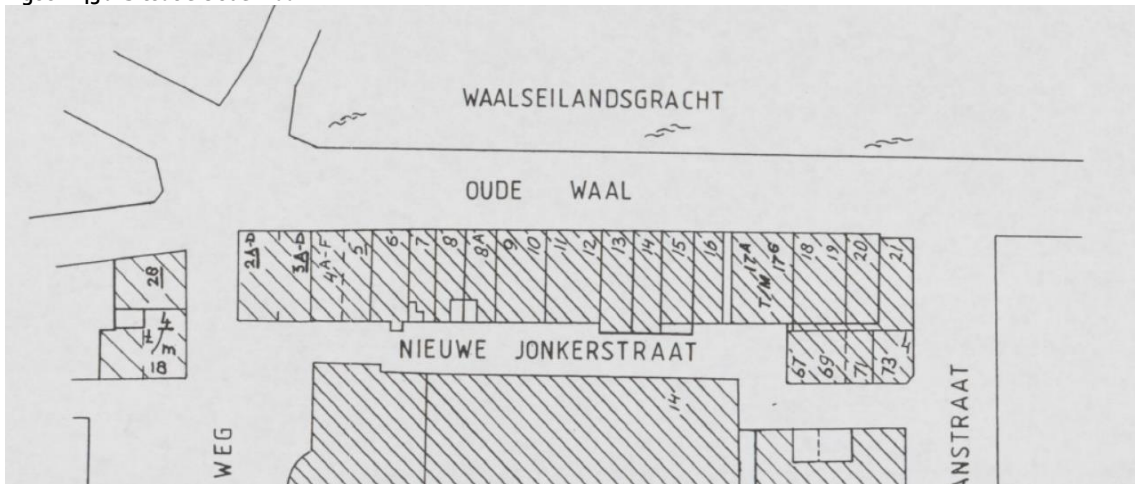
Voor de Lastageweg is in 2002 een tekening gemaakt waarop de ligging van de metrotunnel gedetailleerd is aangegeven. Uit de hoeken in de contouren kan de situatie van de caissons afgeleid worden.

Figuur 143a: Situatie Lastageweg, Oude Waal en metrotunnel in 2002

Bron: BWT 92055

Figuur 143b: Situatie Oude Waal in 2002

Bron: BWT 92055

In opdracht van NUON voerde Heijmans in 2007 een gestuurde boring uit met een intredepunt ter hoogte van Binnenkant 30, en een uitredepunt op de Oostersekade langs de Rapenburgwal.

Figuur 144a: Gestuurde boring in 2007

Bron: BWT-dossierr. 86538

De diepte van de boring ter hoogte van de kruising met de kademuur aan de Binnenkant bedroeg NAP -16,5 à 18,5 m.

Figuur 144b: Gestuurde boring in 2007

Bron: BWT-dossierrn. 86538

Figuur 144c: Situatie Oude Waal in 2007

Bron: BWT-dossierrn. 86538

Het Stadsarchief Amsterdam 30920/1366 bevat documenten uit de periode 2011-2013. Antea heeft in 2016 de kademuur WEGo202 onderzocht langs de zuidzijde van de Waalseilandgracht. De civieltechnische analyse was: "Het object verkeert in een slechte staat. De gebreken resulteren in een laag risico. De bebording vertoont verwerking en corrosie. Het voegwerk is op diverse plekken licht verweerd. [ ]" De geconstateerde gebreken noopten niet tot onmiddellijk herstel, aldus Antea.

Figuur 145: Bord Zinker Gemeentewaterleiding t.h.v. Oude Waal 43

Bron: Antea 2016, bijlage

Pal naast het zinkerbord bevinden zich metalen beugels in de kade, sporten van een ladder die toegang geeft tot een platform rondom de waterstandmeter.

Figuur 146: Sporten ladder

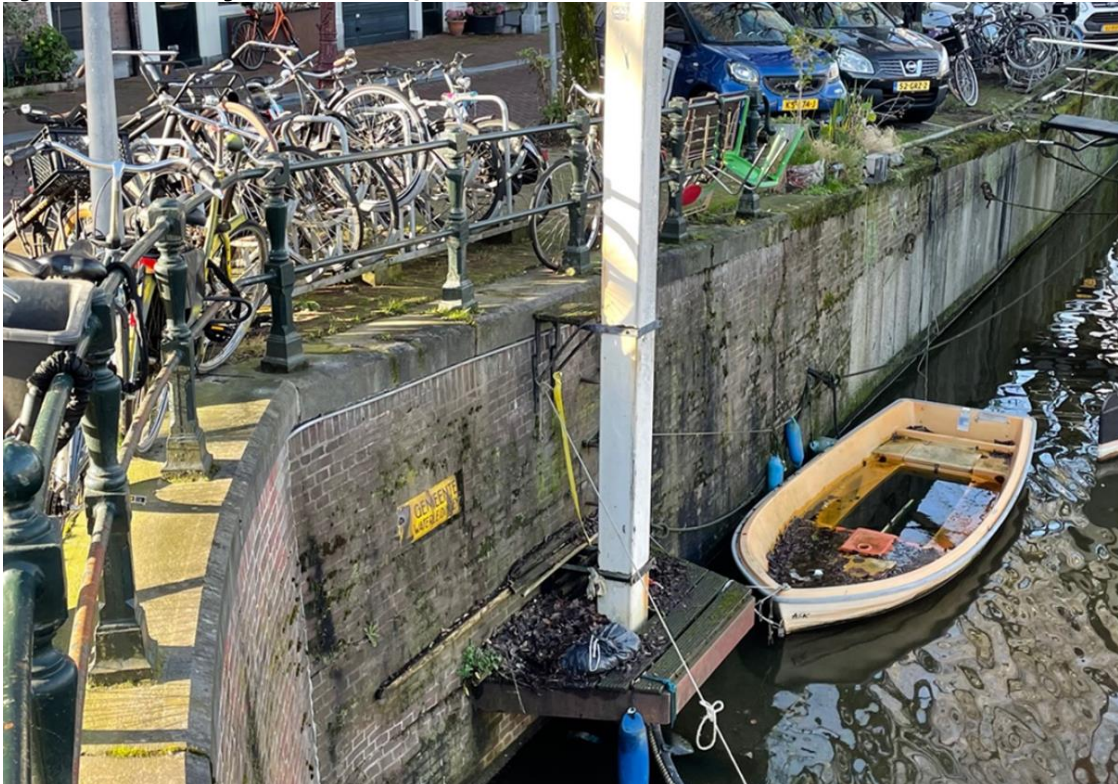

Bron: Antea 2016, bijlage

De rapportage van Antea is ondergebracht in:

G:\IB\3\30584\BESTAND\Overdracht aan std. Centrum\Kademuren Condiemetingen 2014-2017

Figuur 147: Foto ter hoogte van Oude Waal 43

Bron: Foto Joris Memelink 22 januari 2021

Montelbaanstoren 1512- 1611-1995

De Montelbaanstoren werd in 1512 geconstrueerd als half rond vestinggebouw.
(Vermeer & Rebel 1992 p. 170 Oude Schans 2)

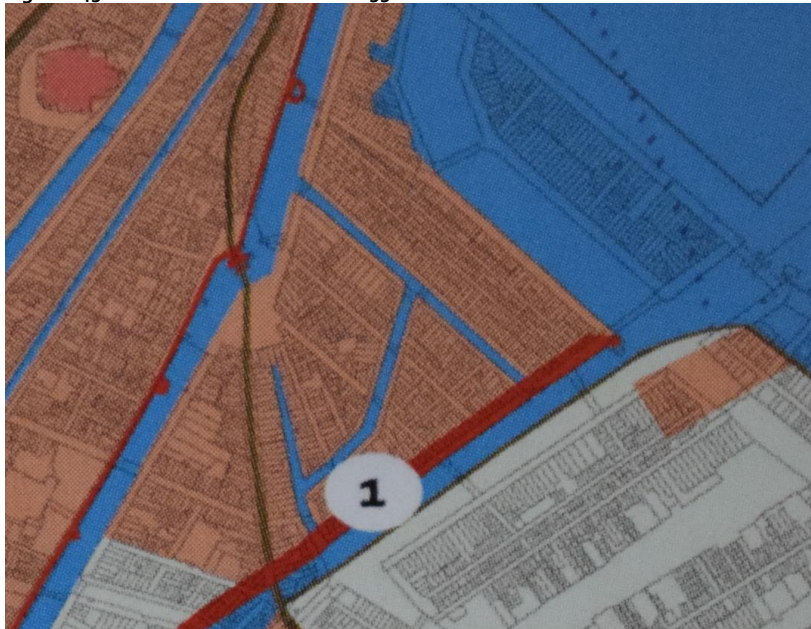
Figuur 148: Situatie Montelbaanstoren 1512-1585

Bron: Jayasena 2020

Bij de versterking van de Lastage, kort na 1578, werd de vesting omgeven door een veel moderner bastion, dat via een wal in verbinding stond met het Sint-Antoniesbolwerk, ter hoogte van de tegenwoordige Sint-Antoniesbreestraat. De toren werd toen verlaagd, omdat hij niet boven de nieuwe fortificatie mocht uitsteken. Hij diende voortaan als wachthuis of magazijn.

Figuur 149: Montelbaanstoren en wal -1591

Bron: Jayasena 2020

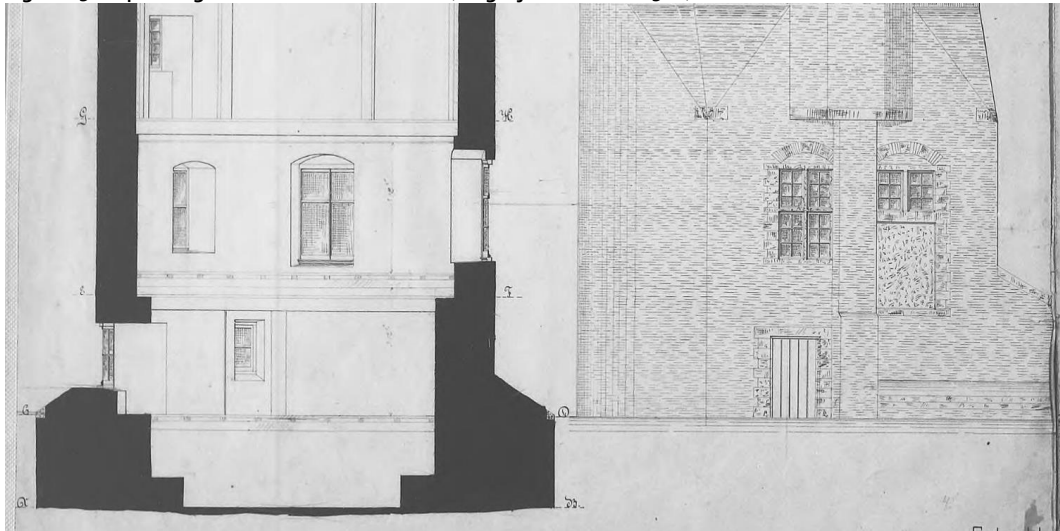
Na het aanleggen van de stadswal in 1591 had de toren geen militaire functie meer. Op verzoek van omwonenden werd het gebouw in 1606 voorzien van een klok met slaguurwerk. Daartoe werd de constructie verhoogd met een achtkant van steen. Daarboven kwam een houten bekroning.

Bouwmeester was H de K. Het toegenomen gewicht leidde echter tot verzakking. In 1611 werd de toren met kabels rechtgetrokken en voorzien van een gemetselde mantel aan de onderzijde. "

"Het Waterkantoor, thans nog gevestigd in het oude gebouw Zeerecht, zal waarschijnlijk worden overgebracht naar lokalen in de Montelbaanstoren." (De Tijd 14-3-1878)

Onder het motto "Uit den jare 1606" is in een onbekend jaar (ca. 1900?) een opmeting van de Montelbaanstoren op tekening gezet.

Figuur 150: Opmeting van de Montelbaanstoren (mogelijk omstreeks 1900)

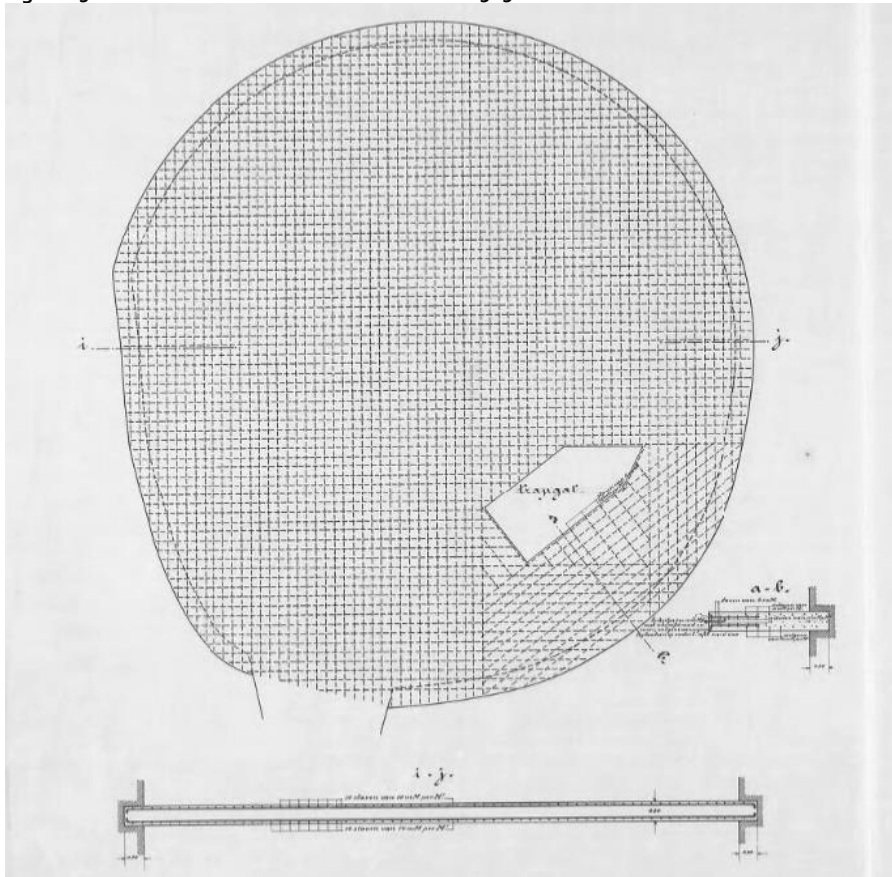

Bron: CTA 18362

In 1906 is een stenen aanbouw overwogen, die uiteindelijk niet doorging (Hoek Ostende 1963). "In 1906 stonden tegen de Montelbaanstoren, die toen in gebruik was als politiepост en waarin verder gevestigd waren het Waterkantoor en de 1^e sectie der afdeling Onderhoud van de Dienst der Publieke Werken, verscheidene aanbousels, gedeeltelijk van hout, gedeeltelijk van steen opgetrokken. Voor de diensten was de toestand onbevredigend en zij leverde bovendien een belangrijke ontsiering op van de toren. Ten einde hierin verbetering te brengen bood de directeur der Publieke Werken bij schrijven van 3 maart 1906 aan zijn wethouder plannen aan om tegen de toren een stenen gebouw op te trekken, waar beneden de Politie en boven de onderhoudssectie van zijn dienst zouden kunnen vinden, terwijl de toren zelf voor het Waterkantoor beschikbaar was. Op 26 oktober 1907 kwam dit plan bij de behandeling van de begroting voor 1908 onder het hoofd: onderhoud van huizen, torens, poorten en dergelijke bestemd voor de openbare dienst aan de orde. Het raadslid, de architect C. B. Posthumus Meijers, achtte uit archeologisch oogpunt een aanbouw aan de Montelbaanstoren onverdedigbaar, als was zij ook ontworpen in renaissancestijl met een trapgevel. [ ] Wethouder Heemskerk [ ]"

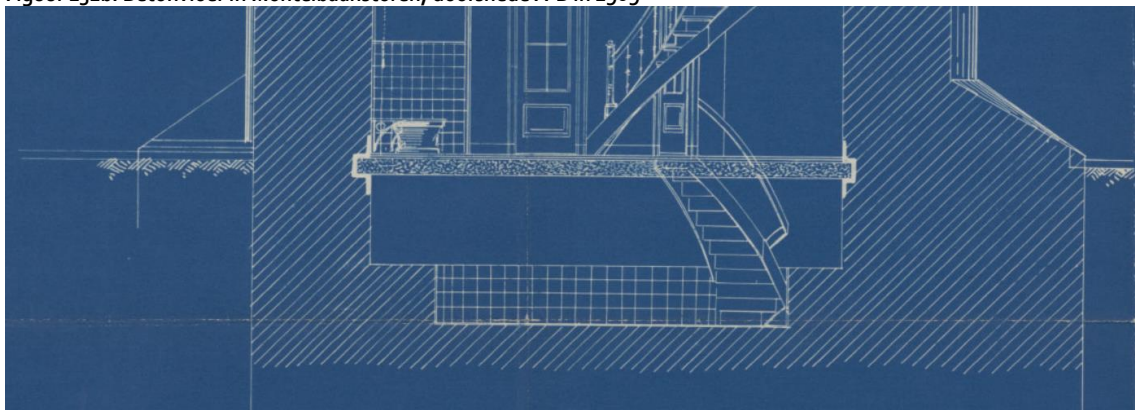
In 1909 zijn gewapend betonvloeren aangebracht op de begane grond en de eerste verdieping van de Montelbaanstoren met "10 staven van 10 mm per m²".

Figuur 151a: Betonvloeren in Montelbaanstoren in 1909

Bron: CTA 20445

Figuur 151b: Betonvloer in Montelbaanstoren, doorsnede A-B in 1909

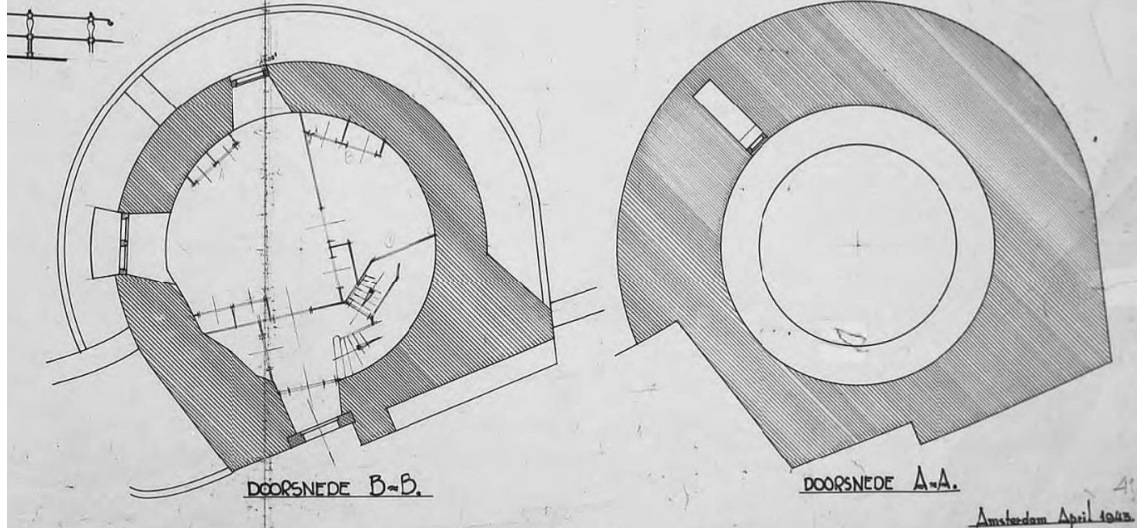

Bron: BWT-dossier 26-437, Oudeschans 2

De Gemeente Amsterdam (1928, pp. 6-7) beschreef de toren in een voorlopige monumentenlijst onder nr. 8 als volgt. "De Montelbaanstoren is een halfronde baksteenen vestingstoren (XVI a, in 1537 van een hijskraan voorzien), die in 1606 door H. de Keyser verhoogd is met een slank achtkant en bekroond door een houten, met lood en leien bekleede, spits. De overstekende hoeken van het achtkant rusten op geprofileerde bergsteenen kraagstukken; in elk der wanden een rechthoekige en hierboven een door een rondbood met zandsteenblokken gedekte nis. De spits bestaat uit drie geledingen, waarvan de onderste gesloten is en aan vier zijden wijzerplaten vertoont [ ]" (pp. 6-7).

De Dienst der Publieke Werken heeft de toren opgemeten in 1943. Stadsarchief Amsterdam 30510 Collectie Dienst der Publieke Werken: opmetingstekeningen monumenten (J36 Oude Schans 2). De scans zijn aangevraagd op 9 januari 2021. (blijken ook in CTA te zitten)

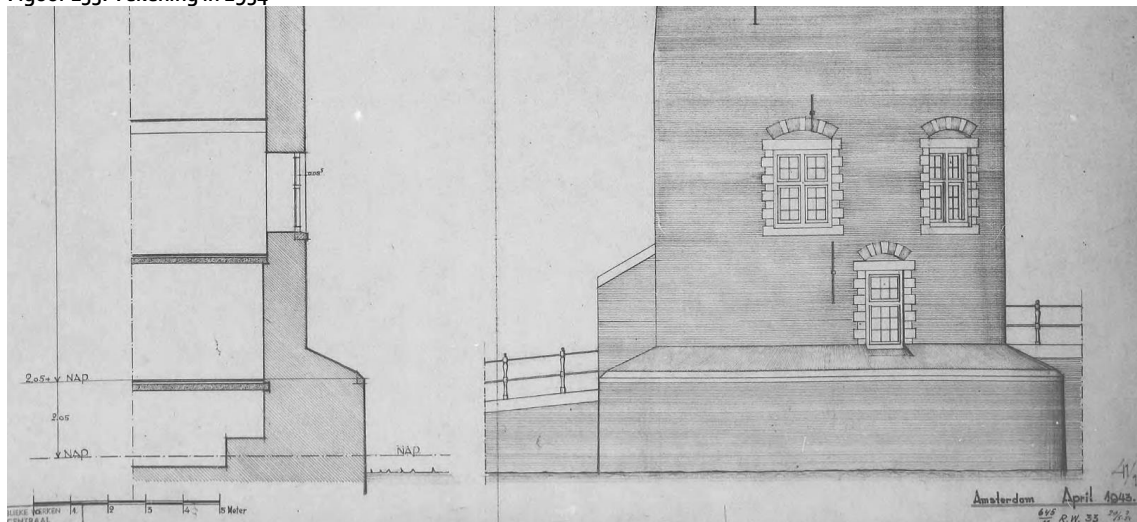
Figuur 152: Opmeting april 1943; doorsneden A-A en B-B (net onder en net boven het maaiveld van de Oude Schans)

Bron: CTA 30984

De Dienst der Publieke Werken maakte in 1954 een tekening van de Montelbaanstoren, gebaseerd op de opmeting van april 1943.

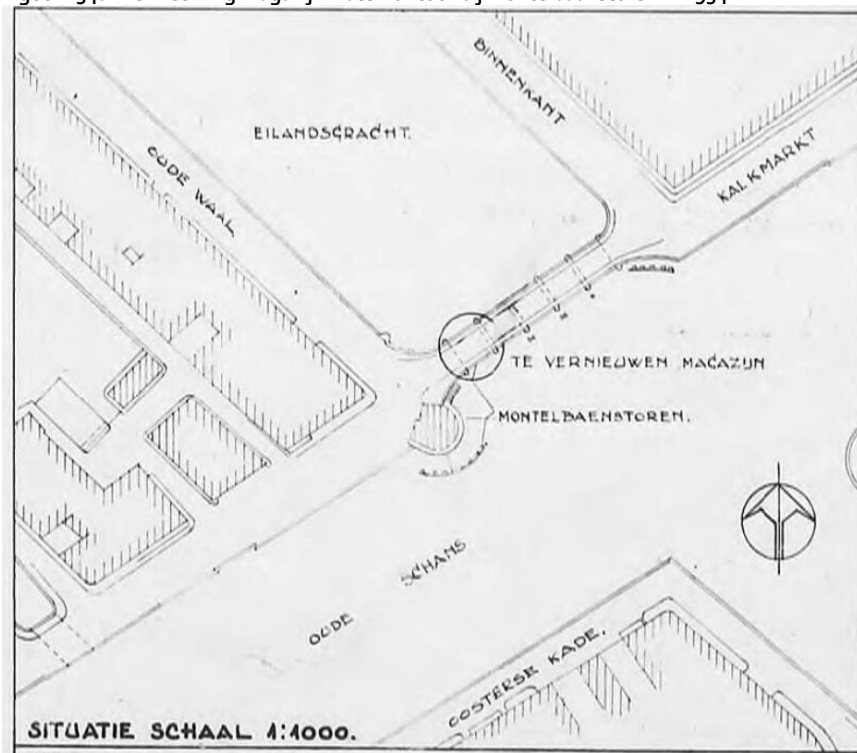
Figuur 153: Tekening in 1954

Bron: CTA 15544

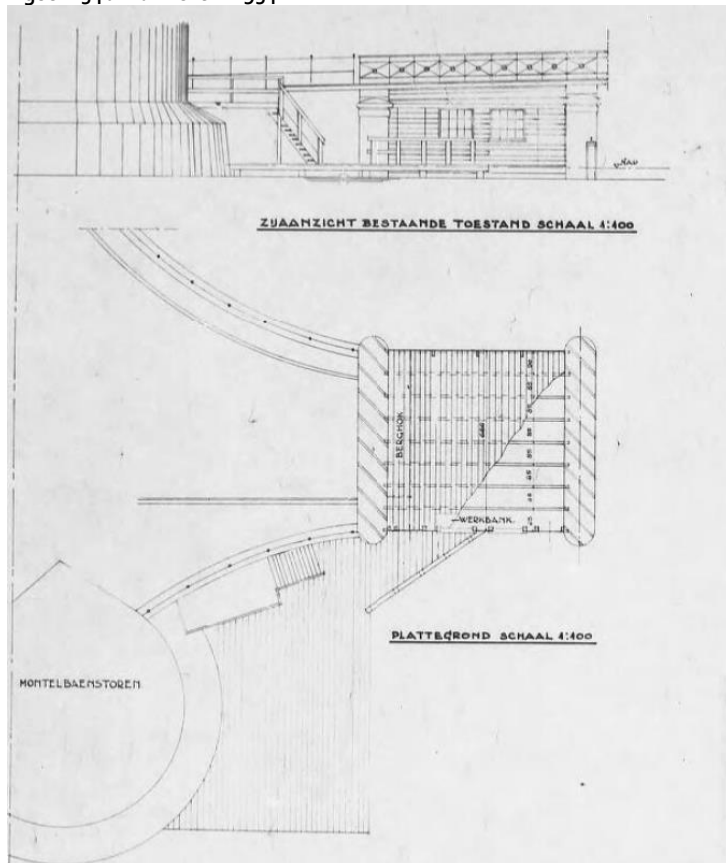
De Dienst der Publieke Werken vernieuwde in het zelfde jaar het magazijn onder brug 280.

Figuur 154a: Vernieuwing magazijn waterkantoor bij Montelbaanstoren in 1954

Bron: CTA 31121

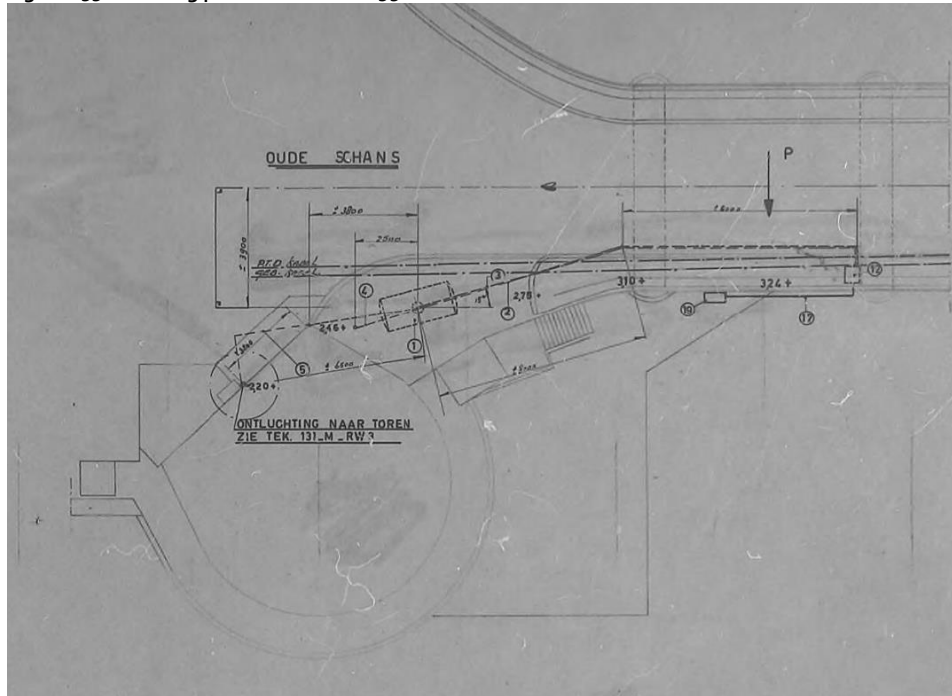
Figuur 154b: Aanzicht in 1954

Bron: CTA 31121

Ten noordwesten van de toren is in 1958 een petroleumtank met een inhoud van 3.000 liter geplaatst.

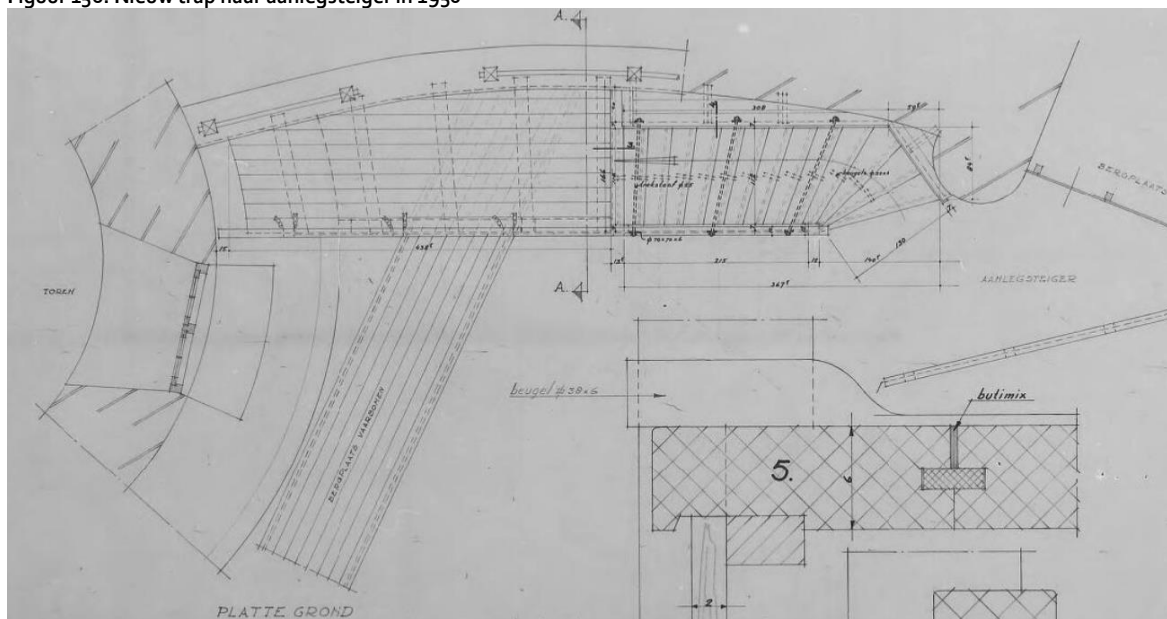
Figuur 155: Plaatsing petroleumtank in 1958

Bron: CTA 35403

In 1959 is een nieuwe trap gemaakt naar de aanlegsteiger.

Figuur 156: Nieuw trap naar aanlegsteiger in 1959

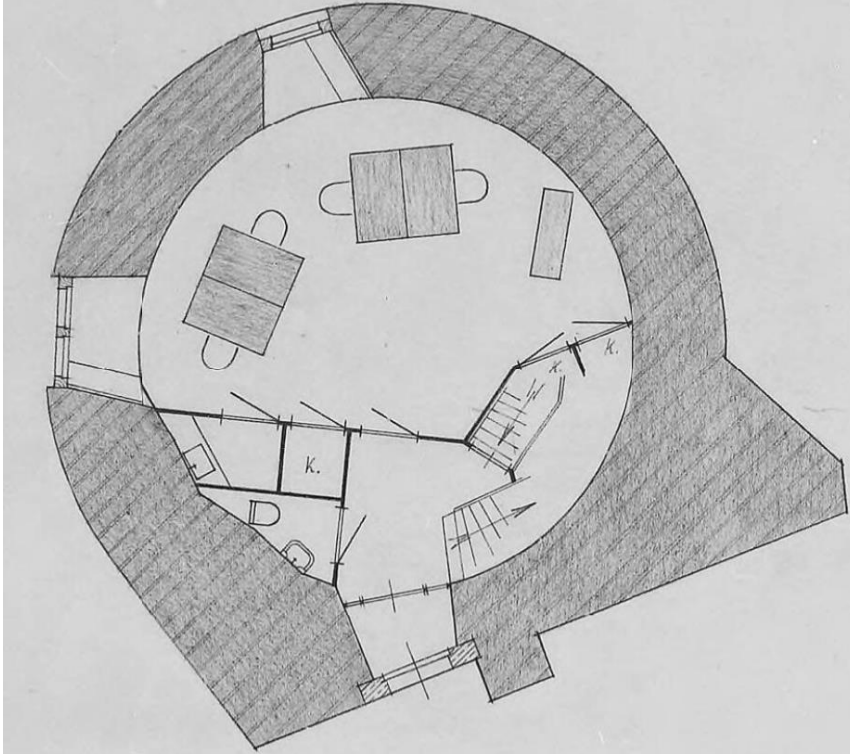
Bron: CTA 38038

In 1961 is een waterstands-aanwijs-installatie gemaakt ten behoeve van het Stadswaterkantoor (CTA 38886).

In 1963 is gemaakt een "Ontwerp verbouwingsplan plattegronden te behoeve van Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2" (CTA 41396).

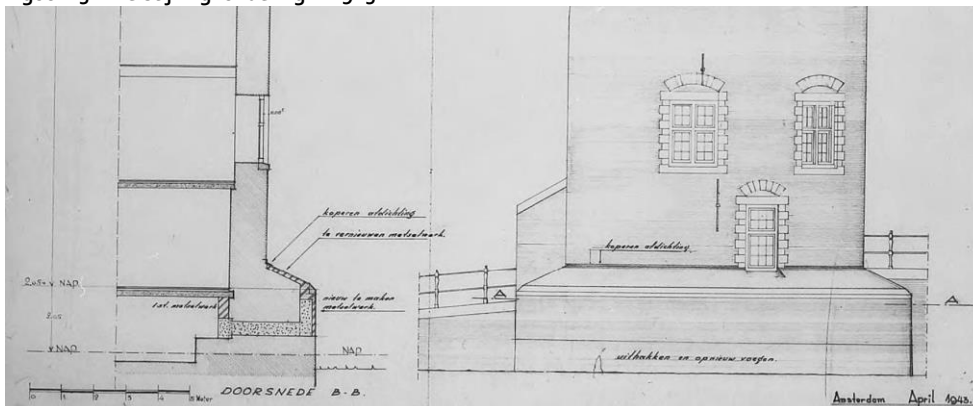
Figuur 157: Situatie begane grond in 1963

Bron: CTA 41396

In 1965 is de fundering verstijfd van de Montelbaanstoren.

Figuur 158: Verstijving fundering in 1965

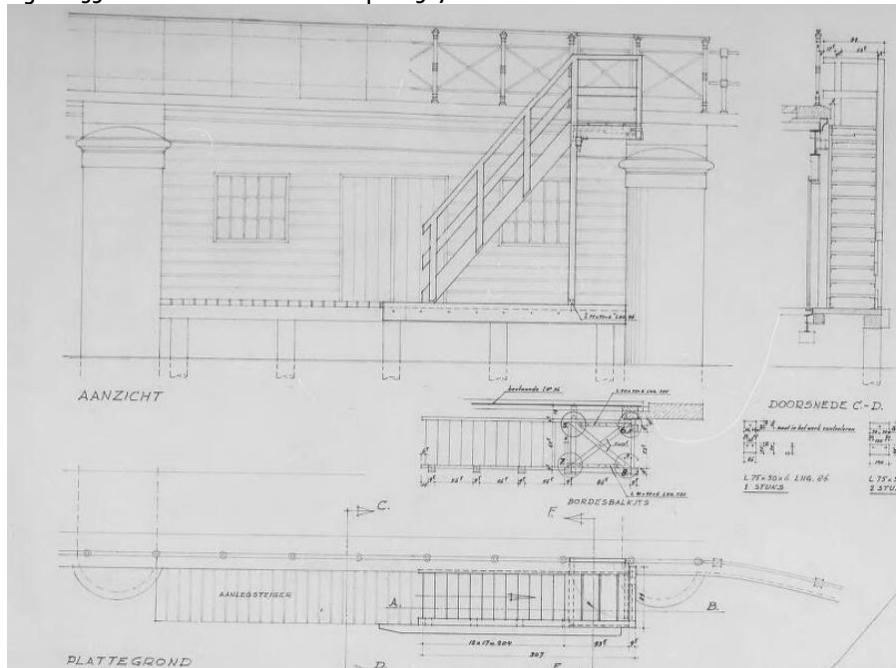

Bron: CTA 47600

J. H. Visser schreef in 1966: ""Deze zomer stond de Montelbaanstoren in de steigers voor een onderhoudsbeurt. Op de jaarbegroting voor het onderhoud voor 1966 was voor 1966 voor deze toren een bedrag van f 100.000 uitgetrokken.""

In 1967 zijn er werkzaamheden uitgevoerd aan de trap naar de aanlegsteiger.

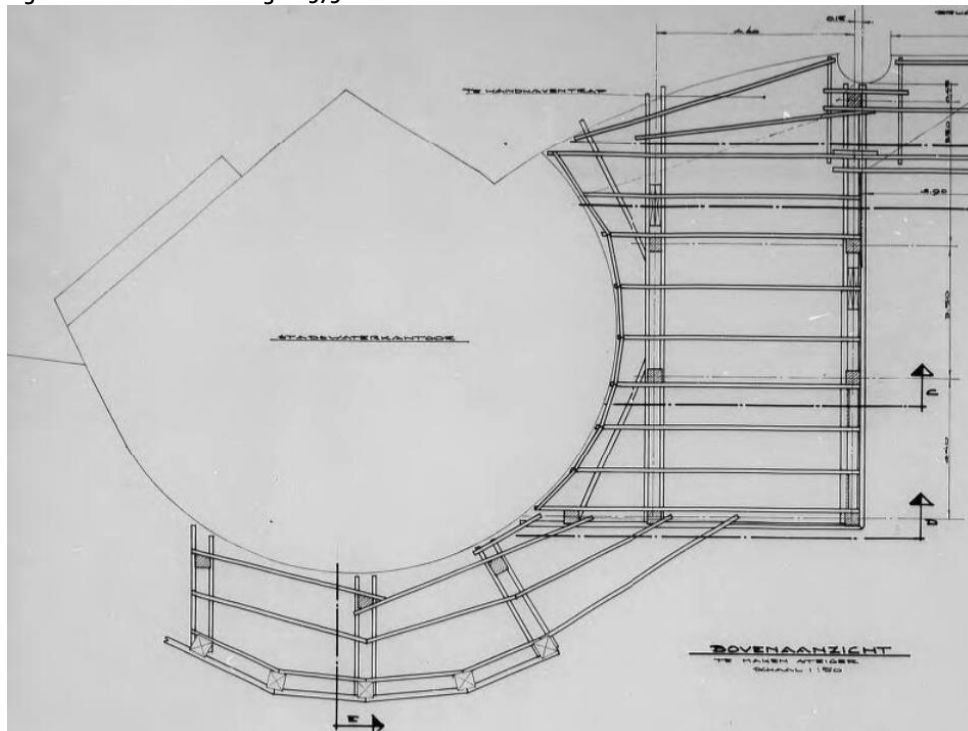
Figuur 159: Werkzaamheden aan de trap in 1967

Bron: CTA 47601

De steiger in de Oudeschans is vernieuwd in 1979. In 1981 is een CV-installatie aangebracht in de Montelbaanstoren (CTA 58087).

Figuur 160: Vernieuwen steiger 1979

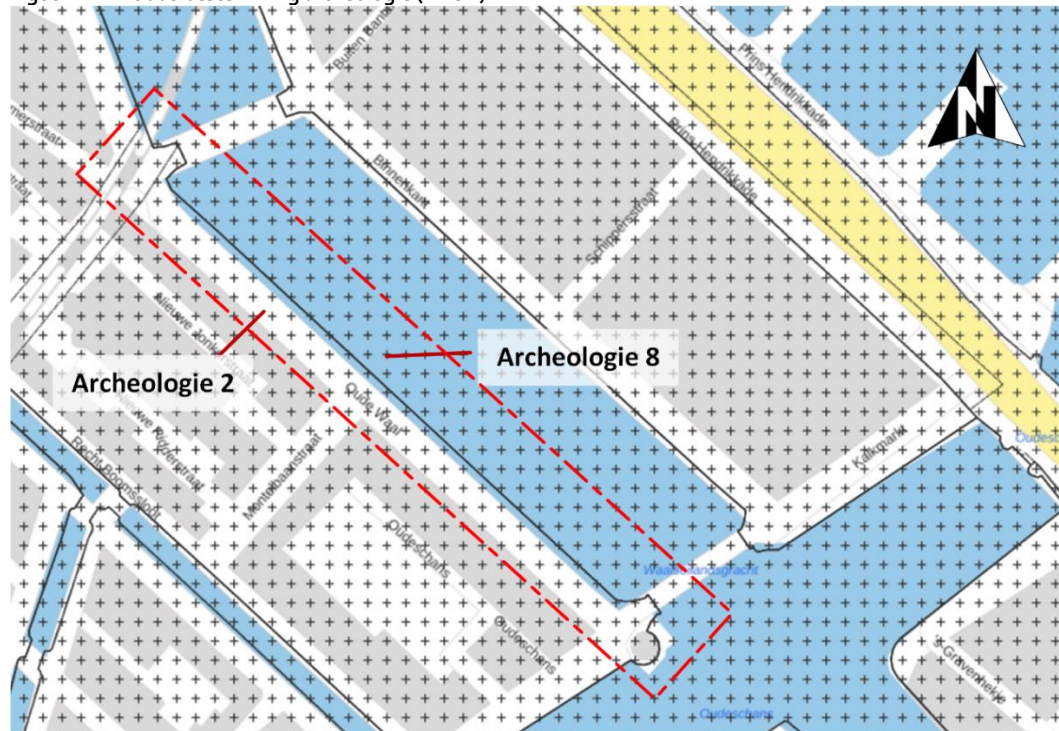

Bron: CTA 58169

Archeologie

Archeologische waarden staan vastgesteld in het bestemmingsplan.

Figuur 161: Dubbelbestemming archeologie (PDOK)

De aanvrager van een omgevingsvergunning dient in het geval van bodemversturende bouwwerkzaamheden met overschrijding van onderstaande waarden een archeologisch rapport te overleggen (zie Tabel 18).

Tabel 18: Archeologische dubbelbestemming (PDOK)

Bestemming	Bodemtype	Oppervlakte meer dan (m ²)	Dieper dan
Archeologie 2	Landbodem	50	0,5 (m-mv.)
Archeologie 8	Waterbodem	500	baggerdiepte

Dit kan betekenen dat voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden archeologisch veldonderzoek vereist is, of maatregelen nodig zijn tot het behoud van archeologische resten in de bodem. Neem daarom tijdig contact op met Monumenten en Archeologie voor advies. Dit kan op werkdagen via telefoonnummer 020 251 4900 of via het e-mailadres: erfgoed@amsterdam.nl. Voor meer informatie over de archeologische procedure, zie: <https://www.amsterdam.nl/kunstcultuur/monumenten/archeologie/procedure/>

Vrijstelling

Het deel van de werkzaamheden dat plaatsvindt in grond die geroerd is voor het (her)leggen van kabels en leidingen zal hoogstwaarschijnlijk vrijgesteld worden. De vrijstelling en onderzoeksvorm zijn afhankelijk van de betreffende locatie en (graaf)werkzaamheden. Het definitieve oordeel is aan Monumenten en Archeologie.

Bodemkwaliteit

Algemeen

De bodemkwaliteit op de locatie is benaderd op drie wijzen:

- bedrijfsactiviteiten uit het verleden
- gegeneraliseerde bodemkwaliteit
- specifieke bodemonderzoeken

Bedrijfsactiviteiten, branden en functies

De inventarisatie van historische gegevens heeft enkele gebeurtenissen, bedrijfsactiviteiten en functies opgeleverd, die mogelijk tot bodemverontreiniging geleid hebben.

Branden

Tabel 19: Branden

Jaar	Locatie	Bron
1508	Lastage	JB 1908
1508, 1517, 1543	afbraak	JB 1908
1530	Lastage	L. van Nierop
1670	Buiten Bantammerstraat	SAA
1874	Binnenkant 46	Beeldbank 005220903904
1886-07-10	Kalkmarkt 13	Koppers: GUB
1949-06-03	Oude Schans 73-79	Koppers: GUB
1949-08-23	Oude Schans 31-33	Koppers: GUB
1956	Oude Waal 21	SAA Beeldbank

Noot: op de Oude Schans hebben meerdere branden gewoed

De brandweer bluste in 1956 een brand in het pand Oude Waal 21 (rechts ingang Montelbaanstraat).

Bedrijfsactiviteiten

Algemeen waren in de Lastage als bedrijfsactiviteiten te verwachten: breeuwen, lijnbanen, scheepsbouw, teeropslag (harpij o.i.d.). Daarnaast waren er in de tweede helft van de zestiende eeuw aanplantingen, zoals blijkt uit een vergelijking van de kaarten van Jacob van Deventer en Pieter Bast).

Uit SAA 30920 en aanvullende bronnen kunnen onderstaande activiteiten en functies op een rijtje gezet worden, zoals een drukkerij op Oude Waal 15. Het perceel Oude Waal 17 herbergde meer activiteiten: ± 1953 brandhoutzagerij / verkoop en ± 1957 v.a. oliehandel (petroleumvat v. 200 liter) en fietsenstalling. En op nr. 19 vond metaalbewerking plaats vanaf 1951 (tabel 21).

Tabel 20: Bedrijfsactiviteiten en functies

nr	periode	bedrijf	bron	parameter
2	1920	slager	Rijksmuseum.nl	
15		drukkerij	MDA	
17	1953> 1957>	Brandhoutzagerij Oliehandel, fietsenstalling	MDA	
19	1951 >	metaalbewerking	MDA	
21		verkoop van sterken drank in het klein	Algemeen Handelsblad 17-11-1900	
22				

28	1868	Steenkolengasfabriek cokesfabriek	Cauberg-Huygen	
34		boekhandel	Eeghen	
2		Petroleumtank bij toren	CTA	

Bron: Adresboek 1939-1940, Beeldbank, SAA en Ingenieursbureau 2017

Cauberg-Huygen heeft op 23 januari 2009 gerapporteerd over een historisch onderzoek Oude Waal 28.

Tabel 2.1: Voorinformatie

Adres	Activiteit	Periode	UBI-code*	NSX-code
Oude Waal 28	steenkolengasfabriek	1868	40041 ¹	439
	cokesfabriek	1868	23101 ²	437

Cauberg-Huygen heeft het pand niet bezocht.

Bodemonderzoeken in SAA en ODNZKG

De rapportages van bodemonderzoeken zijn gearchiveerd in SAA 30920. Het bodeminformatiesysteem Nazca van de ODNZKG geeft specificaties en samenvattingen van verrichte bodemonderzoeken.

Tabel 21: Bodemonderzoeken

Bestanddeel	Perceel Oude Waal
10652	17
10653	18-21

Bron: SAA 30920; Dienst Milieu en bouwtoezicht en rechtsvoorgangers: bodemdossiers

OMEGAM heeft op 8 juli 1992 gerapporteerd over een afvoeronderzoek op Oude Waal 17: licht verontreinigd i.h.a., matig met lood (SAA 30920/10652).

Drie jaar later rapporteerde OMEGAM over een "afvoeronderzoek grond aan weerszijden van brug 280 over de Waalseilandsgracht" (project 11025919, 5 juli 1995). "De af te voeren grond aan weerszijden van de brug is in de bovenste 1,5 m van de bodem licht verontreinigd met minerale olie, zink, kwik, lood en PAK-verbindingen. De diepere bodemlaag (m.v. – 1,5 m tot – 3 m-mv.) is sterk verontreinigd met lood en licht met koper, kwik en PAK-verbindingen."

Het toenmalige Ingenieursbureau Amsterdam heeft een saneringsplan voor de twee locaties opgesteld. Conform het ingediende saneringsplan (WBB-code 025/1037) is vrijkomend slib bij de middenpijlers van brug 280 bemonsterd.

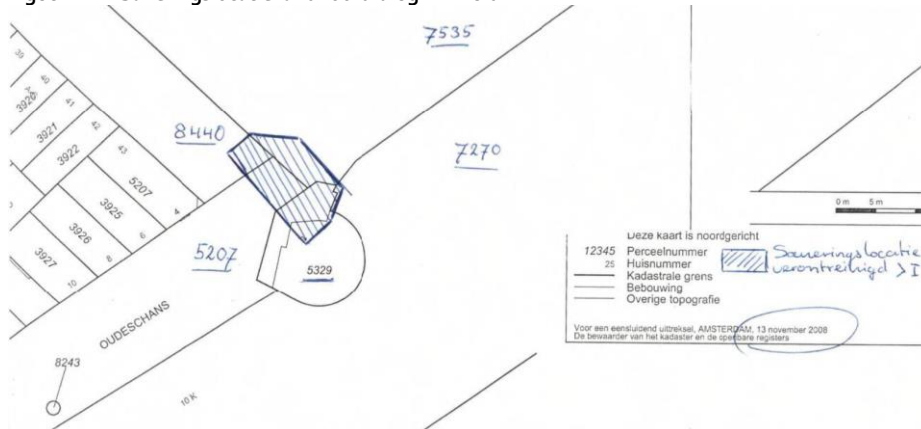
Tabel 22: M1 SLIB en M2 GROND 6-3-1996

	slib		grond	
Minerale olie	900	1,4T	730	13,4S
arseen	10	1S	20	<S
cadmium	1,1	2,1S	0,7	<S
chromium	24	<S	25	<S
koper	68	1T	130	1,5T
kwik	8,6	7S	1,1	4,4S
lood	490	1,3I	610	1,4I
nikkel	16	<S	10	1S
zink	160	1,5T	420	1,4T
PAK10	53	5,3I	30	1,4T

Bron: OMEGAM 1996 in SAA 30960/15579

Noot: S = streefwaarde (/achtergrondwaarde), T = Tussenwaarde, I = interventiewaarde

Figuur 162: Saneringslocatie landhoofd brug 28o zuid in 2008

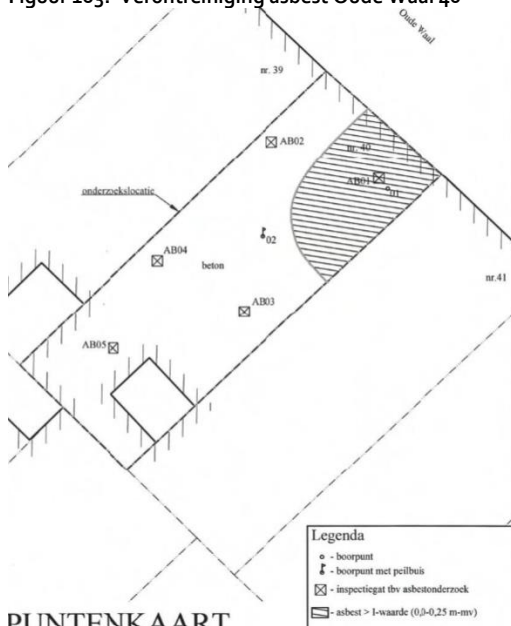
Bron: DMB 2008 in SAA 30920/15579

De Dienst Milieu en Bouwtoezicht heeft geen evaluatie van de sanering ontvangen. De locatie staat bij het Kadaster daarom nog steeds te boek als ernstig verontreinigd. (SAA 30920/15579)

Back Milieu heeft in oktober 2010 gerapporteerd over een bodemonderzoek Oude Waal 27. De twee boringen zijn uitgevoerd op het binnenterrein van het perceel: grond > I (Cu en Hg), grondwater > S (Ba).

Grondslag heeft op 20-12-2011 gerapporteerd over een verkennend bodem- en asbestonderzoek op de locatie Oude Waal 40 in opdracht van P. Vriend Sloopwerken BV. (SAA 30920/BO10049920). Bij de maaiveldinspectie is asbest aangetroffen. Op basis van de grove asbest fractie is bepaald dat ca. 4 m³ bovengrond sterk met asbest verontreinigd is.

Figuur 163: Verontreiniging asbest Oude Waal 40

Back Milieu heeft op 1 december 2012 gerapporteerd over een bodemonderzoek cluster Oude Waal (vier percelen, nrs. 18-21) Zintuiglijk: puin, stenenhoudend

Bovengrond: >AwTI

AW: Cu, Hg, Pb, Zn, PAK, Min. Olie, EOX

Ondergrond: >AwTI

AW: Hg, Pb, Zn, PAK, Min. Olie

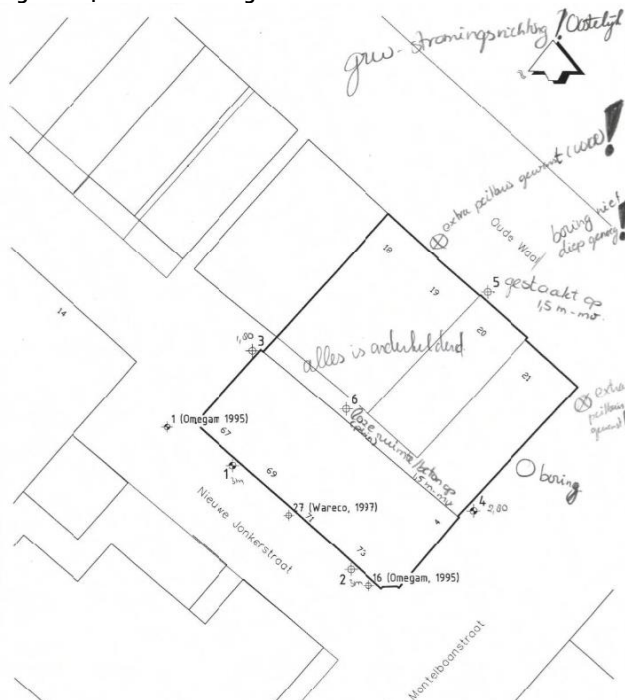
T: Cu, Ni

Grondwater: >STI

S: As, Zn

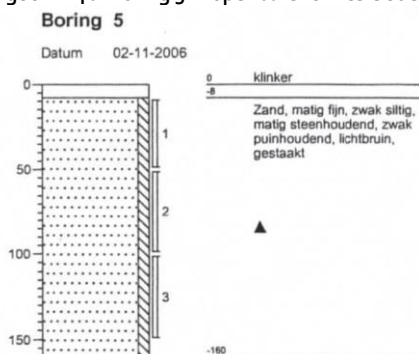
Asbest: zintuiglijk niet aangetoond.

Figuur 164a: Situatie boringen Oude Waal 18-21 in 2012

Bron: Back Milieu 2012 in SAA 30920/10653

Figuur 164b: Boring 5 in openbare ruimte Oude Waal

Bron: Back Milieu 2012 in SAA 30920/10653

Oranjewoud heeft op 12 oktober 2012 gerapporteerd over een verkennend bodemonderzoek Prins Hendrikkade (99 t/m 107)/Kromme Waal/Oude Waal/Buiten Bantammerstraat te Amsterdam conform NEN 5740 (zie figuur). Wbb > I , grondwater > S, Bkk niet toepasbaar.
Aanleiding: werkzaamheden aan kabels en/of leidingen

Zintuiglijk: Matig baksteenhoudend, zwak puinhoudend en sporen puin

Bovengrond: kwik, lood, zink, koper en PAK >Aw

Ondergrond: kwik, lood, zink, koper en PAK >Aw

Grondwater: Arseen, barium, zink en molybdeen >S

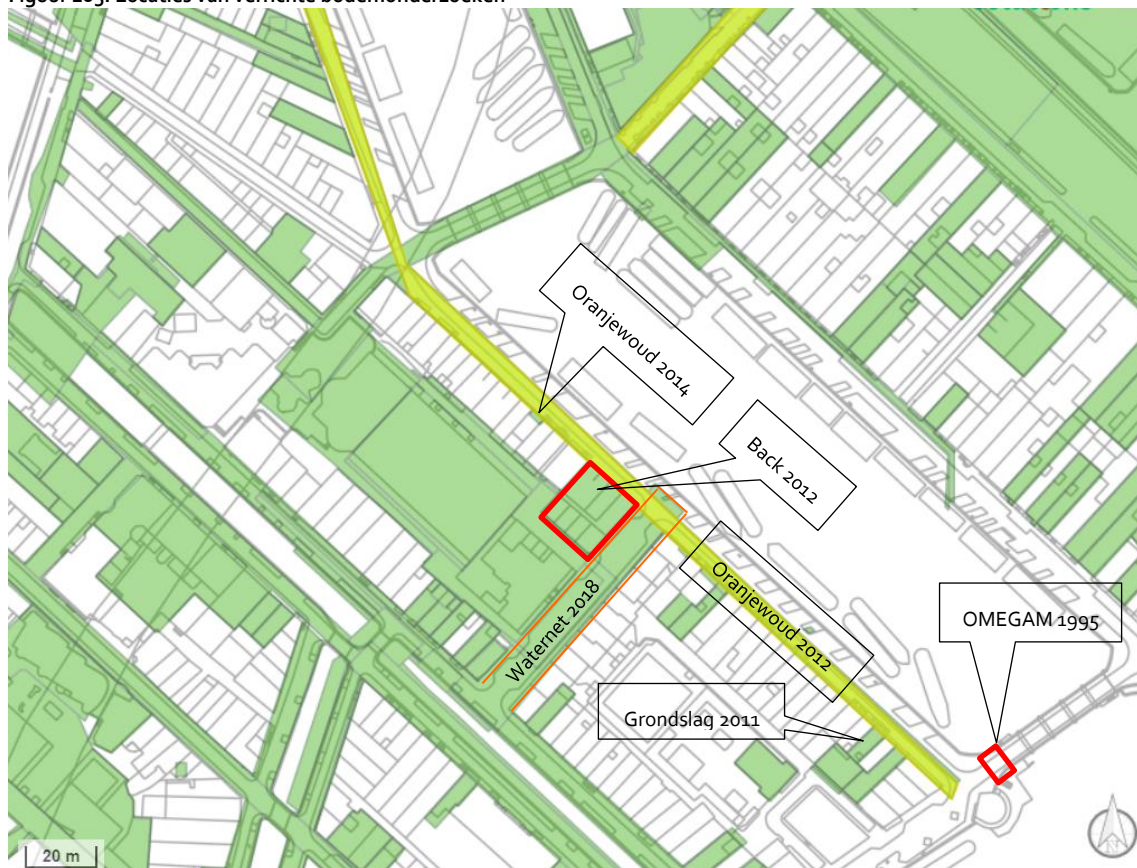
Asbest: Geen asbestverdachte materialen aangetroffen

Conclusies:

-Bovengrond kwaliteitsklasse: industrie

-Ondergrond kwaliteitsklasse: Wonen.

Figuur 165: Locaties van verrichte bodemonderzoeken

Bron: Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, Nazca

Oranjewoud onderzocht in 2014 de voorzijde van het perceel Oude Waal (rapport 27-11-2012). De aanleiding was civieltechnisch. Wbb > I , Bkk niet toepasbaar.

Zintuiglijk: puin

De gehalten in de bovengrond waren hoger dan de achtergrond- (Cd, Co, Cu, Hg, PAKo, tussen- (Zn) en interventiewaarde (Pb).

De ondergrond en het grondwater zijn niet onderzocht
Asbest: analytisch niet aangetoond.

De Montelbaanstraat maakt deel uit van een onderzoeksgebied "Rechtboomsloot" dat door Waternet is onderzocht (rapport 19-6-2018). Resultaten: Wbb > I, grondwater > S, Bkk niet toepasbaar. De overige bevindingen van Waternet waren:

- Tijdens de boorwerkzaamheden is op het maaiveld en in het bodem- en puinmateriaal geen asbestverdacht materiaal waargenomen. In de indicatieve grond- en puinmengmonsters van de toplaag (0,00 – 0,60 m -mv) zijn analytisch geen verontreinigingen met asbest aangetoond.
- In de laag straatzand (0,08 – 0,30 m -mv) tussen de klinkerverharding en de puinlaag zijn maximaal lichte verontreinigingen met kwik, lood en nikkel aangetoond.
- Ter hoogte van de Montelbaanstraat is de puinhoudende zandlaag (0,50 tot 3,50 m -mv) heterogeen sterk verontreinigd met lood en koper. Op basis van het voorliggend onderzoek is er sprake van een geval van ernstige bodemverontreiniging.
- Ter hoogte van Montelbaanstraat 11-13 is in een sterk naar olie geurende zandlaag (van 1,80 tot 2,00 m -mv) een sterk verhoogd gehalte aan minerale olie en nikkel aangetoond, hoogstwaarschijnlijk betreft het geen geval van ernstige bodemverontreiniging met minerale olie en nikkel.
- Ter hoogte van de Recht Boomsloot is ter hoogte van huisnummers 1 – 9 en 41 – 63 is de puinhoudende zandlaag (van 1,00 tot 2,00 m -mv) heterogeen sterk verontreinigd met lood. Op basis van het voorliggende onderzoek is er sprake van een geval van ernstige bodemverontreiniging.
- Ter hoogte van huisnummers 9 tot 41 zijn in de boven- en ondergrond maximaal matige verontreinigingen met koper en lood en licht verontreinigd met zware metalen, PAK en minerale olie.
- In de Montelbaanstraat en Recht Boomsloot zijn in de kleilaag in de ondergrond (2,00 – 3,00 m -mv) maximaal lichte verontreinigingen met minerale olie, PAK kwik, lood, koper, kobalt en nikkel aangetoond.

In juli 2018 volgde een BUS-melding van Waternet voor het zelfde gebied.

BK onderzoek onder AM0363/20011

Pb, Cu, Zn, M.O. > I

1475 m³ Tijdelijk uitplaatsen

350 m³ > i Afvoeren

275 m³ > klasse industrie Afvoeren

500 m³ > klasse industrie Tijdelijk uitplaatsen

200 m³ > klasse wonen Tijdelijk uitplaatsen

575 m³ > klasse AW Aanvoeren

3 m-mv.

590 m²

Melding Voldoet

Figuur 166: Totaalbeeld toetsingen aan normen Wet bodembescherming

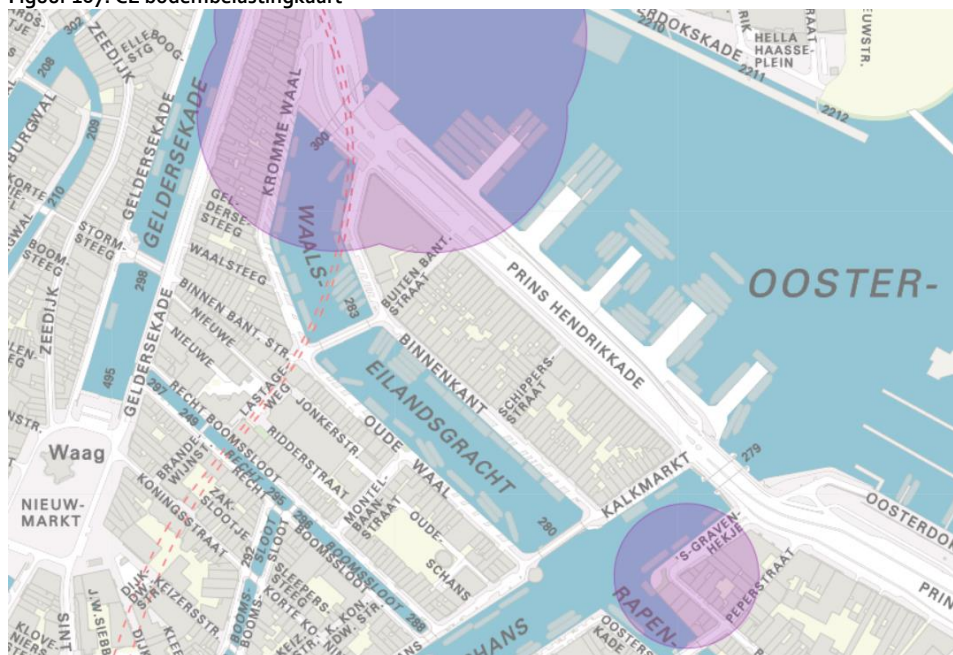

Bron: Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, Nazca

Ontplofbare oorlogsresten

De combinatie Armaex, Bombs Away en de gemeente Amsterdam heeft in 2016 een CE bodembelastingkaart gemaakt. De kaart met verdachte locaties is in 2018 en 2020 geactualiseerd. Sinds 1 januari 2021 is een nieuwe term ingevoerd voor CE, Ontplofbare Oorlogsresten. De locatie Oude Waal is niet verdacht van ontplofbare oorlogsresten.

Figuur 167: CE bodembelastingkaart

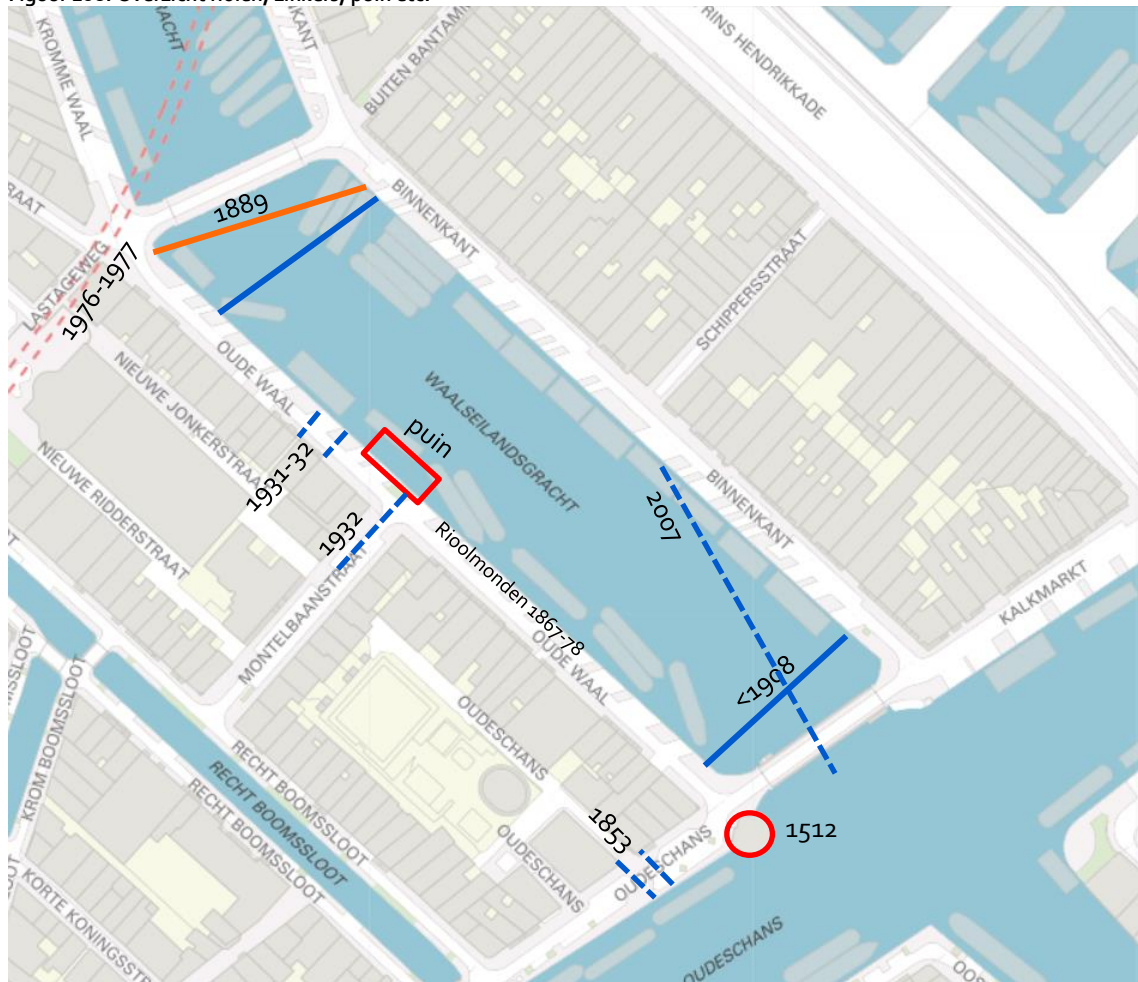

Bron: data.amsterdam.nl

Datering en ondergrondse obstakels

Het historisch onderzoek heeft diverse mogelijke obstakels in de land- en waterbodem opgeleverd. In het figuur zijn enkele obstakels weergegeven. In alfabetische volgorde worden de obstakels hieronder opgesomd.

Figuur 168: Overzicht riolen, zinkers, puin etc.

Bron: bewerkt naar data.amsterdam.nl

Noot: jaren verwijzen naar foto's en tekeningen

Tabel 23: Datering ondergrondse obstakels

Onderwerp	Datering	Bron
Aanplemping	1560-1597	Deventer-Bast
Ankers op kade	1625	Van Berckenrode
Bakstenen in waterbodem	1922	Algemeen Handelsblad 16-8-1891
Boring gestuurd	2007	Heijmans in SAA
Bouw Montelbaanstoren	1512	
Caisson Oostlijn	1978	Werk in Uitvoering
Ducdalf		
Duinwaterleiding	1889	Beeldbank
Hulpbrug	1995 o.a.	BTW
Kademuur herstel bovenkant	1910	SAA 5180
Kademuur herstel	1954	CTA
Montelbaanstoren bouw	1512	Vermeer & Rebel 1992
Montelbaanstoren versterking fundering	1611	

Nooduitlaat	1936	CTA 26500-11
Politieposthuis: paalresten		
Puin in waterbodem	1877-	
Riolen	Vanaf 17 ^{de} eeuw	Kaart 1853, Beeldbank, CTA
Riool onder Waalseilandsgracht		J. D.
Scheepswrak (verbrand)	1512	Hofman 1975
Scheepswrak?	1891	Algemeen Handelsblad 16-8-1891
Steigers (o.a. met trap): paalresten		Kaarten 1:1.000
Verdedigingswal		Baart 1976
Wapens in waterbodem (revolver, bijl, mes, hamer)	1922	Het Nieuws van den Dag
Zinkers: riool, waterleiding		CTA, SAA

Conclusies en aanbevelingen

Archeologie

Ter plaatse van de onderzoekslocatie blijken voorwaarden met betrekking tot Archeologie te zijn. Indien een van de gestelde regels van toepassing is, kan dit betekenen dat voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden archeologisch veldonderzoek vereist is, of maatregelen nodig zijn tot het behoud van archeologische resten in de bodem. Neem daarom tijdig contact op met Monumenten en Archeologie voor advies. Het deel van de werkzaamheden dat plaatsvindt in grond die geroerd is voor het (her)leggen van kabels en leidingen zal hoogstwaarschijnlijk vrijgesteld worden. De vrijstelling en onderzoeksvorm zijn afhankelijk van de betreffende locatie en (graaf)werkzaamheden. Het definitieve oordeel is aan Monumenten en Archeologie.

Ondergrondse obstakels

In de landbodem zijn (restanten van) riolen te verwachten, zichtbaar op enkele foto's en kaarten. De aanwezigheid van een metrocaisson spreekt voor zich. Gebleken is dat bij de aanleg van de metro geen hulpconstructies, zoals verankerde damwandschermen, in de bodem zijn toegepast. Onder de Waalseilandsgracht liggen enkele zinkers. Het oude havengebied heeft waarschijnlijk resten in de (water)bodem achtergelaten. Ter hoogte van de Montelbaansstraat kan bij twee voormalige steigers puin op de waterbodem liggen. Ondergrondse obstakels zouden nader in beeld gebracht kunnen worden door veldwerk (grondradar, multibeam, sidescan sonar en/of proefsleuven).

Datering

Enkele delen van de kademuur zijn in 1910 vernieuwd. De kademuur tussen de bruggen 283 en 280 is in 1954 over de volledige lengte van 213 meter hersteld.

Bodemkwaliteit

Volgens enkele bodemonderzoeken is de grond in de landbodem ter plaatse van de Oude Waal ernstig verontreinigd. In de waterbodem bij brug 280 is het slib sterk verontreinigd met lood en PAK. Het grondwater is hooguit licht verontreinigd. Lokaal is op een perceel een asbestfragment aangetroffen. In de grond zijn bijmengingen waargenomen.

Op basis van het historisch onderzoek is de land- en waterbodem verdacht op sterke verontreinigingen in de grond inclusief asbest. Er worden geen sterk verhoogde concentraties PFAS verwacht.

De uitgevoerde onderzoeken zijn niet meer actueel. Aanbevolen wordt om een actualiserend bodemonderzoek uit te voeren. Voor het bepalen van de baggerkwaliteit vóór de kade (en van de eventuele verwerkingsmogelijkheden van de vrijkomende specie) is een waterbodemonderzoek (inclusief korrelverdelingbepaling) wenselijk.

Ontploffbare oorlogsresten

Wat betreft ontploffbare oorlogsresten is geen nader onderzoek nodig.

Bronnen

Abrahamse, J. E. (2006), De problematiek van Amsterdam als waterstad. 'Een schone maagd met stinkende adem'. Tijdschrift voor Historische Geografie 2006-1, pp. 24-

Abrahamse, J.E. (2010), De grote uitleg van Amsterdam. Stadsontwikkeling in de zeventiende eeuw. Bussum: Thoth

Algemeen Handelsblad (1925), Stadsnieuws. Anderhalve eeuw wijnhandel. 14 september

Anonymus (1836-1837), Geprivilegeerd Naamregister der Heeren Kooplieden, Bankers, Handeldrijvende of Negotiedoenden, Winkeliers en Fabrijkanten [ ] Voor het Jaar 1836 tot Mei 1837. Amsterdam: R. Stemvers

Anonymus (1767), Naamregister, Van alle de voornaamste winkeliers Der Stad Amsterdam; Met aanwijzing van derzelver Woonplaatsen [ ] Voor 't Jaar 1767. Amsterdam: W. Eleveld en J. Selleger. In: Jaarboek Amstelodamum 1932, p. 243 (=)

Anonymus (1911), Verslag van den toestand der gemeente Amsterdam gedurende het jaar 1910. Amsterdam: Stadsdrukkerij 1911

Anonymus (1940), Adresboek 1939-1940

Anonymus (1952), Wederopbouwplannen. Werk in Uitvoering, 3de jrg. No. 1, september, p 29

Anonymus 2012, Ruimtelijke onderbouwning Prins Hendrikkade 124. Projectbesluit, art. 3.10 Wvvo (oud). Ontwerp, juli 2012. Het verbouwen van kantoorruimte tot vijf woningen en het in gebruik nemen van twee bestaande woningen voor short stay.

Armaex, Bombs Away & Gemeente Amsterdam (2016), NGE bodembelastingkaart.

Armaex, Bombs Away & Gemeente Amsterdam (2018), NGE bodembelastingkaart. Actualisatie november 2018

Baart, J. M. (1974), Romeinse vondsten in Amsterdam. Werk in Uitvoering, jrg. 24, nr. 12, december 1974, p. 389-390.

Baart, J. (1976), Gietijzeren ketel van 910 kg gevonden tijdens opgravingen. Werk in Uitvoering, jrg.nr. 1, januari

Bakker, A. (2021), Rondom de Beitelhaven. Concept.

Bakker, B. (1995), De stadsuitleg van 1610 en het ideaal van de 'volcomen stad'; meesterplan of mythe? Jaarboek Amstelodamum 1995

Bakker, M. 2006, Stadsatlas Amsterdam. Straatnamen en brugnamen verklaard.

Bakker, Theo ( ), Waalseiland

Beek, P. J. ter (1957), Historie van Diemen

Boer, J.F.M. Den & S. Duparc (1948), Kroniek van Amsterdam over de jaren 1940-1945.

Amsterdam: Drukkerij en uitgeverij J.H. de Bussy.

Bonke, H. (2009), De haven 1876-1945. In: De haven van Amsterdam; zeven eeuwen ontwikkeling. Bussum: Thoth

Bureau Monumenten & Archeologie (2011), Archeologische Signaleringskaart Amsterdam. Centrum

Denninger, C. (2008), Amsterdam 365 stadsgezichten. Bussum: Thoth

Doorson, J. (2021), email

Eeghen, I. H. van (1983), De Stichter's Enkhuizer almanak en Amsterdam. Jaarboek Amstelodamum 1983

Eeghen, I. H. van (1983) De restauratie van Oude Waal 16. Maanblad Amstelodamum 1983, p. 38

Gemeente Amsterdam (1928), Voorloopige lijst der monumenten in de gemeente Amsterdam 1928

- Genderen, L. van (1974), *Metro, de verborgen weg*. Werk in Uitvoering, jrg. 24, nr. 3, maart 1974, pp. 241-243
- Griffioen, J. W. (1973), 't kan vriezen, 't kan dooien op het Waterlooplein. Werk in Uitvoering, jrg. 23, nr. 2, februari 1973, pp. 19-
- Hameleers, M. (2013a), *Kaarten van Amsterdam 1538-1865*. Bussum: Thoth
- Hameleers, M. (2013b). *Kaarten van Amsterdam 1866-2012*. Bussum: Thoth
- Hoek Ostende, J. H. van den (1963), *De Montelbaanstoren*. Maandblad Amstelodamum 1963
- Hofman, W. (1975), *Te verwachten obstakels en vondsten in het metrotracé*. Werk in Uitvoering, jrg. 25, nr. 1, januari 1975
- Ingenieursbureau (2019), *Rapport historisch onderzoek kademuur Binnenkant 12 - 52*
- Ingenieursbureau (2020), *Notitie kademuren heel Amsterdam*. Concept 31 december 2020
- Jayasena, R. (2020), *Graaf- en modderwerk. Een archeologische stadsgeschiedenis van Amsterdam*. Utrecht: Matrijs
- Kannegieter, J. Z. (1943), *Maandblad Amstelodamum* 1943, p. 110)
- Koppers, G.P. (1999), *Kroniek van grote branden in Amsterdam en andere belangrijke incidenten in Amsterdam sedert de indiensttreding van de beroepsbrandweer op 15 augustus 1874*. NBDC Amsterdam
- Kruizinga, J. & G. Vermeer (2002), *Het XYZ van Amsterdam*
- Ligthart, H. M. (1967), *Het Stadswaterkantoor*. Werk in Uitvoering, 17^e jrg., nr. 10, juni 1967, pp. 147-151
- Ligthart, H. M. (1971), *Opheffing puindienst Stadswaterkantoor*. Werk in Uitvoering, 21^e jrg., nr. 12, augustus p. 193
- Nierop, L. van (1931-), *Gegevens over de nijverheid in Amsterdam*. Jaarboek Amstelodamum
- Nierop, L. van (1955), *Bijdragen tot de geschiedenis van de Amsterdamse scheepsbouw (slot)* Maandblad Amstelodamum 1955
- Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (2019), *Nota bodembeheer Gemeente Amsterdam*.
- Pijtak, G. W. C. (1848), *Bouwkundig woordenboek, of verklaring van de meest gebruikelijke technische benamingen bij de burgerlijke bouwkunde, waterbouwkunde en spoorwegen*. 's Hertogenbosch: Gebr. Muller
- Rijks Cultureel Erfgoed, RCE; beeldbank, <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>
- Speet, B. (2004), *Verstening, verdichting en vergroting*. In: Marijke Carasso-Kok (red.), *Geschiedenis van Amsterdam tot 1578. Een stad uit het niets*. Amsterdam: SUN
- Verkerk, B. (1973), 't is grijs en 't wordt hard. Werk in Uitvoering, jrg. 23, nr. 4, april 1973, pp. 51-56
- Vermeer, G., B. Rebel en J. Jüngen (1992). *D'Ailly's Historische Gids van Amsterdam*. Den Haag: Sdu Uitgeverij Koninginnegracht
- Visser, J. H. (1966), *Het witte torenplan van P. W.* Werk in Uitvoering, jaargang 17, nummer 3, november
- Wagenaar, J. (1760), *Amsterdam in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorregten, [ ] en regeeringe*. Eerste stuk. Amsterdam: Isaak Tirion
- Wessels, B. en R. Schiffers (1973), *Werken onder druk*. Werk in Uitvoering, jrg. 23, nr. 11, november 1973, pp. 163-167
- Wessels, B. en D.C. van den Bos (1976), *Stijve metro in slapper grond*. Werk in Uitvoering, jrg. 26, nr. 9, september 1976 (p. 366)
- WOB: Antea 2016, 14 december: "RVE Verkeer en Openbare Ruimte heeft Antea Group opdracht gegeven om instandhoudingsinspecties uit te voeren [ ] inspectie aan: WEGo202 – Waalseilandgracht, rak 02-02; <https://wob.amsterdam.nl/2019/november/wob-besluit-staat-bruggen-kades-deel-1/>
- Zoest, R. (2005), *De Amsterdamse haven 1275-2005*.

Bijlagen

Bijlage 1: Archieven algemeen

Tabel 24: Inventarissen in Stadsarchief

Inventaris	archief	periode	bestanddeel
5006	Bevolkingsregister: Buurtringregisters I t/m VI		/396 Binnenkant 1875-1897
5011	Collectie SAA: eigendomsbewijzen van percelen in particulier bezit	1401-1999	/1330 B 23
5039	Thesaurieren Ordinaris	1490-1857	
5040	Stadsfabriekambt en Stadswerken en Stadsgebouwen	1532-1982	
5180	Dienst der Publieke Werken		
5187.A	Secretarie; Afdeling Volkshuisvesting en gedeponeerde archieven	1962-1980	
5215	Archief van de Stadsarchitect	1863	/23 Bouw van de brug over de Waalseilandgracht voor de Bantammerstraten
5225	Politierapporten	1940-1945	
5227	Luchtbeschermingsdienst	1940-1945	
5361	Stadswerken en Gebouwen	1814	/399 Stukken betreffende de concessie tot gratis houtopslag op de Oude Schans en Waalseilandgracht
5370	Gemeentelijke Dienst Grondbedrijf	1909-1995	/462 Stukken betreffende de sanering van de Nonker- en Ridderbuurt, 1935
5402	Archief van de Sluis-, Brug- en Havengelden	1908	/124 Het ombouwen van brug no. 280 over de Waalseilandgracht (Bestek no. 55)
5417	Archief van het Bevolkingsregister: woningboeken	1897-1922	
5444	Stedelijk Beheer		
10003	Collectie SAA foto-afdrukken	1 sept 1898	/53516 Inhuldiging Koningin Wilhelmina Waalseilandgracht (wijk 15)
10008	Gemeentelijke Dienst Grondbedrijf		Foto's
10039	Publieke Werken	1909-	
10040	Bouw- en Woningtoezicht		
10056	Collectie SAA; bouwtekeningen		
10057	Centraal Tekeningenarchief		
10084	Otto Jaring		bouwtekeningen
10095	Collectie Atlas Kolk		
10097	Collectie SAA: tekeningen en prenten		0/010097003762 De Binnenkant en Waalseilandgracht gezien naar Oudeschans met Montelbaanstoren. Techniek: ets
10151	Dienst Bouw- en Woningtoezicht	1917-1965	Bouwtekeningen van gesloopte percelen
15002	Collectie Haijen	1895-1981	/196 Binnenkant, Waalseilandgracht /197 Waalseiland, Kromme Waal, Oude Waal, Waalseilandgracht, jeugdhotel 'Het Behouden Huys', demping Waalseilandgracht tussen PHK en Binnen Bantammerstraat /186 foto caisson Lastageweg 1976 o.a.
30074	Dienst Publieke Werken: Afdeling Riolering en Waterverversing	1892-1988	
30075	DOW Afdeling Riolering en Waterhuishouding		
30076	Dienst Riolering en Waterhuishouding Amsterdam		
30168	Dienst Bouw- en Woningtoezicht; aanvulling		/208-209 Correspondentie betreffende de wijksanering van de Jonker- en Ridderbuurt, met tekeningen, 1927-2930
30173	Amsterdamse Raad voor de Monumentenzorg	1980-2005	
30510	Collectie Dienst der Publieke Werken: opmetingstekeningen monumenten	1943	/36 Oude Schans 2, Montelbaanstoren; aangevraagd in januari 2021
30533	Dienst Bouw- en Woningtoezicht; Stafafdeling Hinderwet- en Milieuzaken en rechtsopvolger: hinderwetvergunningen		
30714	Dienst Binnenstad	1996-2002	Geen Oude Waal of Waalseilandgracht

30920	Dienst Milieu en bouwtoezicht en rechtsvoorgangers: bodemdossiers		
30960	Gemeentelijk Grondbedrijf	1991-1994	
31094	Projectgroep Nieuwmarkt	1976-1990	
31148	Dienst Milieu- en Bouwtoezicht		tankcertificaat
31215	Archief van de Dienst Milieu- en Bouwtoezicht		
31285	Dienst Bouw- en Woningtoezicht; Stafafdeling Hinderwet en rechtsopvolger: hinderwetvergunningen: aanvulling	1875-1975	
31215	Archief van de Dienst Milieu- en Bouwtoezicht: tankcertificaten	1981-2011	

Dienst Binnenstad (SAA 30714) heeft een aantal bestekken geschreven in de jaren negentig: echter niet voor de Oude Waal of Waalseilandsgracht.

1420 Herprofilering Kloveniersburgwal [ ] bestekken 522, 521, 520 en 518 (SBA 1995)

1426 Projektrapportage Kloveniersburgwal groot-onderhoud bestrating bestek 519 (1995 – 1996)

1528 Vernieuwen walmuren Kloveniersburgwal (1999)

Bijlage 2: Centraal Tekeningenarchief

Tabel 25: Microfiches CTA Binnenkant en Oude Waal

Nummer	jaar	omschrijving
13280	1908	Bouw van brug 280 over Waalseilandgracht voor Oudeschans
14280	1854	Brug 280 over Waalseilandgracht voor Oudeschans
14283	1862	Brug 283 over Waalseilandgracht voor Buiten Bantammerstraat
14300	1876	Bouw van brug 300 over Waalseilandgracht in Prins Hendrikkade
15280	1908 [aantek.]	Situatie brug 280 over Waalseilandgracht aan Oudeschans
15300	1900 ca	Situatie Kraanswaterkeering [onder CTA 15280, ook 15299]
15544	1954	Aanzicht, doorsnede toren, richtingaanwijzer en windsnelheidsmeter van de Montelbaanstoren aan de Oudeschans
18362		Opmeting van de Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2
18666	1867	School. Bouw van de school aan de Binnenkant 39
20096	1906	Situatie riolering tussen Nieuwe Jonkerstraat, Binnen Bantammerstraat en Oude Waal
20445	1909	Het verbouwen van de Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2
20857	1909	Wijzigen deuringang van de Montelbaanstoren aan de Oudeschans
22651	1914	Het vernieuwen van brug 283 over de Waalseilandgracht voor de Buiten Bantammerstraat
23563		Plattegronden met situatie van te wijzigen toiletgroepen met riolering en situatie te maken afdak aan de v.m. school aan de Binnenkant 39 [doofstommenschool op 23563-2]
25354	1929	Leggen van riolen in Prins Hendrikkade tussen Binnenkant en Kalkmarkt
25400	1927	Bestrating Schippersstraat. Situatie met H.M. ten behoeve van Schippersstraat en Peperstraat
26046	1876	Het bouwen van [ ] brug 300 over de Waalseilandgracht in de Prins Hendrikkade
26237	1955	Te maken remming [ ] beschermingspalen in Nieuwe Keizersgracht, Waalseilandgracht [ ]
26912	1940	Het rioleren van de Prins Hendrikkade tussen de Kalkmarkt en de Binnenkant
27022	1938	Het maken van een steiger aan de Binnenkant tegenover het Scheepvaarthuis
30984	1943	Opmeting van de Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2 ten behoeve van Monumentenzorg
31121	1954	Vernieuwen magazijn van het waterkantoor bij de Montelbaanstoren
31167	1953	Vernieuwen van een steiger aan de Binnenkant
31425	1944	Perceel. Opmeting voorgevel perceel a. d. Binnenkant 27
31426	1944	Idem 26
31532	1954	Herstellen van een walmuur langs de Oude Waal. Alleen dagboek
31547	1949	Walmuur. Herstellen van een walmuur langs de Kromboomsloot tussen Dijkstraat en Keizersstraat langs de Oude Schans t.o. de percelen 40-56-5-21. Langs de Kromme Waal geheel langs de Binnenkant tussen Bantammerstraat (Buiten) en Kalkmarkt Alleen Dagboek. [53 bestanden]
33399	1953	Opmeting van de gevelwanden aan de Buiten Bantammerstraat 3 t/m 13
33864	1957	Het herstellen onder en boven water van de walmuur langs Oudeschans, gedeelte tussen Oude Waal en Rechtboomsloot en Korte Koningsstraat en gedeelte tussen Korte Keizerstraat en Snoekjesgracht. Alleen dagboek
35403	1958	Opstelling van een petroleumtank, aftapinrichting en werkbank plus het leggen van een ontluichtingsleiding ten behoeve van Stadswaterkantoor aan de Oudeschans, Montelbaanstoren
35478	1953	Situatie met H.M. ten behoeve van Oude Waal, Oudeschans, Montelbaanstraat en Lastageweg
35525	1954	Situatie met H.M. t.b.v. Prins Hendrikkade, Binnenkant, Buiten Bantammerstraat en Kalkmarkt
35526	1955	Situatie t.b.v. parkeerplaats scheepvaarthuis aan de Prins Hendrikkade, Binnenkant en Buiten Bantammer straat
35643	1958	Wijziging installatie schema ten behoeve van verlichting en verwarming Stadswaterkantoor Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2
36022	1957	Verrichten van een proefbemaling in verband met te maken autotunnel aan de Prins Hendrikkade tussen Kalkmarkt en Buiten Bantammerstraat
37671	1958	Situatie met H.M. t.b.v. Binnenkant tussen Kalkmarkt en Buiten Bantammerstraat
38038	1959	Maken van een nieuwe trap naar steiger ten behoeve van Stadswaterkantoor aan de Oudeschans 2 (Montelbaanstoren)
38886	1961	Maken van een waterstands-aanwijsinstallatie in de Montelbaanstoren, Oudeschans 2 ten behoeve van Stadswaterkantoor
40743	1962	Restauratieplan voorgevel t.b.v. Binnenkant 26
41227	1963	Restauratieplan voorgevel t.b.v. perceel Binnenkant 36
42721	1964	Perceel Binnenkant 25. Restauratieplan voorgevel t.b.v. perceel Binnenkant 25
42781	1965	Maken van een leunign ten behoeve van brug 283 over de Waalseilandgracht voor de Bantammerstraat
45065	1967	Perceel Binnenkant 45. Restauratieplan voorgevel t.b.v. Binnenkant 45
45605	1967	Perceel Binnenkant 48. Restauratieplan voorgevel t.b.v. perc. Binnenkant 48
47600	1965	Maken van een fundering-verstijving en vernieuwen pinakels ten behoeve van Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2

47601	1967	Maken van een nieuwe trap naar aanlegsteiger ten behoeve van Stadswaterkantoor in Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2
51999	1972	Percelen Binnenkant 32-33. Opmeting en wijziging raamindeling van percelen aan de Binnenkant 32-33
52428	1955	Het opmeten van de Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2
54252	1975	Situatie te slopen percelen Lastageweg 1/17, Oude Waal 2 [ ] tot 1,50 m boven straathoogte
52607		Brug 300 Het aanbrengen van de leuning
56072	1975	Perceel Binnenkant 39. Het vernieuwen van de voorgevel van het perceel aan de Binnenkant
57486	1978	Brug 300. Het maken van een voegconstructie ten behoeve van brug 300 Kraansluis
57533	1980	Het herprofileren van het brugdek ten behoeve van brug 300
57845	1979	Het verrichten van grondwerk Oude Waal hoek Lastageweg en Binnen Bantammerstraat achter perc. 27 en Kromme Waal naast perc. 37, tevens het plaatsen van een schutting tussen Binnen Bantammerstraat 27 en Kromme Waal
58087	1981	Het aanbrengen van C.V. installatie in de Montelbaanstoren aan de Oudeschans 2
58169	1979	Het vernieuwen van een steiger ten behoeve van stadswaterkantoor in de Oudeschans bij Oude Waal
59219	1977	Perc. Binnenkant 17 e.a. Opmeting bestaande toestand t.b.v.v. perc. Binnenkant 17 en Buiten Bantammerstraat 15
59484	1977	Perc. Binnenkant 17 e.a. Schetsontwerp gevels t.b.v. perc. Binnenkant 17 en Buiten Bantammerstraat 15
59485	1977	Perc. Binnenkant 26. Restauratieplan voorgevel t.b.v. perc. Binnenkant 26
59536	1977	Perc. Binnenkant 17/Buiten Bantammerstraat 15. Het opmeten van de bestaande toestand t.b.v. perc. Binnenkant 17 en Buiten Bantammerstraat 15
60066	1984	Perc. Binnenkant 22. Het maken van een zandstenen kozijn in de achtergevel t.b.v. perc. Binnenkant 22
60332	1972	Het verrichten van een funderingsonderzoek aan de percelen Oude Waal 37, Dijkstraat 27-29, Nieuwe Hoogstraat 35 en Nieuwe Herengracht 20-43/47 ten behoeve van bouw 1 ^e fase Metro Oostlijn
60333	1973	Het verrichten van een funderingsonderzoek 2 ^e fase [ ] Oude Waal 2-4-37-38
61575-2	1982	
61781	1984	Het beplanten van de Buiten Bantammerstraat [ter hoogte van de Prins Hendrikkade]
61938	1978	Situatie met H.M. en L+K van de Prins Hendrikkade tussen de Oude Zijdscolk en het Scheepvaarthuis en een Gelderse Kade, Kromme Waal, Oosterdokskade en Binnenkant aansluitend aan de Prins Hendrikkade [buiten onderzoeksgebied]
63069		Het vernieuwen van een walmuur langs de Kalkmarkt en het versterken van de brugvleugel van brug 280
63091	1989	Het vernieuwen van de walmuur langs de Oudeschans tussen de Oude Waal en Rechtboomsloot
63820	1981	Baluster ten behoeve van brug 280 Waalseilandgracht
63868	1977	Bestratingswerken ten behoeve van Metro. Het verrichten van bestratingswerk aan de Prins Hendrikkade [ ] Kromme Waal [ ] Buiten Bantammerstraat [ ]

Bijlage 3: Te raadplegen bronnen

Voor het uit te voeren onderzoek is het Stadsarchief Amsterdam geraadpleegd, dat diverse inventarissen beheert (bijlagen 1a en 1b).

De belangrijkste inventaris is het Centraal Tekeningenarchief, waarin onder andere bouwtekeningen van kademuren zijn gearchiveerd.

In de inventaris van het Centraal Tekeningenarchief zijn onderstaande zoekopdrachten gegeven,.

Tabel 26: Zoekopdrachten en aantal bestanden

benaming	n	
Binnenkant	25	√
Brug 280	8	√
Brug 283	3	√
Binnen Bantammerstraat	19	
Buiten Bantammerstraat	19	√
Jonkerdwarsstraat	2	√
Jonkerstraat	14	
Kalkmarkt	22	√
Kollegat	--	
Kromme Waal	30	√
Lastageweg	18	√
Montelbaanstraat	3	√
Oude Waal	22	√
Schippersstraat	7	√
Waalseiland	1	√
Waalseilandgracht	10	√
Waalseilandsgracht	9	√

Bron: Bewerkt naar CTA

De relevante CTA-dossiers zijn gespecificeerd in bijlage 2.

De Beeldbank van het Stadsarchief bevat honderden afbeeldingen van de onderzoekslocatie, bijvoorbeeld van de Waalseilandsgracht: 608

Documenten van Bouw- en Woningtoezicht zijn ontsloten via de BWT-module van stadsdeel Centrum. Van de Lastageweg is BWT-dossier 92055 aangetroffen

Tabel 27: BWT-documenten [Oude Waal = nihil]

jaar	omschrijving	Ter hoogte van perceel	Dossiernr	BWT-nummer
1946	Betonnen fundering voor hijslier	28-29	81936	
1995	Bouw kademuur	7 en 12	84127	
1996			84137	
1998	Meerpaal		82094	
2000			91991	
2005			85800	
2007	Gestuurde boring door Heijmans		86538	

Bron: BWT-module SD Centrum

Als secundaire bronnen zijn onder andere Abrahamse (2006 & 2010), Jayasena (202), het Maandblad en het Jaarboek Amstelodamum en het maandblad Werk in Uitvoering geraadpleegd. Het maandblad van de voormalige Dienst der Publieke Werken bevat veel artikelen over de uitvoeringswijze van de aanleg van de Oostlijn met caissons.

De geraadpleegde secundaire bronnen zijn aan het eind van het rapport gespecificeerd.